

CILVĒKTIESĪBAS LATVIJĀ

2024

LATVIJAS
CILVĒKTIESĪBU
CENTRS

LATVIAN CENTRE
FOR HUMAN
RIGHTS

CILVĒKTIESĪBAS LATVIJĀ 2024. GADĀ

© Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2025

Pārskatu sastādīja:

Anhelita Kamenska,

Jekaterina Tumule,

Liliana Sauša (Patvēruma meklētāju un bēgļu tiesības)

Pārskata tapšanā piedalījās Alise Hirša-Zandberga

ISBN 978-9934-9273-3-1

Mājaslapa: cilvektiesibas.org.lv

Pārskats ir sastādīts projektā “Cilvēktiesību kultūras stiprināšana Latvijā”, kuru finansiāli atbalsta Sabiedrības integrācijas fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par pārskata saturu atbild Latvijas Cilvēktiesību centrs.

Satura rādītājs

Ievads	5
Vēlēšanu tiesības un politiskais konteksts	8
Tiesības uz pieeju taisnīgai tiesai	13
Ieslodzījuma vietas	16
Naida noziegumi un naida runa	19
Diskriminācijas novēršana	28
Vardarbības ģimenē un vardarbības pret sievieti novēršana ...	35
Vārda brīvība.....	39
Reliģijas un pārliecības brīvība	44
Biedrošanās brīvība	48
Pulcēšanās brīvība	51
Mazākumtautību tiesības un sabiedrības saliedētība.....	54
Pilsonība un uzturēšanās tiesības.....	63
Patvēruma meklētāju un bēgļu tiesības.....	70

Izmantotie saīsinājumi

AT – Latvijas Republikas Augstākā tiesa
CVK – Centrālā vēlēšanu komisija
CPT – Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komiteja (Council of Europe Committee for the Prevention of Torture)
ECT – Eiropas Cilvēktiesību tiesa
ECK – Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
EK – Eiropas Komisija
EP – Eiropas Parlaments
EP – Eiropas Padome
ES – Eiropas Savienība
IeVP – Ieslodzījuma vietu pārvalde
IKVD – Izglītības un kvalitātes valsts dienests
IZM – Izglītības un zinātnes ministrija
KM – Kultūras ministrija
KF – Krievijas Federācija
KL – Latvijas Republikas Krimināllikums
LCC – Latvijas Cilvēktiesību centrs
LKP – Latvijas Komunistiskā partija
LM – Labklājības ministrija
LPA – Latvijas Pilsoniskās alianse
NEPLP – Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome
PMLP – Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
PTAC – Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
SEPLP – Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome
ST – Latvijas Republikas Satversmes tiesa
TM – Tieslietu ministrija
TP – Tieslietu padome
VDD – Valsts drošības dienests
VDI – Valsts darba inspekcija
VK – Valsts kanceleja
VP – Valsts policija
VRS – Valsts robežsardze

Ievads

Latvijas Cilvēktiesību centrs (turpmāk – LCC) turpina pirms diviem gadiem atjaunoto agrāko laiku tradīciju¹ un izdod 2024. gada pārskatu par cilvēktiesībām.

Pārskata “Cilvēktiesības Latvijā 2024. gadā” mērķis ir sniegt neatkarīgu un objektīvu informāciju par cilvēktiesību situāciju Latvijā 2024. gadā. Lai arī LCC pārskats nepretendē uz visaptverošu Latvijas cilvēktiesību ainu atspoguļojumu, tomēr mēs mēģinām izcelt progresu, aktuālās problēmas un galvenos attīstības virzienus jomās, kas ir LCC uzmanības lokā. Pārskatā uzmanība tiek pievērsta galvenokārt pilsoniskajām un politiskajām tiesībām.

Pārskatā ir aptvertas tādas jomas kā tiesības uz pieeju taisnīgai tiesai, kā arī cilvēktiesību problēmas ieslodzījumu vietās, diskriminācijas novēršana, naida noziegumi un naida runa, vārda brīvība, reliģijas un pārliecības brīvība, pulcēšanās un biedrošanās brīvība, vēlēšanu tiesības, mazākumtautību tiesības un integrācijas jautājumi, vardarbības ģimenē novēršana, pilsonība un uzturēšanās tiesības, patvēruma meklētāju un bēgļu tiesības. Pārskata sastādīšanai tika izmantoti dažādi avoti, tostarp pētījumi, ziņojumi, valsts iestāžu gada pārskati, politikas dokumenti, tiesību aktu izstrādes materiāli, tiesu nolēmumi, plašsaziņas līdzekļu sniegta informācija, LCC darbā iegūta informācija (iestāžu atbildes uz LCC informācijas pieprasījumu).

2024. gadā ģeopolitiskā situācija turpināja ietekmēt atsevišķus cilvēktiesību jautājumus arī Latvijā. Atsevišķās jomās tika fiksēti cilvēktiesību ierobežojumi, ko pamatoja ar nacionālās drošības apsvērumiem.

Trešo gadu turpinājās Krievijas iebrukums Ukrainā, un Latvijā, bēgot no kara, ieradās Ukrainas civiliedzīvotāji. Kopš 2022. gada 24. februāra vairāk nekā 69 000 ukraiņu ir izsniegtas termiņuzturēšanās atļaujas un ilgtermiņa D vīzas. Savukārt Ukrainas civiliedzīvotāji ar derīgu pagaidu aizsardzības statusu Latvijā [uz 2024. gada 1. decembri](#) bija vairāk nekā 47 000. 2024. gadā vidēji mēnesī Latvijā no jauna reģistrējās 450–500 Ukrainas civiliedzīvotāji, kuriem tika piešķirts pagaidu aizsardzības statuss. Gada laikā Latvija sniedza militāro atbalstu Ukrainai vairāk nekā [0,25% apmērā no iekšzemes kopprodukta \(IKP\)](#). Ievērojams atbalsts tika sniegts Ukrainas civiliedzīvotājiem, humānā palīdzība un atbalsts Ukrainas valdībai un reformām, atbalsts attīstībai un rekonstrukcijai.

¹ Latvijas Cilvēktiesību centrs (2024). [Cilvēktiesības Latvijā 2019.–2023.](#), 85 lp.

2021. gada augustā pieaugošo migrantu dēļ izsludinātā ārkārtas situācija uz Latvijas-Baltkrievijas robežas tika aizstāta ar pastiprinātu robežapsardzības sistēmas darbības režīmu. To izsludināja uz laiku no 2024. gada 13. marta līdz 2025. gada 12. septembrim² Ludzā, Krāslavas un Augšdaugavas novada pagastos, Daugavpils valstspilsētā un Rēzeknes novada Kaunatas pagastā.

2024. gadā Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk - ECT) pasludināja vairākus nozīmīgus spriedumus lietās pret Latviju. Lietā *D. pret Latviju* ECT secināja, ka valsts iestādes nebija pietiekami rīkojušās, lai novērstu ieslodzījuma vietās pastāvošo ieslodzīto neformālo hierarhiju. Šī ir arī pirmā lieta pret Latviju, kur tiesa iezīmēja arī konkrētus pasākumus tiesu sistēmai, kas Latvijai jāveic, lai izpildītu spriedumu. Uz pastāvošo kastu sistēmu ilgstoši norādīja gan starptautiskās cilvēktiesību organizācijas, gan tiesībsargs.

Lietā *Hanovs pret Latviju* ECT atzina Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas pārkāpumu (turpmāk – ECK) un piesprieda homofobiski motivētā uzbrukumā cietušajam 10 000 eiro lielu morālo kompensāciju. Par uzbrukumiem iebraucējiem tika aizturēti vairāki skinhedi, un Valsts drošības dienests brīdināja par labējā ekstrēmisma pieauguma riskiem sabiedrībā.

Gada sākumā darbu uzsāka Tiesībsarga biroja Diskriminācijas novēršanas nodaļa, un pirmo reizi vienlīdzības veicināšanai un diskriminācijas novēršanai paredzēts atsevišķs finansējums – 330 803 eiro. 1. jūlijā stājās spēkā partnerattiecību, t.sk. viendzimuma, tiesiskais regulējums.

1. maijā stājās spēkā Stambulas konvencija. Vardarbības ģimenē novēršanai tika pieņemti grozījumi Krimināllikumā, kas paredz bargākus sodus par cietsirdību un vardarbību pret tuviniekiem. LTV raidījums “Kultūršoks” aktualizēja seksuālās uzmākšanās gadījumus J. Vītola Mūzikas akadēmijā, izraisot plašu rezonansi Latvijas sabiedrībā. 2024. gadā pieauga vardarbībā cietušo sieviešu skaits, kas par notikušo ziņoja Valsts policijai. Par cietušo skaita pieaugumu [zīnāja](#) arī Centrs MARTA.

Diskusijas sabiedrībā izraisīja virkne gadījumu, kas saistīti ar vārda brīvības izpausmēm, piemēram, Sabiedrības integrācijas fonda un Re:Baltica strīds par projekta finansējuma atmaksu, mākslinieka K. Brektes video performances, kā arī grāmatu par dzimumaudzināšanu bērniem saturs. Turpinājās tiesvedība saistībā ar Krievijas neatkarīgā TV kanāla “Doždj” (Дождь) apraides atļaujas anulēšanu Latvijā.

Valsts drošības dienests (turpmāk – VDD) ieteica aizliegt piecu publisku pasākumu norisi, tostarp vienu piketu solidaritātei ar palestīniešiem. Policija pastiprināti uzraudzīja pulcēšanos 9. maijā. AT Senāts atzina par pamatotiem divu protesta akciju aizliegšanu saistībā ar padomju pieminējumu nojaukšanu.

Četrus gadus veca nevakcinēta zēna nāve no difterijas raisīja plašas diskusijas par pārliecības brīvību kontekstā ar obligāto vakcināciju. Vairāki katoļu mācītāji tika sodīti ar brīvības atņemšanu par seksuālu vardarbību pret bērniem. 2024. gadā nenotika nekāda attīstība saistībā ar Latvijas Pareizticīgo baznīcas koncila nosūtīto

² 2024. gada 10. septembrī un 2024. gada 19. decembrī pastiprinātais robežapsardzības sistēmas darbības režīms tika [pagarināts](#) attiecīgi līdz 2024. gada 31. decembrim un 2025. gada 30. jūnijam.

lūgumu Krievijas Pareizticīgās baznīcas patriarham Kirilam piešķirt baznīcai neatkarīgu statusu.

Satversmes tiesa atzina 2022. gadā apstiprināto pāreju uz mācībām tikai valsts valodā gan valsts un pašvaldību, gan privātajās izglītības iestādēs par atbilstošu Satversmei. Turpinājās diskusijas par sabiedriskā medija satura veidošanas pieļaujamību mazākumtautību valodās.

Naturalizēto personu skaits, kopš Pilsonības likuma stāšanās spēkā 1995. gadā, 2024. gadā sasniedza 150 tūkstošus. Imigrācijas likuma grozījumi paplašināja KF pilsoņu (bijušie LR pilsoņi un nepilsoņi) loku, kuriem pastāvīgās uzturēšanās atļaujai nepieciešamas latviešu valodas zināšanas A2 līmenī. Satversmes tiesa 2022. gadā šos grozījumus atzina par atbilstošiem Satversmei.

Pastāvot pastiprinātam robež aizsardzības režīmam, patvēruma meklētāju pieeja teritorijai bija apgrūtināta. "Gribu palīdzēt bēgļiem" arī ziņoja, ka pēc Latvijas–Baltkrievijas robežas šķērsošanas Latvijas Republikā bojā gājuši un kā neidentificēti apbedīti 9 cilvēki.

Latvijas Cilvēktiesību centrs cer, ka pārskats veicinās plašākas sabiedrības informētību un izpratni par dažādiem cilvēktiesību jautājumiem, ļaus izvērtēt progresu/atkāpes dažādās cilvēktiesību jomās, kalpos kā informatīvs resurss izglītības iestādēm, valsts un pašvaldību iestādēm, NVO, plašsaziņas līdzekļiem un plašākai sabiedrībai. LCC cer, ka tas iedrošinās arī citas NVO sastādīt līdzīgus pārskatus savas darbības jomās.

Anhelita Kamenska
Latvijas Cilvēktiesību centra direktore

Vēlēšanu tiesības un politiskais konteksts

Saeima atlaida Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domi. Eiropas Cilvēktiesību tiesa noraidīja T. Ždanokas sūdzību saistībā ar viņas kandidatūras svīturošanu no kandidātu saraksta Saeimas vēlēšanās. Ieviesta kriminālatbildība par dziļviltojuma jeb “deep fake” tehnoloģiju izmantošanu ar mērķi ietekmēt vēlēšanu procesu un valsts amatpersonas amata kandidātu diskreditēšanai.

2024. gada 8. jūnijā Eiropas Parlamenta vēlēšanās Latvijā piedalījās **33,82%** iedzīvotāju

Saeima atlaida Rēzeknes valstspilsētas domi

Eiropas Parlamenta vēlēšanas

2024. gada 8. jūnijā Eiropas Parlamenta (turpmāk – EP) vēlēšanās Latvijā³ no 1 541 102 balsstiesīgajiem iedzīvotājiem piedalījās 33,82% jeb 521 226 iedzīvotāji. Iepriekšējās, 2019. gada EP vēlēšanās, piedalījās 33,5% vēlētāju. Lielākā vēlētāju aktivitāte bija Vidzemē, kur nobalsoja 44,44% vēlētāju, bet vismazāk balsotāju bija Latgalē – 24,90%. Kurzemes apgabalā nobalsoja – 38,00%, Zemgales apgabalā – 38,04%, bet Rīgas apgabalā – 26,70% vēlētāju.

Zemais balsotāju īpatsvars Rīgas vēlēšanu apgabalā ir saistīts ar to, ka Rīgai pieskaita ārvalstīs balsojošos. Ārvalstīs nobalsoja tikai 3,81% jeb 6 809 no 178 761 reģistrētiem balsotājiem, savukārt pašā Rīgā 36,96% jeb 147 028 no 397 814 reģistrētiem vēlētājiem.

Vēlēšanās piedalījās 16 deputātu kandidātu saraksti, no kuriem septiņi ieguva deviņas EP deputātu vietas⁴ – Jaunā Vienotība (JV): 25,09%; Nacionālā apvienība “Visu Latvijai” – “Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” (NA): 22,07%; “Latvijas attīstībai” (LA): 9,36%; “Apvienotais saraksts – Latvijas Zaļā partija, Latvijas Reģionu

Ir ieviesta kriminālatbildība par **dziļviltojuma tehnoloģiju izmantošanu vēlēšanu ietekmēšanai**

³ Centrālā vēlēšanu komisija, [CVK apstiprina vēlēšanu rezultātus](#), 17.06.2024.

⁴ EP vēlēšanās Latvija ir viens vēlēšanu apgabals, no kura Eiropas Parlamentā ievēlē deviņus deputātus. Tiesības piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās ir Latvijas pilsoņiem, kā arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem, kuri vēlēšanu dienā

Apvienība, Liepājas partija" (AS): 8,18%; "Progresīvie" (P): 7,45%; "Saskaņa" sociāldemokrātiskā partija (S): 7,13%; "Latvija pirmajā vietā" (LPV): 6,16%.

No Latvijas EP tika ievēlēti šādi deputāti: Valdis Dombrovskis (JV), Sandra Kalniete (JV), Roberts Zīle (NA), Rihards Kols (NA), Ivars Ījabs (LA), Reinis Pozņaks (AS), Mārtiņš Staķis (P), Nils Ušakovs (S), Vilis Krištopans (LPV). Valdim Dombrovskim kļūstot par Eirokomisāru, par Eiropas Parlamenta deputāti jau trešo reizi kļuva Inese Vaidere (JV).

Vēlēšanu iecirkņu pieejamība

Eiropas Parlamenta vēlēšanās tikai 21% jeb 200 vēlēšanu iecirkņi bija pieejami cilvēkiem, kam ir kādas pārvietošanās grūtības. Invalīdu un viņu draugu biedrība "Apeirons" ziņoja, ka iecirkņu nepieejamība apgrūtina ne tikai to cilvēku tiesību nobalsot, bet arī piedalīties iecirkņa darbā.⁵

Pārmaiņas valdībā

Evikas Siliņas vadītās valdības darba pirmos mēnešus pavadīja plašas diskusijas par iepriekšējā premjera Krišjāņa Kariņa laikā vairākkārt izmantotajiem privātajiem reisiem un tiem pārtērētajiem līdzekļiem. Valsts kontrole K. Kariņa specreisu [revīzijā konstatēja](#) vismaz 220 000 eiro nelikumīgu izmantošanu, savukārt Ģenerālprokuratūra sāka kriminālprocesu. 28. martā K. Kariņš [paziņoja](#), ka atstāj ārlietu ministra amatu un atgriežas Saeimā. Par ārlietu ministri kļuva ilggadējā karjeras diplomāte Baiba Braže. Pēc vairākiem mēnešiem, 29. augustā K. Kariņš nolika Saeimas deputāta mandātu.

2024. gada jūnijā par atkāpšanos no amata paziņoja kultūras ministre Agnese Logina (P). 20. jūnijā Saeima par kultūras ministri apstiprināja līdzšinējo Kultūras ministrijas (turpmāk – KM) parlamentāro sekretāri Agnesi Lāci (P).

Pašvaldības

20. jūnijā [Saeima atlaida](#) Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domi (turpmāk – Rēzeknes dome), ņemot vērā to, ka tā ir pieļāvusi [Likuma par budžetu un finanšu vadību](#), likuma "[Par pašvaldību budžetiem](#)" un [Pašvaldību likuma](#) pārkāpumus, nenodrošinot likumos noteikto funkciju izpildi un neievērojot valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses. Rēzeknē tika iecelta pagaidu administrācija triju cilvēku sastāvā.

2023. gada vasaras beigās Rēzeknes dome saskarās ar nopietnām finanšu grūtībām, kas noveda pie mēra Aleksandra Bartaševiča ("Kopā Latvijai") [atstādināšanas](#). Politisko krīzi saasināja domes nespēja pieņemt 2024. gada pašvaldības budžetu, kas bija būtisks nosacījums valsts aizdevuma piecu miljonu eiro apmērā saņemšanai. Tomēr budžeta jautājums netika iekļauts domes sēdes darba kārtībā līdz pēdējai dienai. Vēlāk pašvaldība apņēma samazināt izdevumus par 3,5 miljoniem eiro, lai stabilizētu finanšu situāciju, un 2024. gada 29. februārī apstiprināja sabalansētu budžetu, bet martā ievēlēja jaunu priekšsēdētāju – iepriekšējo mēra vietnieku Alekseju Stecu ("Kopā Latvijai").

Satversmes tiesa (turpmāk – ST) [ierosināja lietu](#) par Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes atlaišanas likuma 1. un 4. panta un Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkta

sasnieguši 18 gadu vecumu. Šis bija pirmās EP vēlēšanas, kurās vēlētāji nebija piesaistīti vienam noteiktam vēlēšanu iecirknim, un vēlēšanās darbojās tiešsaistes vēlēšanu reģistrs.

⁵ Lsm.lv, [Eiroparlamenta vēlēšanās 21% iecirkņu – daļai vēlētāju nepieejami](#)

atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam. Pieteikumu iesniedza atstādinātā Rēzeknes dome. Tā norādīja, ka pagaidu administrācija nav demokrātiski leģitimēta dome, jo nav vietējo iedzīvotāju ievēlēta pašpārvaldes institūcija. Domes ieskatā apstrīdētās normas nav samērīgas un pārkāpj pašvaldības principu, jo liedz tai tiesības pašai pārvaldīt savu administratīvo teritoriju iedzīvotāju interesēs.

Lemjot par lietas ierosināšanu, ST uzsvēra, ka Rēzeknes domes vērsšanās ST ir vienīgais tai pieejamais tiesību aizsardzības līdzeklis. ST arī uzsvēra, ka domes atļaušana ir konstitucionāli svarīgs jautājums un galējais līdzeklis, lai pārbaudītu pašvaldības darbības likumību.

ECT spriedums lietā Ždanoka pret Latviju (Nr.2)

2024. gada 25. jūlijā Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) pasludināja spriedumu lietā *Ždanoka pret Latviju* (Nr. 2),⁶ atzīstot, ka iesniedzējas tiesības uz brīvām vēlēšanām nav pārkāptas. Lietā tika izvērtēts Centrālās vēlēšanu komisijas (turpmāk – CVK) lēmums svītrot T. Ždanoku no kandidātu saraksta, balstoties uz Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 6. punktu un Satversmes tiesas 2018. gada spriedumu,⁷ kas papildināja likuma interpretāciju. Tiesa konstatēja, ka ierobežojums bija noteikts ar likumu, sasniedza leģitīmu mērķi un bija samērīgs, tādēļ pārkāpums netika konstatēts.

ECT secināja, ka CVK lēmums balstījās uz skaidru juridisko pamatojumu. Saeimas vēlēšanu likumā paredzēts aizliegums kandidēt personām, kas pēc 1991. gada darbojās Latvijas Komunistiskajā partijā (LKP), un ST papildināja šo normu, nosakot, ka ierobežojums attiecas uz personām, kas joprojām apdraud Latvijas neatkarību un demokrātiskās valsts principus.

Vērtējot ierobežojuma leģitīmo mērķi un samērīgumu, ECT atsaucās uz savu iepriekšējo spriedumu lietā *Ždanoka pret Latviju* (Nr.1)⁸, atzīstot, ka Latvijai ir plaša rīcības brīvība, lai aizsargātu demokrātisko kārtību un valsts drošību. Tā uzsvēra, ka ierobežojuma mērķis nebija sodīt iesniedzēju, bet gan nodrošināt, ka vēlēšanās nepiedalās personas, kuru politiskā darbība var apdraudēt demokrātiju. ECT arī atzīmēja, ka iesniedzēja nekad nav distancējusies no Komunistiskās partijas nostājas.

Turklāt ECT analizēja lietas politisko un drošības kontekstu, ņemot vērā Krievijas agresiju Gruzijā un Ukrainā. Tiesa secināja, ka šie ģeopolitiskie apstākļi attaisnoja Latvijas piesardzību, izvērtējot kandidātu tiesības. Tā uzsvēra, ka Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 6. punkts ir samērīgs un ka ierobežojumi pastāv arī citās valsts pārvaldes jomās. Tiesa atzina, ka aizliegums kandidēt Saeimas vēlēšanās atbilda Konvencijas prasībām un nepārkāpa iesniedzējas tiesības.

2017. gadā iesniedzēja vērsās ST, apstrīdot Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 6. punkta atbilstību Satversmei. Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmei. 2018. gada 21. augustā CVK svītvoja iesniedzēju no partijas “Latvijas Krievu savienība” kandidātu saraksta. Lēmumu CVK pamatoja ar to, ka iesniedzēja pēc 1991. gada 13. janvāra darbojās Latvijas Komunistiskajā partijā un turpina rīkoties pretēji LR interesēm, kā arī rada apdraudējumu Latvijas valsts neatkarībai un

⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā *Ždanoka pret Latviju* (Nr.2), Iesnieguma Nr. [42221/18](#)

⁷ Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija [spriedums lietā Nr.2017-25-01](#)

⁸ Šī lieta ir turpinājums ECT Lielās palātas 2006. gada 16. marta spriedumam lietā *Ždanoka pret Latviju* (Nr.1), kur Tiesa secināja, ka ar identisku regulējumu nebija pārkāptas iesniedzējas tiesības uz brīvām vēlēšanām. Vienlaikus savā iepriekšējā spriedumā Tiesa uzsvēra nepieciešamību periodiski pārskatīt Saeimas vēlēšanu likuma normas.

demokrātiskas tiesiskas valsts principi. Ar 2018. gada 3. septembra lēmumu Administratīvā apgabaltiesa noraidīja iesniedzējas sūdzību.

Grozījumi vēlēšanu likumos

2024. gada 1. septembrī stājās spēkā [Vietējo pašvaldību referendumu likums](#), kura mērķis ir veicināt pašvaldības iedzīvotāju līdzdalību vietējas nozīmes jautājumu lemlēmšanā. Pašvaldības referendumu var rīkot par 1) pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģiju vai tās grozījumiem; 2) domes lēmumu, ar kuru pašvaldība ierosinājusi jaunbūves – publiskas ēkas vai objekta, kuram nepieciešams veikt ietekmes uz vidi novērtējumu, – būvniecību; 3) domes atļaušanu. Pašvaldību referendumus var ierosināt gan pašvaldības iedzīvotāji, gan pašvaldību domes, un tie ir lemlēmīgi. Tajos no 2024. gada septembra līdz 2025. gada augustam varēs piedalīties tikai klātienē, bet pēc tam – gan klātienē, gan elektroniski.

20. novembrī stājās spēkā [grozījumi](#) Pašvaldības domes vēlēšanu likumā, papildinot likumu ar jaunu 33.³ pantu. Tas paredz, ka viens vēlēšanu iecirknis var darboties vairākās adresēs. Šāda kārtība ļautu iecirkņiem darboties nepilnu laiku iepriekšējās balsošanas dienās un vēlēšanu dienā, kā arī organizēt izbraukuma balsošanu mazapdzīvotās vietās, kur nav efektīvi veidot pastāvīgu iecirkni. Tas dod iespēju vēlētājiem balsot tuvāk savai atrašanās vietai.

24. oktobrī Saeimas pieņemtie grozījumi vēlēšanu likumos paredz [jaunu vēlēšanu zīmju ieviešanu Latvijā](#). Grozījumi paredz mainītu vēlēšanu zīmju vizuālo izskatu, kā arī aizpildīšanas nosacījumus. Atbilstoši jaunajam [vēlēšanu zīmes modelim](#) līdzās katra kandidāta vārdam būs divi dažādu krāsu lauciņi, un vēlētājs varēs aizkrāsot vienu vai otru lauciņu – zaļi krāsoto lauciņu, ja īpaši atbalstīs kādu kandidātu, vai arī sarkani krāsoto lauciņu, ja konkrētais kandidāts šķitīs nepieņemams. Šādu vēlēšanu zīmes modeļa maiņu pamatoja ar nepieciešamību nodrošināt automatisku balsu skaitīšanu turpmākajās vēlēšanās, kā arī tautas nobalsošanās.

Grozījumi Krimināllikumā

Saeima 9. maijā pieņēma un 22. maijā stājas spēkā [Krimināllikuma grozījumi](#), kas paredz kriminālatbildību par vēlēšanu procesa ietekmēšanu, izmantojot dziļviltojuma jeb “deep fake” tehnoloģiju. Krimināllikums (turpmāk – KL) tika papildināts ar jaunu [90.¹ pantu](#), kas noteic atbildību “par apzināti nepatiesas un diskreditējošas informācijas izgatavošanu vai izplatīšanu par politisko partiju, to apvienību vai Saeimas, pašvaldības domes vai Eiropas Parlamenta deputāta kandidātu, izmantojot dziļviltojuma tehnoloģiju, ja tas izdarīts priekšvēlēšanu aģitācijas periodā vai vēlēšanu dienā, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu.” Grozījumi tika pieņemti pirms Eiropas Parlamenta vēlēšanām.

26. septembrī Saeima pieņēma grozījumus KL, papildinot to ar vēl vienu jaunu [90.² pantu](#). Tas noteic kriminālatbildību par apzināti nepatiesas informācijas izgatavošanu vai izplatīšanu, izmantojot dziļviltojuma tehnoloģiju, lai diskreditētu valsts amatpersonas amata kandidātu, kuru ievēlē, ieceļ vai apstiprina Saeima, ja tas izdarīts likumā noteiktajā valsts amatpersonas ievēlēšanas, ieceļšanas vai apstiprināšanas amatā procesa laikā. Likuma norma attiecas, piemēram, uz Valsts prezidenta, Saeimas Prezidija locekļu, valsts kontroliera, tiesībsarga, Latvijas Bankas prezidenta, Augstākās tiesas priekšsēdētāja un ģenerālprokurora amata kandidātiem. Grozījumi stājās spēkā 22. oktobrī.

Ieteikumi:

- Palielināt vēlēšanu iecirkņu pieejamību cilvēkiem ar pārvietošanās grūtībām.
- Stiprināt sabiedrības noturību pret dezinformāciju vēlēšanu laikā, veicot mērķētas medijpratības kampaņas un skaidrojot dziļviltojumu draudus, īpaši priekšvēlēšanu periodā.

Tiesības uz pieeju taisnīgai tiesai

Eiropas Komisija ir atzinusi, ka kopumā Latvijas tieslietu sistēma darbojas efektīvi. Latvijas tiesu sistēmai uzticas ap 40% iedzīvotāju. Samazinājies lietu izskatīšanas ilgums pirmās instances tiesās un kasācijas tiesvedībās. Galvenās problēmas tiesu sistēmā ir ilgtermiņa stratēģiskā redzējuma trūkums, pieaugošs tiesnešu vakanto vietu skaits un risks, ka tuvāko gadu laikā pensijā dosies vairāk nekā 28% esošo tiesnešu.⁹

40% iedzīvotāju uzticas tiesām

Uzticība tiesu varai

Uztvere par tiesu varas neatkarību Latvijas sabiedrībā ir vidējā līmenī, lai gan jauniešu vidū tā ir augstāka, bet nacionālo minoritāšu vidū – zemāka. Aptaujas rāda, ka Latvijas tiesu sistēmai uzticas ap 40% iedzīvotāju. Saskaņā ar NEPLP pētījumu “[Latvijas iedzīvotāju medijpratība](#)” 24,5% drīzāk vai pilnībā neuzticas tiesām. Savukārt pētījums par [Latvijas iedzīvotāju attieksmi un saskarsmi ar tiesvedības procesu](#) 2024. gadā rāda nedaudz augstāku neuzticību – 28% Latvijas iedzīvotāju “drīzāk neuzticas”, bet 16% “pilnībā neuzticas” tiesām. Vienlaikus 52% respondentu uzskata, ka tiesas Latvijā ir kompetentas. 27% tic, ka tiesas ir neuzpērkamas, objektīvas, neietekmējamas, bet 45% tam nepiekrīt.

Vidējais lietas izskatīšanas ilgums tiesās (mēnešos)

Instance	2023. gads	2024. gads
Pirmā instance	3,1	2,9
Apelācijas instance	4,7	5,3
Kasācijas instance	7,5	6

Mazākumtautību vidū Latvijas tiesu sistēmai pilnībā vai drīzāk uzticas 30,1% respondentu, bet 21,4% drīzāk vai pilnībā neuzticas. Visaugstākais uzticēšanās līmenis tiesu sistēmai ir jauniešu (15–25 gadu vecumā) vidū – 48,5% pilnībā vai drīzāk uzticas, bet 13,7% drīzāk vai pilnībā neuzticas. Savukārt

⁹ Lielākā daļa no sadaļas materiāliem ir publicēti Latvijas Cilvēktiesību centra Tiesiskuma ziņojumā 2025 – [Liberties Rule of Law Report 2025](#)

senioru (vecumā virs 65 gadiem) vidū 38% pilnībā vai drīzāk uzticas, bet 24,4% drīzāk vai pilnībā neuzticas.¹⁰

Tiesu darbs

2024. gadā Eiropas Komisija (turpmāk – EK) [atzinusi](#), ka kopumā Latvijas tieslietu sistēma darbojas efektīvi. Vienlaikus EK rekomendēja Latvijai veikt pasākumus, lai nodrošinātu atbilstošus aizsardzības mehānismus pret nepamatotu politisko ietekmi esošajā Augstākās tiesas tiesnešu iecelšanas kārtībā, ņemot vērā Eiropas standartus par tiesnešu iecelšanu.

Martā un jūlijā Tieslietu padome (turpmāk – TP) grozīja un precizēja kārtību, kādā tiek izvirzīti un iecelti tiesu priekšsēdētāji, viņu vietnieki un tiesu ēku priekšsēdētāji. Grozījumi attiecas uz komisijas sastāvu un kritērijiem kandidātu izvērtēšanai. Kandidātu vērtēšanā tiks ņemti vērā trīs galvenie kritēriji: reputācija un autoritāte tiesu sistēmā, profesionālā kompetence un izpratne par tiesu sistēmas darbību, kā arī redzējums par tiesas turpmāko attīstību.

Jūlijā TP atbalstīja Tieslietu ministrijas izvirzītās budžeta prioritātes rajona (pilsētas) un apgabaltiesām laika posmam no 2025. līdz 2028. gadam, kurās ietverts arī 6% algu pieaugums tiesu darbiniekiem. Tomēr TP norādīja, ka piedāvātais algu pieaugums pirmās un otrās instances tiesu darbiniekiem ir nepietiekams. Papildu finansējums prioritārajiem pasākumiem nākamajiem četriem gadiem paredz tikai 2,6% mēnešalgas pieaugumu tiesu darbiniekiem.

2. oktobrī Valsts kontrole (turpmāk – VK) publicēja ziņojumu [“Cilvēkresursu pieejamība un attīstība Latvijas tiesās”](#). Tajā secināts, ka galvenās problēmas tiesu sistēmā ir ilgtermiņa stratēģiskā redzējuma trūkums, pieaugošs tiesnešu vakanto vietu skaits un risks, ka tuvāko gadu laikā pensijā dosies vairāk nekā 28% esošo tiesnešu. Situācija ir īpaši kritiska tiesnešu vidū, kuri specializējas zemesgrāmatu lietās, bet tiesu darbinieki saskaras ar augstu kadru mainību. Pēc VK datiem 17% tiesnešu 2023. gadā bija vecāki par 61 gadu, bet 2027. gadā šis rādītājs sasniegs 28%. 2024. gada septembrī Augstākās tiesas priekšsēdētājs A. Strupišs norādīja uz 67 vakancēm tiesnešu amatos Latvijas tiesās un pauda, ka tuvāko gadu laikā šis skaits varētu pieaugt līdz 150, jo daudzi tiesneši drīzumā dosies pensijā, savukārt labākie tiesnešu palīgi aiziet uz privāto sektoru.¹¹

Ziņojumā arī atzīmēts, ka tiesu sistēma nav efektīvi attīstījusi tiesnešu palīga amatu. Tiesnešu palīgu amatam nav noteiktas izglītības prasības, un viņu pienākumi un kompetence nav paplašināti. Tas ir radījis nekonkurētspējīgas algas, zemu motivāciju aptuveni 600 esošo darbinieku vidū un grūtības piesaistīt jaunus kvalificētus darbiniekus, kā rezultātā ir augsta kadru mainība, īpaši Rīgā, kur tā sasniedz līdz pat 41% gadā.

2024. gada 1. novembrī stājās spēkā [Tieslietu akadēmijas likums](#). Akadēmija nodrošinās apmācības tiesnešiem, prokuroriem un izmeklētājiem. Tieslietu akadēmijas dibināšana tiek līdzfinansēta no Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma. Akadēmija darbu uzsāka 2025. gada 1. janvārī.

¹⁰ SKDS, [Pētījums par Latvijas iedzīvotāju attieksmi un saskarsmi ar tiesvedības procesu Latvijā. Iedzīvotāju aptauja](#), 2024. gada augusts

¹¹ Tieslietu padomes (2024). [Aigars Strupišs: Tiesu sistēmas efektīva darbība nav iespējama bez kvalitatīva un noturīga atbalsta personāla](#), 19.09.2024.

Tiesvedību ilgums

Tiesu statistika rāda, ka ir samazinājies lietu izskatīšanas ilgums pirmās instances tiesās un kasācijas tiesvedībās. Saskaņā ar Tiesu administrācijas statistiku pirmās instances vidējais lietas izskatīšanas ilgums 2024. gadā bija 2,9 mēneši, kas, salīdzinot ar iepriekšējo – 2023. gadu – ir mazliet ātrāk (2023. gadā – 3,1 mēneši). Krimināllietu izskatīšanas ilgums bija 7,3 mēneši (2023. gadā – 9,1 mēneši), administratīvo lietu – 7,2 mēneši (2023. gadā – 8,4 mēneši), civillietu 2,6 mēneši (2023. gadā – 2,8 mēneši).

Apelācijas instances vidējais lietas izskatīšanas ilgums 2024. gadā bija 5,3 mēneši, kas, salīdzinot ar 2023. gadu, ir ilgāk (2023. gadā – 4,7 mēneši).

Augstākās tiesas Senātā 2024. gadā vidējais lietu izskatīšanas ilgums ir samazinājies. Administratīvo lietu departamentā vidējais lietu izskatīšanas ilgums bija 9,8 mēneši (2023. gadā – 13), Civillietu departamentā – 4,6 (2023. gadā – 5,1), Krimināllietu departamentā – 3,6 (2023. gadā – 4,3).¹²

Ieteikumi:

- **Veidot mērķētu sabiedrisko kampaņu, lai vairotu uzticību tiesu varai, īpaši fokusējoties uz jauniešiem un mazākumtautībām.**
- **Izstrādāt un ieviest ilgtermiņa cilvēkresursu attīstības stratēģiju tiesu sistēmā, paredzot skaidru tiesnešu palīgu karjeras ceļu, konkurētspējīgu atalgojumu un sistēmisku tiesnešu pēctecības plānošanu.**

¹² [Pārskats par Augstākās tiesas darbu 2024. gadā](#)

Lietā “D. pret Latviju” ECT
konstatēja valsts pārkāpumu
saistībā ar neformālu hierarhiju
ieslodzījuma vietās

ieslodzījuma vietas

ECT 2024. gada 11. janvārī lietas “D. pret Latviju” konstatēja ECK 3. panta pārkāpumu, norādot, ka valsts nav pietiekami rīkojusies, lai novērstu neformālo hierarhiju ieslodzījuma vietās. Pirmo reizi tiesa, pamatojoties uz ECK 46. pantu, noteica konkrētus pasākumus, kas Latvijai jāveic sprieduma izpildei. Turpinājās Liepājas cietuma celtniecība.

ieslodzīto personu skaits:

2021. gadā – 3183

2022. gadā – 3229

2023. gadā – 3271

2024. gadā - 3505

Nepilngadīgo ieslodzīto personu
skaits:

2021. gadā – 27

2022. gadā – 23

2023. gadā – 30

2024. gadā - 31

2024. gadā¹³ Latvijā 9 ieslodzījuma vietās atradās 3 505 ieslodzīto, no kuriem 2 504 jeb 71,44% bija notiesātās personas, bet 1 001 jeb 28,56% bija apcietinātās personas. Salīdzinot ar 2023. gadu (3 271 persona) ieslodzīto skaits pieauga par 234 personām, galvenokārt – apcietinātās personas. Šī ir pirmā reize kopš 2019. gada, kad ieslodzīto skaits Latvijā pārsniedza 3 500. Lielākais ieslodzīto skaits atradās Rīgas Centrālcietumā (1 043 personas) un Daugavgrīvas cietumā (1 070 personas). Turpinājās Liepājas cietuma celtniecība.

Ieslodzījuma vietās atradās 31 nepilngadīgais, no kuriem 19 bija notiesātās personas, bet 12 apcietinātās personas. No visiem ieslodzītajiem 3 316 ieslodzītie jeb 94,74% bija Latvijas valstspiederīgie, bet 189 jeb 5,4% bija ārzemnieki. Savukārt ieslodzīto vīriešu skaits bija 3 261 jeb 93%, bet sieviešu – 7%.

2024. gadā 90,93% ieslodzīto tika atbrīvoti pēc pilna soda izciešanas, tādējādi pirmstermiņa atbrīvoto ieslodzīto skaits bija niecīgs.

Saskaņā ar ieslodzījuma vietu pārvaldes (turpmāk - IeVP) datiem 2024. gadā ieslodzījuma vietās tika reģistrēti 29 nāves

¹³ Dati uz 31.12.2024. Sk. [ieslodzījumu vietu pārvaldes 2024. gada pārskatu](#).

gadījumi, no tiem: divdesmit gadījumi slimības dēļ; pieci gadījumi pašnāvības dēļ; četri gadījumi saistīti ar narkotisko vielu lietošanu vai pārdozēšanu. Uz 31. decembri ieslodzījuma vietās tika reģistrēti 325 HCV (C hepatīta), 251 HIV, 29 AIDS, 2 TB gadījumi.

2024. gada 1. septembrī stājās spēkā [grozījumi](#) Latvijas Soduzpildes kodeksā, paredzot pāreju uz divu veidu ieslodzījuma vietu sistēmu, t.i. no 2024. gada 1. septembra pilngadīgi notiesātie brīvības atņemšanas sodu izcietīs divu veidu brīvības atņemšanas iestādēs – slēgtā cietumā (augstākā un zemākā pakāpe) un atklātā cietumā. Pāreju sekmēja Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

ECT 2024. gada 11. janvārī pasludināja [spriedumu lietā “D. pret Latviju”](#), secinot, ka ir pieļauts ECK 3. pantā (spīdzināšanas un necilvēcīgas apiešanās aizliegums) garantēto tiesību pārkāpums. ECT uzskatīja, ka valsts iestādes nebija rīkojušās pietiekami, lai novērstu ieslodzījuma vietās pastāvošo ieslodzīto neformālo hierarhiju. Šī ir pirmā lieta, kad ECT ir atbilstoši ECK 46. pantam iezīmējusi arī konkrētus pasākumus tiesu sistēmai, kas Latvijai jāveic, lai izpildītu spriedumu.

ECT konstatēja, ka vismaz divās ieslodzījumu vietās, kurās iesniedzējs tika izmitināts un izcietā brīvības atņemšanas sodu, pastāvēja ieslodzīto neformāla hierarhija, un iesniedzējs šajā sistēmā piederēja pie ieslodzīto “zemākās kastas”. ECT ieskatā valsts iestāžu iejaukšanās ieslodzīto neformālajā hierarhijā līdz šim ir bijusi individuāla rakstura un, nepastāvot visaptverošai stratēģijai tam, kā risināt problēmas būtību, Latvijas iestādes nerīkojās pietiekami, lai novērstu riskus, kas ir saistīti ar iesniedzēja atrašanos neformālās hierarhijas “zemākajā kastā”. ECT iekļāva norādi, ka Latvijai, lai novērstu līdzīgu pārkāpumu atkārtošanos, ir jāveic pasākumi, ar kuriem tiktu novērsta spriedumā identificētā sistēmiskā problēma, proti, “zemākajai kastai” piederušo ieslodzīto sociālā segregācija, kāpība ieslodzīto kriminālajām autoritātēm un ar to saistītā ieslodzīto savstarpējā vardarbība.

ECT savā vērtējumā ņēma vērā arī vispārējo vērtējumu par situāciju Latvijas ieslodzījuma vietās, ko pēc vizītēm Latvijas ieslodzījuma vietās sniedza Tiesībsarga birojs, Eiropas Padomes Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai soda novēršanas komiteja (CPT) un nacionālās tiesas, skatot ieslodzīto sūdzības par ieslodzījuma vietu pārvaldes rīcību.¹⁴

2024. gada oktobrī Tieslietu ministrija pēc Ministru kabineta uzdevuma sagatavoja [rīcības plānu](#) tiesas sprieduma izpildei. Galvenās plāna jomas ietver: jaunas cietuma ēkas būvniecību Liepājā un esošo objektu rekonstrukciju un renovāciju; lielas ietilpības kopējo kameru likvidēšanu; dinamiskās drošības pasākumu ieviešanu; tiesiskā regulējuma uzlabošanu soda izpildes jomā; papildu cietuma personāla piesaisti un viņu kapacitātes stiprināšanu; sociālās reintegrācijas sistēmas stiprināšanu. Ir izveidotas četras jaunas mācību programmas cietumu darbiniekiem.

¹⁴ Skatīt Sprieduma 28. rindkopu (Tiesībsarga ziņojumi pēc vizītēm 2012. –2018. gadā un CPT secinājumi pēc 2016. un 2022. gada vizītēm Latvijas ieslodzījuma vietās); skatīt arī Sprieduma 24.–27. rindkopa, tostarp Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012. gada 9. jūlija spriedumu lietā Nr.SKA-681/2012 un citus.

No 2024. gada 22. līdz 31. maijam Latviju *ad hoc* vizītē apmeklēja Eiropas Padomes Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas novēršanai delegācija.¹⁵ Vizītes mērķis bija izvērtēt ieslodzīto personu apstākļus cietumos un sekot līdzi situācijai, kas tika konstatēta 2022. gada vizītes laikā. Delegācija īpašu uzmanību pievērta Latvijas iestāžu veiktajiem pasākumiem, reaģējot uz CPT ilgstošajiem ieteikumiem attiecībā uz vardarbību starp ieslodzītajiem, neformālās ieslodzīto hierarhijas ietekmi un veselības aprūpes nodrošinājumu cietumos.

2024. gadā Tiesībsarga birojs veica 11 vizītes, apmeklējot Daugavgrīvas cietumu, Cēsu Audzināšanas iestādi nepilngadīgajiem, Rīgas Centrālcietumu, Jelgavas cietumu, Jēkabpils cietumu, Ilguciema cietumu un Liepājas cietumu. Šīs vizītes bija daļa no preventīvās uzraudzības mehānisma.

Tiesībsarga [2024. gada ziņojumā](#) īpaša uzmanība pievērsta cietumu režīma reformai, dzīves apstākļiem ieslodzījuma vietās un resocializācijas pasākumu efektivitātei. Vairākas preventīvas vizītes ieslodzījuma vietās tika veiktas, lai izvērtētu situāciju saistībā ar cietuma režīma pakāpju reformu, kas stājās spēkā 2024. gada 1. septembrī. Tika konstatētas problēmas ar reformas īstenošanas vienvērdību, kā arī ar informācijas pieejamību ieslodzītajiem par viņu tiesībām un iespējām pāriet uz citu režīma pakāpi.

Tiesībsargs atkārtoti uzsvēris nepieciešamību uzlabot dzīves apstākļus, īpaši attiecībā uz pārapdzīvotību, sanitārajiem apstākļiem un piekļuvi veselības aprūpei. Ziņojumā arī norādīts, ka ne visās ieslodzījuma vietās tiek nodrošināta pietiekama piekļuve izglītībai un resocializācijas programmām, kas ir būtiski veiksmīgai atgriešanai sabiedrībā.

Tāpat tiesībsargs aicināja stiprināt ieslodzīto sūdzību izskatīšanas mehānismus, nodrošinot to neatkarību un efektivitāti, kā arī uzlabot personāla apmācību cilvēktiesību jomā. Ziņojumā pausta bažas par nepietiekamu psiholoģiskā atbalsta pieejamību, īpaši ieslodzītajiem ar garīgās veselības traucējumiem.

Ieteikumi:

- Turpināt likvidēt neformālo hierarhiju ieslodzīto starpā, apmācot personālu, likvidējot kopmītņu tipa telpas, nodrošinot ieslodzīto piekļuvi izglītībai, nodarbinātībai un resocializācijai.
- Uzlabot sūdzību izskatīšanas sistēmu, nodrošinot tās neatkarību un konfidencialitāti.

¹⁵ [Council of Europe anti-torture Committee \(CPT\) visits Latvia](#), Press Release, 03.06.2024.

Naida noziegumi un naida runa

2024. gadā jūlijā ECT pasludināja spriedumu lietā *Hanovs pret Latviju*, atzīstot ECK pārkāpumu. Vairākas personas tika sauktas pie kriminālatbildības par naida runu un naida motivētiem noziegumiem, tostarp pirmo reizi tika iztiesāts homofobisks noziegums. VP aizturēja vairākus skinhedus par uzbrukumiem iebraucējiem. VDD brīdināja par labējā ekstrēmisma pieauguma riskiem sabiedrībā, jo īpaši – jauniešu vidū. Novembrī internetā izvērtās LR4 žurnālistes Olgas Kņazevas nomelnojoša kampaņa.

ECT spriedums lietā *Hanovs pret Latviju*

2024. gada 18. jūlijā Eiropas Cilvēktiesību tiesa pasludināja spriedumu lietā [Hanovs pret Latviju](#), atzīstot Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – ECK) 3. (spīdzināšanas un cietsirdīgas izturēšanās aizliegums) un 8. panta (tiesības uz privāto dzīvi) pārkāpumus kopsakarā ar 14. pantu (diskriminācijas aizliegums).

Deniss Hanovs piedzīvoja uzbrukumu 2021. gada novembra sākumā, kad viņš kopā ar savu dzīvesbiedru vakarā gāja gar Ķengaraga tirgu. Divi agresīvi vīrieši sāka Hanovu un viņa dzīvesbiedru apsaukāt, iespēja Hanovam pa muguru, izteica seksuāla rakstura piezīmes, kā arī mēģināja uzbrukt, taču cietušais patvērās ziedu kioskā. Izmeklējot šo incidentu, viens no uzbrucējiem, kuru policijai izdevās identificēt, atzina, ka viņa darbības motivēja nepatika pret homoseksuāliem cilvēkiem, un viņš gribēja panākt, lai viņi vairāk *neizrāda* savu seksuālo orientāciju.

2024. gada 18. jūlijā Eiropas Cilvēktiesību tiesa pasludināja spriedumu *Hanovs pret Latviju*, atzīstot Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas pārkāpumus

Ierosināto kriminālprocesu skaits pēc KL 78., 74.¹ un 150. panta:

	78. pants	74. ¹ pants	150. pants
2019. gads	5	2	2
2020. gads	5	1	11
2021. gads	4	1	6
2022. gads	32	28	6
2023. gads	10	14	1
2024. gads	26	18	4

Valsts policija aizturēja 11 skinhedus

Tiesa secināja, ka uzbrucēja homofobiskie motīvi tika noskaidroti izmeklēšanas laikā. Lai gan cietušais spēja izvairīties no miesas bojājumiem, šādas darbības pēc būtības pārkāpj cilvēktiesības un sasniedz tādu smaguma pakāpi, kas ir saistīta ar Konvencijas 3. pantu. Turklāt homofobiski verbālie uzbrukumi un vardarbības draudi tiek uzskatīti par pietiekami smagiem, lai pārkāptu Konvencijas 8. pantā noteiktās tiesības uz privāto dzīvi. Administratīvā pārkāpuma lietvedība šajā lietā nesniedza ne taisnīgu gandarījumu pieteicējam, ne adekvātu sodu vainīgajam.

Tiesa uzsvēra, ka valsts iestādēm ir pienākums novērst naida motivētu vardarbību un izmeklēt jebkādu iespējamo saistību starp diskriminējošu motīvu un vardarbīgu darbību. Diskriminējoša attieksme var būt pazemojoša izturēšanās, ja tā sasniedz tādu smaguma pakāpi, kas aizskar cilvēka cieņu. Diskriminējošas piezīmes un aizskārumi jebkurā gadījumā ir jāuzskata par atbildību pastiprinošu apstākli. Tiesa uzsvēra, ka nesodāmība naida noziegumu gadījumos rada būtiskus draudus konvencijā aizsargātajām pamattiesībām. Ja šādi incidenti netiek risināti, tas var normalizēt naidu pret LGBTI+ personām, stiprināt neiecietību un diskrimināciju, kā arī veicināt, ka šādas darbības varētu atkārtoties.

ECT piesprieda Latvijai izmaksāt D. Hanovam 10 000 eiro kā morālo kompensāciju. D. Hanovu šajā lietā pārstāvēja Latvijas Cilvēktiesību centra juriste Jekaterina Tumule.

Reaģējot uz ECT spriedumu, Ģenerālprokuratūra lēma par kriminālprocesa atjaunošanu pret uzbrucēju. Lieta tika kvalificēta pēc KL 231. panta otrās daļas (par rupju sabiedriskās kārtības traucēšanu, kas izpaudās acīmredzamā necieņā pret sabiedrību vai bezkaunībā, ignorējot vispārējās uzvedības normas).

Izmaiņas normatīvajā regulējumā

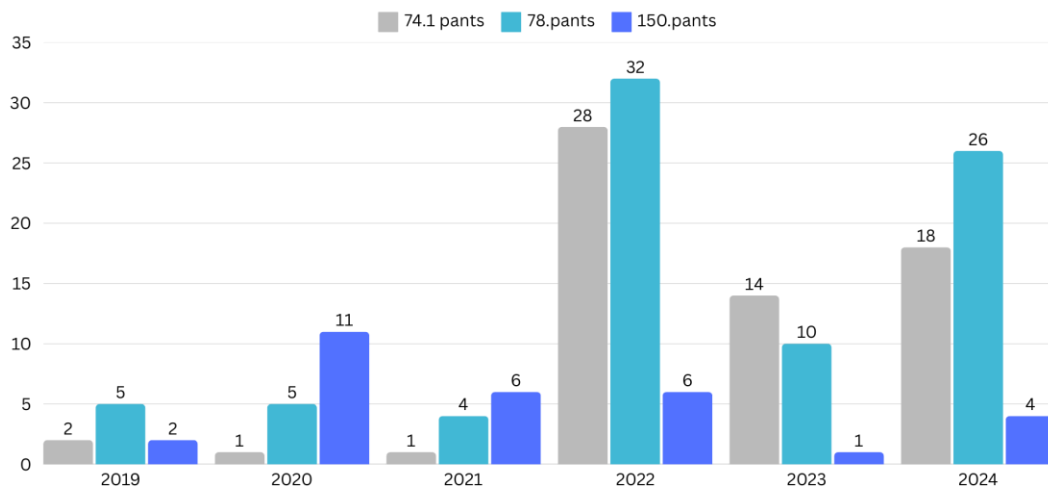
Ar KL [grozījumiem](#), kas stājās spēkā 2024. gada 4. jūlijā, KL 149.¹ panta (diskriminācijas aizlieguma pārkāpšana) un 150. panta (sociālā naida izraisīšana) trešā daļa ir papildināta ar kvalificējošu pazīmi – spīdzināšana. Tādējādi ir pastiprināta kriminālatbildība par diskriminācijas aizlieguma pārkāpšanu un sociālā naida un nesaticības izraisīšanu, ja tā saistīta ar spīdzināšanu. Jāatzīmē, ka KL 78. pantā – nacionālā, etniskā, reliģiskā naida izraisīšana – līdzīgi grozījumi netika veikti.

Ar šiem pašiem grozījumiem no KL 150. panta trešās daļas izslēdza brīvības atņemšanai alternatīvos sodus – sabiedrisko darbu un naudas sodu. Attiecīgo priekšlikumu iesniedza [Tieslietu ministrija](#), pamatojot ar to, ka sabiedriskais darbs un naudas sods nav vērsti uz personas domāšanas un uzvedības maiņu. Vienlaikus par sociālā naida izraisīšanu, ja tas ir saistīts ar vardarbību, draudiem vai spīdzināšanu, kā alternatīvais sods brīvības atņemšanai tika saglabāta probācijas uzraudzība.

Ierosinātie kriminālprocesi¹⁶ un tiesu prakse

Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas Informācijas centra [kriminālo statistiku](#) 2024. gadā 18 kriminālprocesi tika uzsākti pēc 74.¹ panta, 26 pēc 78. panta un četri – pēc 150. panta.

¹⁶ Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs kriminālās statistikas pārskatos apkopo informāciju par kopējo ierosināto kriminālprocesa skaitu pēc konkrētiem Krimināllikuma pantiem – 74.¹ pants (genocīda, nozieguma pret cilvēci, nozieguma pret mieru un kara nozieguma attaisnošana), 78. pants (nacionālā, etniskā un rasu naida izraisīšana), 150. pants (sociālā naida un nesaticības izraisīšana). Gadījumā, ja noziedzīgā nodarījuma naida motīvs ir atbildību pastiprinošs apstāklis, bet kvalifikācijas ir veikta pēc kāda cita KL sevišķās daļas panta, tad šādi iespējamie naida noziegumi netiek uzskaitīti IIC statistikā. Informācija par ierosinātajiem kriminālprocesiem pēc KL 74.¹ un 78. panta ir pieejama arī VDD gada pārskatos, bet pēc KL 78. un 150. panta arī VP gada pārskatos.

Avots: Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs

2024. gadā Valsts drošības dienests (turpmāk – VDD) [ierosināja](#) 12 kriminālprocesus saistībā ar naida runu. Pieci kriminālprocesi tika ierosināt saistībā ar izteikumiem, kas vērsti uz nacionālā naida vai nesaticības izraisīšanu, galvenokārt pret latviešiem vai ukraiņiem (KL 78. pants). Divi kriminālprocesi ir ierosināti saistībā ar kara noziegumu attaisnošanu un slavināšanu (KL 74.¹ pants). Piecus kriminālprocesus VDD uzsāka saistībā ar abu iepriekšminēto noziedzīgo nodarījumu pazīmēm.

2024. gada aprīļa beigās VDD [brīdināja](#) par labējā ekstrēmisma pieauguma riskiem sabiedrībā, jo īpaši jauniešu vidē. VDD vērtējumā minētā tendence ir saistīta ar imigrantu skaita pieaugumu Latvijā, pret kuriem vērstas labējie ekstrēmisti. Kopumā 2024. gadā tika aizturēti 11 skinhedi, ieskaitot to divu neformālu skinhedu grupu līderus, kuriem tika piemērots apcietinājums.

Savukārt atbilstoši Valsts policijas (VP) 2024. gada pārskatam tika [uzsākti](#) 16 kriminālprocesi pēc Krimināllikuma 78. panta, trīs pēc KL 150. panta un 47 – pēc KL 74.¹ panta. Kriminālprocesi skāra kara noziegumu attaisnošanu un slavināšanu publiskās vietās un sociālajos medijos, sociālo mediju profilos ievietotus fotoattēlus, kas stilizēti ar aizliegto PSRS režīma un prokremlisko simboliku, dažādus naidu kurinošus uzrakstus uz ēku fasādēm un transportlīdzekļiem, Ukrainas karoga zaimošanu, kā arī internetā paustus komentārus.

Oficiālie statistikas dati rāda, ka 19 KL 78. panta lietās tika celta apsūdzība, 15 kriminālprocesi ir nodoti tiesai, 7 personas notiesātas, 150. panta lietās – vienā lietā ir celta apsūdzība un vienā persona ir notiesāta.

Kriminālprocesu skaits saistībā ar naida motivētiem noziegumiem (2019. –2024.)¹⁷

Krimināllikuma pants	2020.g.	2021.g.	2022.g.	2023.g.	2024.g.
Apsūdzību skaits					
Krimināllikuma 78. pants	1	1	11	6	19
Krimināllikuma 150. pants	0	4	0	2	1
Tiesai nodotu kriminālprocesu skaits					
Krimināllikuma 78. pants	0	0	4	3	15
Krimināllikuma 150. pants	0	4	0	0	0
Notiesāto personu skaits (ieskaitot ar prokurora priekšrakstu par sodu)					
Krimināllikuma 78. pants	0	3	7	9	7
Krimināllikuma 150. pants	1	3	0	0	1

Avots: Iekšlietu ministrija un LR Prokuratūra

Naida noziegumu gadījumi

14. janvārī Rīgas centrā kāds vīrietis uzbruka diviem Indijas pilsoņiem. Uzbrukums notika blakus kafejnīcai, kas pieder vienam no cietušajiem. Sākumā uzbrucējs iesita vienam cietušajam, pēc tam sācis sist otram, kā rezultātā cietušais nokļuva slimnīcā ar lauztu degunu, žokli un sejas traumām. Cietušie apgalvoja, ka uzbrucējs ir izteicis rasistiskus aizskārumus. Tajā pašā dienā, pēc aptuveni trim stundām, uzbrucējs atgriezās cietušajam piederošajā kafejnīcā un agresīvi runāja ar tās darbiniekiem, tostarp draudot ar vardarbību un izsakot rasistiskas rupjības. Par notikušo tika ierosināts kriminālprocess.¹⁸

15. jūnijā divi skinhedi uzbruka kādam puisim, aplaupīja viņu, norāva no viņa apģērba Latvijas Republikas karogu, piespieda runāt krievu valodā, kā arī slavināt Krievijas tautu. Arī šo uzbrukumu skinhedi paši filmēja ar mobilo telefonu. Uzbrucēji tika aizturēti un tika ierosināts kriminālprocess.¹⁹

Jūlijā policija aizturēja septiņus skinhedus, kas veica uzbrukumus ārvalstu pilsoņiem – ēdiena piegādes kurjeriem. VP norādīja, ka uzbrukumi tika veikti, jo pēc skinhedu subkultūras ideoloģijas uzskatiem Latvijā jādzīvo tikai personām ar baltu ādas krāsu. Ierosinātā kriminālprocesa ietvaros pieciem jauniešiem piemērots apcietinājums, savukārt diviem ar brīvības atņemšanu nesaistīts drošības līdzeklis.²⁰

Jūlijā Ventspils novadā, Ances pagastā, Ancē, kāda sieviete un viņas vīrs publiska pasākuma laikā pauda Ukrainas pilsonim aizskarošus un naidīgus izteikumus, kas bija vērsti pret viņu kā ukraiņu tautības cilvēku. Konflikta laikā vīrietis apgāza eļļas friteri ar karstu eļļu, kas izšļakstījās, trāpot Ukrainas pilsonim un vēl divām sievietēm, nodarot viņiem miesas bojājumus. Par notikušo policija uzsāka kriminālprocesu. Krimināllietas materiāli 2024. gada decembrī nosūtīti prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai.²¹

¹⁷ Statistika aptver KL 78. un 150. pantu. Avots: Replies to the list of issues in relation to the fourth periodic report of Latvia on the implementation of the International Covenant on Civil and Political Rights of 16 December 1966, Annexes, p. 10.

¹⁸ Lsm.lv, [Rīgā brutāli piekauj indieti; policija vēl skaidro nozieguma motīvus](#), 02.02.2024.

¹⁹ Valsts policija, [Aizturēti skinhedu subkultūras pārstāvji par laupīšanu un naida izraisīšanu](#), 18.06.2024.

²⁰ Ziņu aģentūra LETA, Papildināta - Par etniskā naidā motivētiem uzbrukumiem kurjeriem aizturēti seši skinhedi, 01.08.2024.; Ziņu aģentūra LETA, Lietā par etniskā naidā motivētiem uzbrukumiem kurjeriem aizturēts vēl viens jauniets, 02.08.2024.

²¹ Delfi.lv, [Ukrainas pilsonim uzlēja karstu eļļu – policija lūdz apsūdzēt agresīvus laulātos](#), 08.01.2025.

NVO dati

2024. gadā Latvijas Cilvēktiesību centrs saņēma ziņojumus par četriem iespējamām naida noziegumiem. Divos gadījumos tika uzbrukts Indijas pilsoņiem viņu ādas krāsas dēļ. Vienā no incidentiem 14. janvārī persona uzbruka diviem Indijas valstspiederīgajiem pie kafejnīcas Rīgā. Otrajā gadījumā, kas notika 2. martā Rīgā, tika uzbrukts ēdiena piegādes kurjeram, kad kāds iesmidzināja viņam sejā piparu gāzi.

Trešais incidents ir saistīts ar uzbrukumu ebreju izcelsmes vīrietim un viņa sievai. Viņu kaimiņš, rokās turot divus nažus un žestikulējot viņu virzienā, izteica aizskarošus un naidīgus izteikumus, kā arī draudus nogalināt, sakot, ka “ebrejus vajag nogalināt, griezt, pakārt un iznīcināt”. Incidents notika 2023. gada 29. oktobrī, bet tiesvedība tika uzsākta 2024. gada novembrī. Lieta ir kvalificēta pēc KL 78. panta trešās daļas.

Ceturtajā gadījumā 2024. gada 12. martā tika vajāta Ukrainas bēgļu ģimene – pie viņu dzīvesvietas Salaspilī tika uzzīmēts burts “Z” un ar krāsu apķēpātas durvis.

Latvijas Cilvēktiesību centrs sniedza konsultācijas visiem cietušajiem un nodrošināja juridisko pārstāvību diviem no viņiem kriminālprocesa laikā, tostarp vienā gadījumā arī tiesas procesā.

Tiesu prakse

2024. gadā vairākas personas tika notiesātas par naida noziegumiem, tostarp pirmo reizi tika iztiesāts homofobisks noziegums.

2024. gada 9. aprīlī Kurzemes apgabaltiesa notiesāja²² ar brīvības atņemšanu personu, kura 2022. gada 20. maijā uzbruka jauniešiem, kuram ap pleciem bija aplikts Ukrainas karogs. Apgabaltiesa atcēla pirmās instances tiesas spriedumu daļā par nosacīta soda piemērošanu, piespriežot apsūdzētajam divu gadu cietumsodu. Apgabaltiesa secināja, ka nosacīta brīvības atņemšana attiecībā pret apsūdzēto nav vērsta uz krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu un neatbilst soda mērķim. Augstākās tiesas Senāts atteica apsūdzētajam kasācijas tiesvedības ierosināšanu, līdz ar ko tiesas spriedums stājies spēkā. Šajā lietā uzbrukums tika kvalificēts pēc KL 231. panta otrās daļas (huligānisms), par atbildību pastiprinošo apstākli atzīstot naida motīvu (KL 48. panta pirmās daļas 14. punkts).

19. augustā Rīgas pilsētas tiesa izskatīja [krimināllietu](#), kurā pie kriminālatbildības tika saukti divi skinhedu subkultūras pārstāvji par darbībām, kas vērstas uz nacionālā, etniskā, rasu naida un nesaticības izraisīšanu personu grupā, kas saistītas ar vardarbību un draudiem. Atbilstoši apsūdzībai abi jaunieši, kas sevi pieskaita pie “neo-Nazi skinheads” (neonacistu skūtgālvju) radikālās kustības, 2024. gada 22. februārī Vērmānes dārzā, Rīgā, sitot un draudot, kā arī minētās darbības filmējot, lika diviem citiem jauniešiem izpildīt nacistu sveicienu un slavināt Ādolfu Hitleru, pēc kā minēto video ierakstu izplatīja “Telegram” kanālā. Par šīm darbībām pilngadīgo jauniešu tiesa sodīja ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu un 6 mēnešiem un ar probācijas uzraudzību uz 2 gadiem, savukārt nepilngadīgo jauniešu tiesa sodīja ar probācijas uzraudzību uz 4 gadiem.

²² Kurzemes apgabaltiesas 2024. gada 9. aprīļa spriedums lietā Nr. KA02-0046-24/9

22. augustā Rīgas pilsētas tiesa notiesāja personu par draudiem izdarīt slepkavību un nodarīt smagu miesas bojājumu tjurku tautības cilvēkam (KL 132. panta pirmā daļa). Notiesātā persona uz ielas, balstoties uz etnisku naidu, izteica cietušajam draudus noslepkavot viņu, sakot, ka nogalinās, sadedzinās, sagriežīs viņu, turot roku uz kabatas, kurā atradās nazis.²³

2024. gada 14. oktobrī Latgales rajona tiesa pasludināja spriedumu lietā par homofobisku uzbrukumu Līvajam Amareinam un viņa dzīvesbiedram Daugavpilī 2023. gada 4. maijā. Tiesa atzina apsūdzēto par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts KL 231. panta otrajā daļā (huligānisms) un sodīja viņu ar brīvības atņemšanu uz 7 mēnešiem. Tiesa atzina, ka apsūdzētā atbildību pastiprinošs apstāklis ir homofobiskie motīvi (KL 48. panta pirmā daļa 14. punkts). Tiesa daļēji apmierināja cietušo prasību pēc morālā kaitējuma kompensācijas, piedzenot no apsūdzētā par labu cietušajam L. Amareinam kompensāciju 2 500 eiro apmērā, bet par labu otram cietušajam – kompensāciju 2 000 eiro apmērā.

5. decembrī Vidzemes rajona tiesa notiesāja kādu vīrieti ar pusotra gada brīvības atņemšanu un 96 stundām sabiedrisko darbu par rasistiski motivētu uzbrukumu. Incidents notika 13. jūnijā kādā restorānā Jūrmalā. Vīrietis, būdams alkohola reibumā, agresīvi vērsās pret diviem pie galdiņa sēdošiem vīriešiem, kuri bija citas “rases” un etniskās piederības. Viņš spēcīgi iesita vienam no vīriešiem pa pakausi, pēc tam saķēra viņu aiz matiem un, raujot atpakaļ, nogāza kopā ar krēslu uz terases grīdas. Rasistisko motīvu apstiprināja arī aculiecinieki – citi restorāna apmeklētāji un personāls. Cietušais guva vieglus miesas bojājumus. Uzbrukums tika kvalificēts pēc Krimināllikuma 231. panta otrās daļas (huligānisms), par atbildību pastiprinošo apstākli atzīstot naida motīvu (KL 48. panta pirmās daļas 14. punkts).²⁴

Naida runa

2024. gadā publiski pieejami viens prokurora priekšraksts par sodu²⁵ pēc KL 78. panta otrās daļas. Šajā lietā naida runa bija vērsta pret ukraiņiem. Notiesātais ir sodīts ar sabiedrisko darbu uz 280 stundām.²⁶

No publiski pieejamiem tiesas spriedumiem 2024. gadā ir atrodami trīs pirmās instances tiesas spriedumi lietās, kurās personas tika notiesātas pēc KL 78. panta otrās daļas (naida runa internetā). Vienā no lietām naida runa internetā tika pausta pret latviešiem. Persona tika notiesāta ar brīvības atņemšanu uz vienu gadu nosacīti.²⁷

Citā lietā divas personas ievietoja internetā video, kurā ir redzams, kā viņi sākumā sit Ukrainas karogu pret stabu, bet vēlāk to dedzina un komentē, pasakot, ka “tas ir viss, ukraiņi”, un nosaucot karoga degšanu par “prieka skaņām”. Par minēto noziedzīgo nodarījumu personas ir sodītas ar sabiedriskajiem darbiem 170 un 160 stundu apmērā.²⁸

Viens spriedums tika pieņemts lietā, kurā persona ir notiesāta gan pēc KL 74.¹ otrās daļas (genocīda, nozieguma pret cilvēci, nozieguma pret mieru un kara nozieguma attaisnošana internetā), gan pēc

²³ Rīgas pilsētas tiesas 2024. gada 22. augusta spriedums lietā Nr. K77-3047-24/113

²⁴ Vidzemes rajona tiesas 2024. gada 5. decembra spriedums lietā Nr. K71-0334-24/18

²⁵ Anonimizētie nolēmumi pieejami: <https://elieta.lv/web/#/pakalpojumi/anonimizetie-nolemumi>

²⁶ 2024. gada 26. februāra prokurora priekšraksts par sodu krimināllietā Nr. 11840004222

²⁷ Kurzemes rajona tiesas 2024. gada 27. jūnija spriedums lietā Nr. 11510004823

²⁸ Rīgas pilsētas tiesas 2024. gada 26. septembra spriedums lietā Nr. K77-2386-24/121

78. panta otrās daļas. Šajā lieta notiesātais publicēja video internetā, kas attaisnoja Krievijas kara noziegumus un genocīdu pret latviešiem un bija vērsti uz nacionālā un etniskā naida un nesaticības izraisīšanu sabiedrībā starp latviešiem, ukraiņiem un krieviem. Notiesātais ir sodīts ar brīvības atņemšanu uz trim gadiem nosacīti.²⁹

Digitālo pakalpojumu tiesību akts

2024. gada 17. februārī stājās spēkā ES Digitālo pakalpojumu tiesību akts (turpmāk – DPA). Tā mērķis ir mazināt nelikumīga satura, tostarp naida runas, izplatību tiešsaistes vidē. Tiesību akta ieviešanas koordinators Latvijā ir Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. DPA paredz t.s. “uzticamā signalizētāja” statusa piešķiršanu ekspertiem, kuri ziņo platformu pakalpojumu sniedzējiem par nelegālu saturu vai nelegālu pakalpojumu izmantošanu. Viņu ziņojumiem ir īpaša nozīme, jo tie platformu pakalpojumu sniedzējiem ir izskatāmi prioritārā kārtībā. Līdz šim Latvijā nav reģistrēts neviens atzīts uzticamais signalizētājs.³⁰

Naida runa pret žurnālistiem

Rīgas Stradiņa Universitāte publicēja [pētījuma “Žurnālistu un citu mediju profesionālu drošības situācijas izvērtējums”](#) ziņojumu. Tajā secināts, ka žurnālistu drošības galvenās problēmas rada žurnālistikas darba publiska diskreditēšana, draudu izteikšana tiešsaistē un bezsaistē, aizvainojoša un naidpilna runa, vēršoties pret žurnālistu profesionālo darbību. Žurnālisti arvien biežāk saskaras ar sistemātisku vajāšanu, kas izpaužas kā ilgstoša novērošana, izsekošana, privāto datu nesankcionēta izplatīšana, draudu saņemšana gan klātienē, gan tiešsaistē. Šādi drošības riski un draudi izraisa pastāvīgas bailes, kas var ierobežot žurnālistu iespējas brīvi un kvalitatīvi veikt savu darbu. Īpaši neaizsargāta grupa ir žurnālistes sievietes, kuras ievērojami biežāk saskaras ar uzbrukumiem tiešsaistē, tai skaitā seksualizētām piezīmēm un draudiem. Sievietēm žurnālistēm ir jāsaskaras ne tikai ar profesionālajiem izaicinājumiem, bet arī ar personīgiem un dzimuma stereotipos balstītiem uzbrukumiem, kas ir vērsti uz viņu iebiedēšanu un diskreditēšanu. Pētījumā identificētas vēl divas šajā kontekstā ievainojamas grupas – krievu valodā rakstošu un raidošu mediju žurnālisti, kas biežāk saņem uzbrukumus, draudus, un reģionālo/vietējo mediju pārstāvji, kam resursu trūkuma dēļ ne vienmēr pieejama tiesību aizsardzība.

2024. gada novembrī internetā izvērtās LR4 žurnālistes Olgas Kņazevas nomelnojoša kampaņa. 21. novembra LR4 raidījumā “Atklātā saruna” tā vadītāja O. Kņazeva nolasīja kāda klausītāja komentāru par latviešu valodu, kurā ir teikts: “[..] kad latviešu politiķi apzināsies, ka valsts valoda tā nav valoda, bet tikai prasību saraksts valsts saziņai ar pilsoni.” Pēc tam raidījuma vadītāja uzdeva jautājumu studijas viesiem, ko darīt, lai tādu viedokļu būtu mazāk. Vēlāk kāds interneta blogeris Youtube platformā publicēja video ar nosaukumu “Latviešu valoda tā NAV VALODA!” un ar titulbildi, kas bija ilustrēta ar O. Kņazevas fotogrāfiju. Blogeris, komentējot šo raidījumu, pasniedza klausītāja komentāru, kuru žurnāliste nolasīja, kā viņas pašas apgalvojumu. Šā video fragments tika izplatīts sociālajos tīklos, tostarp arī X platformā, kā rezultātā pret žurnālisti tika izvēsta naida runa un vajāšana.³¹

²⁹ Vidzemes rajona tiesas 2024. gada 29. augusta spriedums Nr. K71-0485-24/11.

³⁰ Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, [Digitālo pakalpojumu koordinators darbības ziņojums 2024. gadā](#).

³¹ LSM.lv, [Latvijas Radio 4 žurnāliste vēršas drošības dienestā par nomelnošanu sociālajos medijos](#). 26.11.2024.

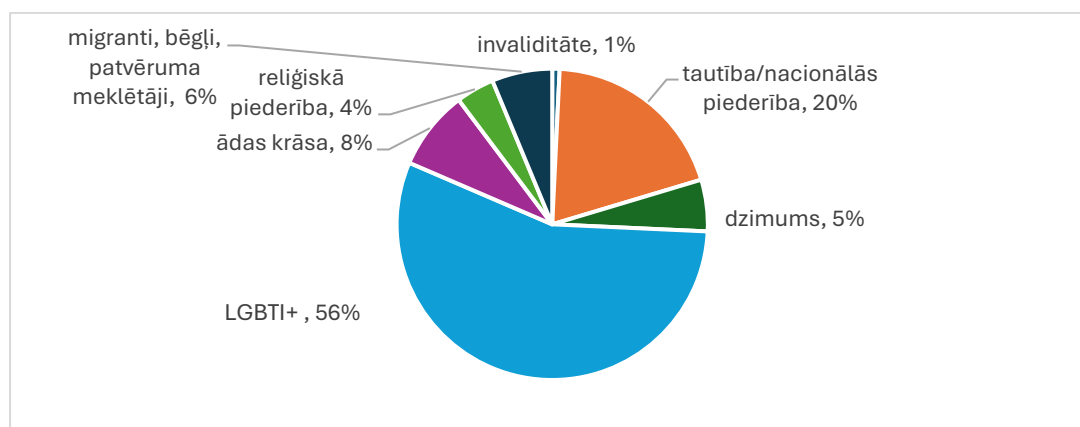
Komentējot notikušo, Latvijas Radio uzsvēra, ka uzbrukumi žurnālistiem, kas balstīti piederībā tautībai vai valstspiederībai, ir nepieņemami.³² Savukārt Latvijas sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds, sniedzot [atzinumu](#) par raidījuma vadītājas rīcību, atzina, ka pārmēti par iespējamām pārkāpumiem raidījuma saturā un raidījuma vadītājas rīcībā ir radušies, balstoties sociālo tīmekļa vietņu lietotāju publicētos raidījuma fragmentos un šo fragmentu komentāros, kas izņemti no kopējā raidījuma konteksta, minot, ka šo publikāciju mērķis varētu arī nebūt rūpes par sabiedrisko mediju satura kvalitāti. O. Kņazeva vērsās Valsts policijā saistībā ar notikušo, tomēr VP policija atteicās ierosināt kriminālprocesu.

Reagējot uz notikušo, Latvijas Žurnālistu asociācija (turpmāk – LŽA) izveidoja platformu, lai jebkurš, arī paši žurnālisti, varētu ikdienā ziņot par naida runu, vardarbību, vajāšanu un iebiedēšanu, kas vērsta pret žurnālistiem un citiem mediju darbiniekiem sociālajos medijos vai ikdienas dzīvē. LŽA mājaslapā ir izveidota īpaša [“trauksmes poga”](#) – platforma, kurā iespējams iesniegt ziņojumus par piedzīvotiem vardarbības, naida runas vai vajāšanas gadījumiem. Ziņošana iespējama arī anonīmi. Ziņot par notikušo var kā paši žurnālisti, tā arī citi cilvēki, kas to ir pamanījuši.

LCC dati

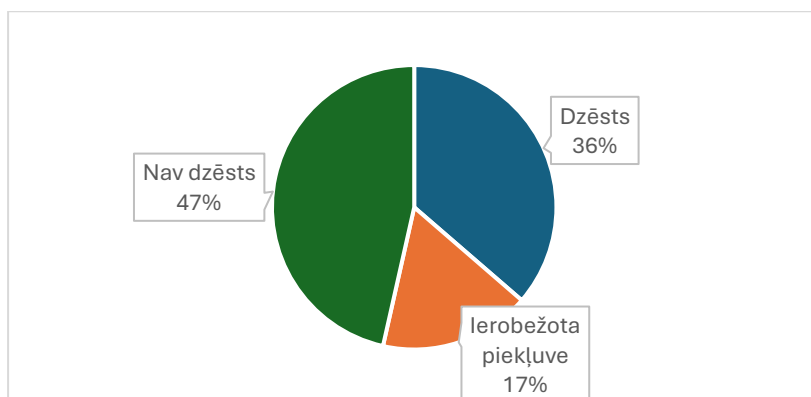
2024. gadā LCC saņēma ziņojumus par 28 naida runas gadījumiem, tostarp par 23 naida runas gadījumiem internetā un pieciem mutvārdu aizskārumiem. Savukārt, veicot naida runas monitoringu tiešsaistes platformās, LCC konstatēja 553 naida runas gadījumus. Visbiežāk naida runa jeb 56% tika vērsta pret personām, kas pieder LGBTI+ kopienai, 20% pret personām viņu tautības/nacionālās piederības dēļ, 8% ādas krāsas dēļ, 6% bija ksenofobiskā naida runa (pret imigrantiem, bēgļiem, patvēruma meklētājiem), 5% naida runa uz dzimuma pamata. Pēc izpausmes veida 35% gadījumu bija aizskārumi, 12% gadījumu – dehumanizācija. Vienādi bieži jeb 16% gadījumu konstatēti aicinājumi uz vardarbību un vēl 16% gadījumu konstatēta kūdīšana uz naidu. 36% gadījumu naida runa tika dzēsta, 17% gadījumu tai tika ierobežota piekļuve Latvijas teritorijā. 47% gadījumos naida runa netika dzēsta.

Naida runa internetā – pēc pamata, LCC monitoringa dati 2024. gadā

³² Ziņu aģentūra LETA, Latvijas Radio novērojis masveidīgus uzbrukumus LR4 žurnālistiem, 02.12.2024.

Dzēstās naida runas īpatsvars, LCC monitoringa dati 2024. gadā

Ieteikumi:

- Ieviest regulāras apmācības tiesību aizsardzības iestādēm par prettiesiskas naida runas un naida noziegumu atpazīšanu, izmeklēšanu un novēršanu, īpašu uzmanību pievēršot LGBTI+ personu tiesību aizsardzībai un žurnālistu aizsardzībai.
- Uzlabot statistikas datu apkopošanu par naida noziegumiem, novēršot to sadrumstalotību atkarībā no atbildīgās iestādes un iekļaujot gadījumus, kuros naida motīvs tiek piemērots kā atbildību pastiprinošs apstāklis.
- Izstrādāt un īstenot mērķētus preventijas pasākumus jauniešu radikalizācijas mazināšanai, īpaši pievēršoties skinhedu subkultūras ideoloģijas izplatības ierobežošanai.
- Īstenot mērķtiecīgus pasākumus mazāk aizsargāto grupu informēšanai par ziņošanas iespējām naida noziegumu un naida runas gadījumos.
- Nodrošināt konsekvenci normatīvajā regulējumā, iekļaujot spīdzināšanu kā kvalificējošo pazīmi arī KL 78. pantā.

Diskriminācijas novēršana

2024. gada 2. janvārī darbu uzsāka Tiesībsarga biroja Diskriminācijas novēršanas nodaļa, un pirmo reizi vienlīdzības veicināšanai un diskriminācijas novēršanai paredzēts atsevišķs finansējums 330 803 eiro. 1. jūlijā stājās spēkā partnerattiecību, t.sk. viendzimuma, tiesiskais regulējums. Lai arī 2024. gadā veiktās aptaujas liecina par diskrimināciju gan izglītības, gan nodarbinātības jomā, tiesvedību skaits Latvijā joprojām ir neliels.

Aptaujas

2024. gadā Latvijā veiktās aptaujas joprojām uzrāda diskriminācijas pieredzi nodarbinātībā, kā arī izglītības vidē.

2024. gadā pēc Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) pasūtījuma pētījumu kompānijas “Kantar” veiktās [aptaujas dati](#) liecina, ka Latvijā 36% jauniešu ir saskārušies ar diskrimināciju sava vecuma, izskata, seksuālās orientācijas vai citu iemeslu dēļ. 53% respondentu neuzskatīja, ka kādreiz būtu diskriminēti šo iemeslu dēļ, bet 11% jauniešu sagādāja grūtības atbildēt uz jautājumu.³³

Informācijas tehnoloģiju grupas “Tietoevry” veiktajā [sabiedriskās domas aptaujā](#) sadarbībā ar pētījumu aģentūru “Norstat” 39% respondentu uzskata, ka darba tirgū ir saņēmuši atteikumu diskriminējošu iemeslu dēļ. 22% respondentu uzskata, ka viņiem kādreiz ir atteikta vakance vecuma dēļ, savukārt 6% uzskata, ka atteikumam par iemeslu bijusi kandidāta “rase” vai tautība. Ceturtā daļa aptaujāto piedzīvojusi diskrimināciju darba vietā vecuma, dzimuma, seksuālās orientācijas vai citu iemeslu dēļ, 10%

36% jauniešu ir saskārušies ar diskrimināciju.

Dzimumu līdztiesības indeksā Latvija ieņēma **19. vietu** starp 27 ES dalībvalstīm

38% LGBT+ personu ir izjutušas diskrimināciju vismaz vienā dzīves jomā

Tiesībsarga Diskriminācijas novēršanas nodaļas gada budžets:

330 803 eiro

³³ Tiešsaistes aptaujā piedalījās 520 jauniešu vecumā no 13 līdz 25 gadiem.

diskriminējošus jokus un izteikumus, bet 8% atklātu naidīgumu no vadības un kolēģiem.³⁴

Atbilstoši [Eiropas Dzimumu līdztiesības indeksam](#)³⁵ Latvija 2024. gadā ieņēma 19. vietu starp 27 ES dalībvalstīm. Kopš 2021. gada Latvijas rezultāts ir palielinājies par 1,1 punktu, kas ir par 8,4 punktiem zemāks nekā ES vidējais rādītājs. Neskatoties uz šiem uzlabojumiem, Latvijas vieta reitingā palikusi nemainīga – 19. pozīcija.

[ES Pamattiesību aģentūras 2024. gadā publicētajā LGBTI+ aptaujā](#) 19% respondentu atbildēja, ka pēdējā gada laikā Latvijā izjutuši diskrimināciju darbā vai darba meklēšanas laikā. Diskriminācija skar daudzas dzīves jomas, piemēram, kafejnīcu, restorānu, slimnīcu vai veikalu apmeklējumu. Kopumā Latvijā 38% respondentu atbildēja, ka pēdējā gada laikā ir izjutuši diskrimināciju vismaz vienā dzīves jomā. Tikai 7% personu, kuras piedzīvojušas diskrimināciju, ziņojušas par to vienlīdzības institūcijai vai kādai citai organizācijai.

Tiesību aizsardzības mehānismi diskriminācijas gadījumā

Tiesībsargs

2024. gada 1. janvārī darbu uzsāka Tiesībsarga biroja Diskriminācijas novēršanas struktūrvienība. Jaunās nodaļas [mērķis](#) ir novērst diskrimināciju, veicināt sabiedrības izpratni par diskrimināciju, nodrošināt juridisko palīdzību diskriminācijas upuriem; Latvijai saistošu starptautisko tiesību normu, kā arī nacionālo normatīvo aktu īstenošanas diskriminācijas novēršanas jomā uzraudzība. Nodaļas izveide ir saistīta ar divu ES direktīvu pieņemšanu, lai stiprinātu līdztiesības iestāžu lomu visā Eiropas Savienībā. Šim nolūkam tiesībsargam no 2024. gada valsts budžeta piešķirts finansējums – 330 803 eiro. Šī ir pirmā reize, kad vienlīdzības veicināšanai un diskriminācijas mazināšanai ir piešķirts atsevišķs finansējums. 2024. gadā nodaļā strādāja četri darbinieki – trīs juristi un viens sociologs.

2024. gadā tiesībsarga uzdevumā tika veikta virkne pētījumu, tostarp [“Diskriminācijas iedziens Latvijas medijos. 2022. gada 1. janvāris – 2024. gada 30. jūnijs”](#), [“Mākslīgā intelekta sistēmas un diskriminācijas aspekti”](#),³⁶ [“Diskriminācijas aizlieguma principa ievērošana darba tiesiskajās attiecībās ar mazu bērnu vecākiem”](#). Ņemot vērā jūtīgumu ap valodas jautājumu saistībā ar darba devēju prasībām pēc svešvalodu (pamatā krievu, bet arī angļu) zināšanām potenciāliem darba ņēmējiem, tiesībsargs pasūtīja aptaujas gan par [darba ņēmēju](#), gan [darba devēju](#) attieksmi pret svešvalodu prasībām darba vidē.

³⁴ Sabiedriskās domas aptauju [“Tietoevry”](#) īstenoja kopā ar kompāniju [“Norstat”](#) 2024. gada jūlijā, aptaujājot 725 Latvijas iedzīvotājus vecumā no 18 līdz 74 gadiem.

³⁵ Eiropas Dzimumu līdztiesības indekss ir rīks, ko izstrādājis Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts, lai novērtētu dzimumu līdztiesības sasniegumu līmeni Eiropas Savienības valstīs. Tas mēra atšķirības starp sievietēm un vīriešiem tādās jomās kā darbs, nauda, zināšanas, laiks, vara, veselība un vardarbība.

³⁶ Pētījumā analizēts diskriminācijas aizlieguma, datu aizsardzības un mākslīgā intelekta normatīvais regulējums, kā arī vērsta uzmanība uz esošā tiesiskā regulējuma problēmām un izaicinājumiem algoritmu un MI sistēmu izmantošanas kontekstā, kā arī apkopoti un analizēti uzskatāmākie piemēri no starptautiskās prakses, kas saistīti ar MI sistēmu radīto diskrimināciju iepriekš minētajās četrās jomās. Pētījumā pamatā tiek analizēti piemēri no prakses par MI sistēmu radīto diskrimināciju šādu kritēriju dēļ – dzimums, invaliditāte, “rase”, etniskā piederība, sociālais stāvoklis, vecums, seksuālā orientācija. Tajā pašā laikā pētījumā tiek apskatīti arī piemēri par to, kā MI sistēmu izmantošana citu kritēriju dēļ var radīt pozitīvu/negatīvu attieksmi iepriekš minētajās jomās.

Tiesībsarga uzdevumā Baltijas Sociālo zinātņu institūts veica [pētījumu “Vienlīdzības datu kartēšana”](#). Pētījums aptver septiņas jomas: iedzīvotāju fizisko drošību, tiesisko aizsardzību, nodarbinātību, izglītību un zinātņi, sociālos pabalstus un pakalpojumus, Eiropas Savienības (ES) fondu ieguldījumus un veselības aprūpi. Pētījuma mērķis ir apzināt diskriminācijas situāciju valstī un sākt dialogu ar citām valsts institūcijām par datu vākšanas un publicēšanas nepieciešamību.

2024. gadā tika publicēti vairāki pētījumi un aptaujas par personu ar invaliditāti tiesībām. [Aptaujas](#) liecina, ka pēdējo desmit gadu laikā sabiedrības attieksme pret cilvēkiem ar invaliditāti ir kļuvusi iekļaujošāka. Taču par 20% pieaudzis to personu skaits, kuras nevēlas aizstāvēt savas tiesības. Vismazāk motivēti ir seniori (35%), nelatvieši (30%) un personas ar kustību traucējumiem (32%). Citi pētījumi un ziņojumi ietvēra aptauju par [“Taksometru pieejamību personām ar invaliditāti un mazu bērnu vecākiem”](#), [“Tīmekļvietņu pieklūstamība cilvēkiem ar invaliditāti”](#).

2024. gadā [Tiesībsarga birojs saņēma 71 sūdzību, kurā norādīts uz diskrimināciju](#) (2,55% no visām sūdzībām), tika sagatavotas 47 atbildes uz sūdzībām, uzsāktas 7 pārbaudes procedūras, no kurām 6 tika pabeigtas. Tika sniegtas 82 juridiskas konsultācijas (2,45% no visām konsultācijām). 2024. gadā būtisks skaits sūdzību bija par iespējamu diskrimināciju dzimuma (grūtniecība) un invaliditātes (piekļuve privātā sektora precēm un pakalpojumiem, publiskā sektora aktivitātes) dēļ, tomēr lielākais sūdzību skaits bija saistīts ar iespējamu diskrimināciju valodas dēļ (nodarbinātība). Sūdzības par valodas lietojumu galvenokārt attiecās uz svešvalodu prasībām darba sludinājumos.

Citas valsts iestādes

Valsts darba inspekcija

2024. gadā Valsts darba inspekcija (turpmāk – VDI) saņēma 100 iesniegumus par iespējamām vienlīdzības principa (Darba likuma 7. pants) un diskriminācijas aizlieguma pārkāpumiem (Darba likuma 29. pants).³⁷ Astoņos no šiem iesniegumiem bija norādīts uz iespējamām diskriminējošām situācijām darbā. Piecos gadījumos uz tautības/valodas pamata, pa vienam gadījumam uz dzimuma, ģimenes stāvokļa un politisko uzskatu pamata. Trīs gadījumos VDI uzsāka administratīvā pārkāpuma procesu, taču nekonstatēja diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu.

Izglītības kvalitātes valsts dienests

2024. gadā Izglītības kvalitātes valsts dienesta (turpmāk – IKVD) Uzraudzības departaments izskatīja vienu iesniegumu par iespējamu atšķirīgas attieksmes aizlieguma neievērošanu izglītojamā uzņemšanā pamatizglītības ieguvei tautības dēļ. Veicot pārbaudi, IKVD neguva apstiprinājumu iesniegumā izteiktajiem apgalvojumiem.³⁸

Veselības inspekcija

2024. gadā Veselības inspekcija izskatīja vienu iesniegumu, kurā pacienta radniece norādīja uz iespējamu pacienta diskrimināciju uz vecuma un tautības pamata. Pārbaudē diskriminācija netika apstiprināta – pacients saņēma savlaicīgu un kvalitatīvu aprūpi. Ārstniecības iestādē tika konstatētas

³⁷ Valsts darba inspekcijas atbilde uz Latvijas Cilvēktiesību centra informācijas pieprasījumu. Vēstules Nr. 2025-01-07/105 03.04.2025.

³⁸ Izglītības kvalitātes valsts dienesta uzraudzības departamenta atbilde uz Latvijas Cilvēktiesību centra informācijas pieprasījumu. Vēstules Nr. 4ud-04e/434.

komunikācijas nepilnības, par kurām izteikts aizrādījums un uzdots turpmāk ievērot Pacientu tiesību likuma normas.³⁹

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

2024. gadā Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (turpmāk – PTAC) saņēma trīs iesniegumus par iespējamu diskrimināciju.⁴⁰ Tie attiecās uz Ukrainas pilsoņa diskrimināciju valsts valodas zināšanu trūkuma dēļ, kā arī viesnīcas pakalpojumiem, to pieejamību personai ratiņkrēslā, kā arī kursu atteikumu invaliditātes statusa dēļ. PTAC aicināja vērsties attiecīgajās iestādēs vai pie pakalpojuma sniedzēja. Centrs nesāka administratīvas lietas un nepiemēroja sodus par diskriminācijas pārkāpumiem, vienlaikus norādot, ka viņu uzskaitē par sūdzībām var būt nepilnīga.

Latvijas Cilvēktiesību centrā saņemtās sūdzības par iespējamu diskrimināciju

2024. gadā LCC saņēma 25 sūdzības par iespējamu diskrimināciju. 11 no tām LCC konstatēja, ka sūdzības acīmredzami neskar diskrimināciju, bet attiecas uz citiem iespējamiem tiesību jautājumiem.

No tām 14 sūdzībām, kurās pirmšķietami varēja saskatīt diskriminācijas pazīmes, septiņas skāra pieeju precēm un pakalpojumiem, divas – nodarbinātības jomu, divas – mājokļa jomu, divas – izglītības jomu, viena – sociālās drošības jomu.

Piecas sūdzības bija par iespējamu diskrimināciju uz ādas krāsas, nacionālās izcelsmes vai tautības pamata (visas pret Latvijā dzīvojošiem indiešiem), trīs – uz pilsonības pamata, divas – uz invaliditātes pamata, viena – uz valodas pamata, viena – uz vecuma pamata, viena – uz dzimuma identitātes pamata, viena – uz dzimuma un vecuma pamata.

Vienā lietā LCC saņēma sūdzību par lidostā notikušu iespējamu t.s. “rasu profilēšanu” jeb diskrimināciju uz ādas krāsas pamata. Persona sūdzējās, ka, veicot imigrācijas kontroli, Valsts robezsardzes (turpmāk – VRS) amatpersona veica dokumentu pārbaudi tikai personām ar tumšāku ādas krāsu. Pasažieri ar gaišu ādas krāsu netika pārbaudīti. LCC vērsās pie VRS, lai tā sniegtu savu skaidrojumu saistībā ar notikušo. Savā atbildē VRS norādīja, ka: “Lidojuma pārbaude tika veikta atbilstoši iekšējiem un ārējiem normatīvajiem aktiem, kas reglamentē kompetento iestāžu darbību, nepieļaujot diskriminējošas neobjektivitātes”. VRS norādīja, ka Šengenas telpas ietvaros tiek veiktas pārbaudes imigrācijas kontroles ietvaros izlases kārtībā, kā arī ir balstītas uz riska novērtējuma identificētiem apdraudējuma veidiem un riska profiliem. VRS skaidroja, ka: “Pasažieru plūsma tiek pārbaudīta atbilstoši izstrādātajiem riska analīzes profiliem un indikatoriem, ar mērķi optimāli izmantot personālresursus, neaizkavēt pārējos ceļotājus un sasniegt efektīvu kontroles līmeni.” Konkrētajā gadījumā iesniedzējam tika izskaidrotas viņa tiesības un kārtība, ko iesniedzējs var darīt tālāk, gadījumā, ja šāda VRS atbilde viņu neapmierina.

Trīs sūdzības skāra atteikumu apmeklēt nakts klubus Rīgas centrā. Divos gadījumos atteikums skāra Indijas pilsoņus. Viņi apgalvoja, ka novēroja personu ar gaišu ādas krāsu ielaišanu iekšā klubā. Citā gadījumā klubā netika ielaisti vīrieši, pamatojot atteikumu ar to, ka “vīriešiem, kas jaunāki par 25 gadiem, ieeja liegta”. Vienlaikus sievietes, kuras ir jaunākas par 25 gadiem, varēja apmeklēt klubu.

³⁹ Veselības inspekcijas atbilde uz Latvijas Cilvēktiesību centra informācijas pieprasījumu. Vēstule Nr. 2.1.-6./3071, 08.04.2025.

⁴⁰ Patērētāju tiesību aizsardzības centra atbilde uz Latvijas Cilvēktiesību centra informācijas pieprasījumu. Vēstule Nr. 4.1.-3/3116/481/2025-S, 07.04.2025.

Saistībā ar šiem gadījumiem nakts klubiem tika nosūtītas vēstules ar lūgumu skaidrot situāciju un to klientu apkalpošanas politiku, taču neviens klubs atbildi nesniedza.

Divas sūdzības skāra mājokļa īres jautājumu. Vienā gadījumā vairāki Šrilankas pilsoņi saskārās ar iespējamu diskriminējošu attieksmi no izīrētāja puses. Otrajā gadījumā Indijas pilsonis saņēma dzīvokļa īres atteikumu, skaidrojot, ka tas tiek izīrēts “tikai vietējiem”.

Divas sūdzības skāra pieeju viesnīcas pakalpojumu pieejamībai cilvēkiem ar invaliditāti. Vienā gadījumā LCC saņēma sūdzību par iespējams nepamatotu prasību pēc krievu valodas zināšanām vakances sludinājumā. Viena sūdzība skāra transpersonas iespējamu diskrimināciju augstskolā.

LCC sniedza juridiskas konsultācijas iesniedzējiem, skaidrojot, kā rīkoties savu tiesību aizsardzībai.

Citas NVO

Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda” publicēja rokasgrāmatu tiesību aizsardzības darbiniekiem [“Saprātīgi pielāgojumi tiesību aizsardzības sistēmas ietvaros.”](#)

Tiesu prakse

Eiropas Cilvēktiesību tiesa

2024. gadā Eiropas Cilvēktiesību tiesa pasludināja divus spriedumus lietās pret Latviju, kurās tika skarts arī Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 14. pants (diskriminācijas aizliegums) – *Hanovs pret Latviju* (sk. **Naida runas un naida noziegumu novēršana**), *Djeri un citi pret Latviju* (sk. **Mazākumtautību tiesības un sabiedrības saliedētība**).

Satversmes tiesa

2024. gadā par tiesību normu atbilstību Satversmes 91. pantā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam un diskriminācijas aizlieguma principam Satversmes tiesa (turpmāk – ST) ierosināja deviņas lietas. Divos no 2024. gadā pasludinātajiem spriedumiem ST vērtēja tiesību normu atbilstību tiesiskās vienlīdzības principam un vienā – diskriminācijas aizlieguma principam.⁴¹

2024. gada 11. jūlijā ST pieņēma spriedumu lietā [Nr. 2023-10-03 “Par Jūrmalas pilsētas domes 2012. gada 11. oktobra saistošo noteikumu Nr. 37 “Par nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtību” 3. punkta atbilstību Satversmes 91. pantam”](#). Lieta tika ierosināta pēc Augstākās tiesas Senāta pieteikuma, kas izskatīja administratīvo lietu, kurā fiziskā persona apstrīd nekustamā īpašuma nodokļa (turpmāk – NĪN) aprēķinu bez atvieglojumu piemērošanas.

Lietas pamatjautājums bija par to, vai diskriminācijas aizlieguma principam atbilst pašvaldības saistošo noteikumu norma, kas liedz saņemt NĪN atvieglojumu personām, kuras ir deklarējušās pašvaldībā, bet nav nedz ES dalībvalstu, Eiropas Ekonomikas zonas valstu vai Šveices Konfederācijas pilsoņi, nedz Latvijas nepilsoņi. ST atzina, ka visi attiecīgie NĪN maksātāji atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos un apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi, kas pamatota ar personas pilsonību vai Latvijas nepilsoņa statusu. Tiesa uzsvēra, ka, arī paredzot atvieglojumus atsevišķām NĪN maksātāju kategorijām, ir jāievēro Latvijai saistošās nodokļu konvencijas un tajās ietvertais diskriminācijas aizlieguma princips, kā arī ES tiesību normas, atbilstoši kurām jānodrošina vienlīdzīga attieksme pret

⁴¹ Satversmes tiesas [gada pārskats 2024](#), 17., 21.-22., 48. lpp.

trešo valstu pilsoņiem. ST secināja, ka, grupējot NĪN maksātājus pēc to valstspiederības vai Latvijas nepilsoņa statusa, pašvaldība pārsniedza likumdevēja piešķirto pilnvarojumu NĪN atvieglojumu noteikšanā, jo valstspiederība nav objektīvais kritērijs atvieglojumu piešķiršanai. Līdz ar to ST atzina, ka apstrīdētā norma nav izdota pienācīgā kārtībā un neatbilst Satversmes 91. pantam.

LGBTI+ tiesības

1. jūlijā spēkā stājās grozījumi astoņos likumos, kas nosaka partnerattiecību tiesisko regulējumu. [Grozījumi Fizisko personu reģistra likumā](#) paredz, ka reģistrā par personu iekļauj un aktualizē arī ziņas par Latvijā reģistrētu partnerību. To reģistrā iekļaus zvērināts notārs. Pārejas noteikumos paredzēts, ka ziņas par ģimenes tiesiskajām attiecībām, kas konstatētas ar tiesas nolēmumu⁴², reģistrā pēc personas lūguma ziņas aktualizē PMLP. Uz 2025. gada martu Latvijā bija reģistrētas 476 partnerības, tai skaitā 182 viendzimuma partnerības.⁴³ Partnerības tiesību institūts attiecas tikai uz Latvijā nodibinātām attiecībām un neregulē citā valstī noslēgtu viena dzimuma personu laulību vai reģistrētu partnerattiecību atzīšanu Latvijā. Pēc partnerības nodibināšanas partnerim ir tiesības, piemēram, pieņemt lēmumus, kas saistīti ar otra partnera ārstniecību, saņemt partnerim aprēķinātās pensijas summas, kas nav izmaksātas līdz viņa nāvei, kā arī iegūt iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus savstarpējiem dāvinājumiem un aizdevumiem. Grozījumi neregulē tādus būtiskus aspektus kā partneru mantiskās attiecības, mantošanas tiesības un saskarsmes tiesības ar bērniem.

Valsts valodas centra Latviešu valodas ekspertu komisija izskatīja jautājumu [par dzimumneitrālu apzīmējumu nebinārām personām latviešu valodā](#). Tā secināja, ka latviešu valodā nav iespējams izveidot īpašu dzimumneitrālu vietniekvārdu, kas atbilstu gramatikas normām. Tā noraidīja piedāvātus variantus kā “viņ”, “viš” un “viņo”, jo tie “kropļo latviešu valodas gramatiku”. Kā korektākie apzīmējumi tika ieteikti “nebināra persona” vai “nebinārs cilvēks”, ko tekstā var aizstāt ar vīriešu vai sieviešu dzimtes vietniekvārdiem atkarībā no konteksta. Komisija uzsvēra, ka vīriešu dzimte latviešu valodā jau kalpo kā nemarkētā jeb neitrālā forma.

Ieteikumi:

- Pilnveidot tiesībsarga diskriminācijas novēršanas nodaļas statistiku par ar diskrimināciju saistītajām sūdzībām, tostarp sadalot datus pēc diskriminācijas pamatiem, cik gadījumos ir/nav apstiprināties diskriminācijas aizlieguma pārkāpums.
- Tiesībsarga diskriminācijas novēršanas nodaļai veicināt izpratni citās valsts institūcijās par nepieciešamību vākt vienlīdzības datus.

⁴² Par pieteikumu, kas iesniegts tiesā līdz 2024. gada 30. jūnijam.

⁴³ [Tieslietu ministre zvērinātu notāru kopsapulcē iezīmē prioritātes: paplašināt notāru pieejamību reģionos un bērnu tiesību stiprināšana.](#)

- Organizēt mērķtiecīgas kampaņas, lai uzlabotu sabiedrības zināšanas par diskrimināciju un tiesību aizsardzības iespējām, īpaši mazāk aizsargātajām grupām – cilvēkiem ar invaliditāti, romiem, ukraiņiem, personām ar tumšāku ādas krāsu, senioriem, LGBTI+ kopienai.
- Paplašināt bezmaksas juridiskās konsultācijas un juridisko palīdzību atbalstu diskriminācijas upuriem dažādās jomās.
- Paplašināt tiesību apjomu, kas izriet no reģistrētām partnerattiecībām, tostarp partneru mantiskās attiecības, mantošanas tiesības un saskarsmes tiesības ar bērniem.

Vardarbības ģimenē un vardarbības pret sievieti novēršana

1. maijā stājās spēkā Stambulas konvencija. Vardarbības ģimenē novēršanai tika pieņemti grozījumi Krimināllikumā, kas paredz bargākus sodus par cietsirdību un vardarbību pret tuviniekiem. LTV raidījums “Kultūršoks” aktualizēja seksuālās uzmākšanās gadījumus J. Vītola Mūzikas akadēmijā, izraisot plašu rezonansi Latvijas sabiedrībā. Gada beigās tika noteikta administratīvā atbildība par seksuālo uzmākšanos. Decembrī valdība apstiprināja “Vardarbības pret sievieti un vardarbības ģimenē novēršanas un apkarošanas plānu 2024.–2029. gadam”.

Statistika

2024. gadā pieauga vardarbībā cietušo sieviešu skaits, kas par notikušo ziņoja Valsts policijai. Par cietušo skaita pieaugumu [zinoja](#) arī Centrs MARTA.

Saskaņā ar Valsts policijas [datiem](#) 2024. gadā Elektronisko notikumu žurnāla sadaļā “Ģimenes konflikts” ir reģistrēti 10 184 notikumi (+1 950, salīdzinot ar 2023. gadu), saņemti 1 462 tiesas lēmumi par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, konstatēti 995 tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību pārkāpumi, par kuriem sākti 823 kriminālprocesi, konstatēti 115 policijas nolēmumu par nošķiršanu pārkāpumi. 5 171 persona (+376, salīdzinot ar 2023. gadu), pret kuru pieņemts tiesas lēmums par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, bija uzskaitē.

Valsts policija saņēma **1462** tiesas lēmumus par pagaidu aizsardzību pret vardarbību

23% respondentu ir saskārušies ar seksuālo uzmākšanos augstskolās

Par seksuālo uzmākšanos ir paredzēts administratīvais sods līdz **700 eiro**

Attīstība vardarbības ģimenē novēršanā

2024. gada 1. maijā Latvijā stājās spēkā [Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu](#) jeb t.s. Stambulas Konvencija, kuru tā ratificēja 2023. gada 20. novembrī. Latvija pieņēma arī [deklarāciju](#), uzsverot, ka Konvencijā iekļautais termins “sociālais dzimums” nav saistīts ar pienākumu ieviest kādu citu dzimuma izpratni (sieviete un vīrietis) Latvijas tiesību un izglītības sistēmā un neuzliek par pienākumu citādi interpretēt Satversmē noteiktās normas un vērtības.

Stambulas Konvencijas mērķis ir aizsargāt sievietes no jebkādas vardarbības un novērst vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, sodīt vardarbības veicējus un īstenot visus nepieciešamos pasākumus, lai vardarbību izskaustu, kā arī izstrādāt visaptverošu politiku un pasākumus, lai aizsargātu visus, kuri cietuši no vardarbības pret sievieti un vardarbības ģimenē. No Konvencijas parakstīšanas 2016. gadā līdz ratifikācijai pagāja 7 gadi.

6. jūnijā Saeima papildināja Krimināllikumu ar jaunu – [174.¹ pantu. Cietsirdība un vardarbība pret tuvinieku](#), kas paredz, ka “par cietsirdīgu vai vardarbīgu apiešanos ar personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis pastāvīgās intīmās attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība, ja ar to minētajai personai nodarītas fiziskas vai psihiskas ciešanas, uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību.”

7. novembrī Saeima pieņēma [grozījumus Kriminālprocesa likumā](#), kas paredz, ka varmācīgajai personai varēs piemērot elektronisko uzraudzību. Lai labāk uzraudzītu, vai aizdomās turētie vai apsūdzētie ievēro noteiktus drošības līdzekļus, piemēram, aizliegumu tuvoties kādai personai vai vietai, uzturēšanos noteiktā vietā, policijas uzraudzību vai mājas arestu, viņiem varēs piemērot elektronisko uzraudzību. Tas nozīmē, ka persona varēs tikt aprīkota ar ierīci, kas ļauj sekot līdzi viņas atrašanās vietai. Šādu uzraudzību piemēros tad, ja būs pamats domāt, ka persona var apdraudēt kādu citu – īpaši, ja pastāv augsts vardarbības risks. Par elektroniskās uzraudzības piemērošanu lems izmeklēšanas tiesnesis, kurš izskatīs procesa virzītāja ierosinājumu un uzklausa pašu aizdomās turēto vai apsūdzēto. Elektronisko uzraudzību sāks piemērot no 2025. gada 1. jūlija. Šie noteikumi ieviesti, lai mazinātu vardarbību ģimenē. To varēs piemērot kriminālprocesos, kur persona apsūdzēta par miesas bojājumu nodarīšanu – smagu, vidēju vai vieglu –, ja noziegums vērst pret tuvu radnieku, laulāto (esošo vai bijušo), pastāvīgo partneri vai personu, ar kuru ir kopīga saimniecība.

18. decembrī, valdība apstiprināja [“Vardarbības pret sievieti un vardarbības ģimenē novēršanas un apkarošanas plānu 2024.–2029. gadam”](#), kas paredz izstrādāt integrētu, mērķtiecīgu un efektīvu politiku, lai novērstu un mazinātu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē. Mērķa sasniegšanai izvirzīti četri rīcības virzieni – preventīvie pasākumi vardarbības pret sievieti un vardarbības ģimenē novēršanai, vardarbībā cietušo personu aizsardzības un atbalsta pasākumu nodrošināšana un to pilnveide, vardarbības veicēja atbildības stiprināšana, atbalsta un rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšana, kā arī vienotas, koordinētas un iekļaujošas politikas un tiesiskā regulējuma izveide attiecībā uz vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē jautājumiem.

Plānotie pasākumi ietver: jaunu terapijas metožu ieviešanu, atbalsta centru izveidi seksuālās vardarbības upuriem, iespēju nodrošināt anonīmus pakalpojumus, īpaši pievēršot uzmanību cietušo vajadzībām. Lai uzlabotu situāciju, tiek plānots ieviest regulāru situācijas monitoringu un datu vākšanu par vardarbības gadījumiem, nodrošinot regulāru finansējumu šiem procesiem.

Seksuālā uzmākšanās

2024. gada 8. martā Latvijas Televīzijas raidījumā “Kultūršoks” izskanēja informācija [par J. Vītola Mūzikas akadēmijas \(turpmāk – JVLMA\) pasniedzēju seksuālās uzmākšanās gadījumiem studentēm](#). Liecības sniedza septiņas studentes, no kurām divas bija informējušas akadēmijas rektoru. LTV publicēja sešas no septiņām liecībām. Raidījums atklāja, ka 8. februārī JVLMA rektors bija izdevis rīkojumu par Mūzikas akadēmijas darbinieku uzvedības noteikumiem, kuros norādīts, ka jebkāda veida uzmākšanās neatbilst vispārpieņemtajām ētikas un uzvedības normām. Savukārt februāra sākumā JVLMA Studējošo pašpārvalde rīkoja anonīmu aptauju saistībā ar seksuālo varmācību augstskolas vidē. JVLMA padomes saņemtajā anonīmajā studentu aptaujā ir minēts, ka 8,2% no respondentiem ir saskārušies ar seksuāla rakstura uzvedību. Savukārt 33,6% ir dzirdējuši kādu stāstam vai vēstot par saskarsmi ar šāda veida rīcību akadēmijā.

JVLMA par iespējamu seksuālu uzmākšanos studentēm tika [atstādināti divi pasniedzēji](#), bet 15. aprīlī no amata atkāpās JVLMA rektors G. Prānis. Abi no darba atlaistie pasniedzēji pret JVLMA griezās tiesā, prasot tos atjaunot darbā un izmaksāt kompensāciju. Pirmās instances tiesas noraidīja [abu pasniedzēju prasības](#). Martā Valsts policija ierosināja kriminālprocesu par pasniedzēju iespējamu uzmākšanos studentēm, kurā ir iesaistītas vairākas personas. 2025. gada janvārī ar Rīgas apgabaltiesas spriedumu atzīts par spēkā neesošu akadēmijas 2024. gada 9. aprīļa darba devēja uzteikums un nospriests R. Kronlaku atjaunot darbā par asociēto profesoru Kompozīcijas katedrā. No darba devēja puses konstatēti vairāki būtiski darba līguma uzteikuma procedūras pārkāpumi. 2025. gada 24. janvārī Valsts policija [rosināja prokuratūrai apsūdzēt](#) bijušo JVLMA pasniedzēju, Senās mūzikas katedras vadītāju M. Kupču par seksuālu vardarbību pret studentēm.

Saistībā ar notikušo JVLMA izveidoja jaunu Ētikas komisiju, atjaunoja Ētikas kodeksu, vienkāršoja iespējas ziņot par pārkāpumu, rīkoja informatīvus seminārus. Sadarbībā ar JVLMA Studējošo pašpārvaldi ir tapis arī Studentu-mentor sistēmas pilotprojekts, kas sniegs atbalstu tieši pirmo kursu studentiem, un digitāls materiāls vardarbības atpazīšanai un novēršanai. [Arī citās augstskolās](#) tika atjaunināti novecojuši Ētikas kodeksi, uzlabotas ziņošanas sistēmas. Latvijas Mākslas akadēmija izdeva informatīvus bukletus un tajā notika izglītojoši pasākumi.

10. decembrī stājās spēkā grozījumi “Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā”, [ieviešot administratīvo atbildību par seksuālu uzmākšanos](#). Jaunais likuma 11.² pants noteic, ka seksuāla uzmākšanās ir personai nevēlama seksuāla rakstura fiziska, mutvārdu vai rakstveida darbība, kas vērsta uz personas cieņas aizskaršanu un kas nostāda to iebiedējošos, naidīgos, pazemojošos, degradējošos vai aizskarošos apstākļos. Par šādu darbību ir paredzēts naudas sods līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām jeb līdz 700 eiro. Administratīvos pārkāpumus par seksuālu uzmākšanos izmeklēs Valsts policija.

Tiesībsarga 2024. gada [pētījumā par seksuālo uzmākšanos augstskolās](#) secināts, ka vislielākais risks ir sievietēm un pirmā kursa studentiem. No upuriem 77% ir sievietes, un 43% gadījumos uzmākšanās notikusi studiju pirmajā gadā. Ar seksuālo uzmākšanos saskārušies 23% respondentu, bet

akadēmiskais personāls ievērojami retāk. 58% gadījumu varmāka bijis vīrietis, 15% – tie ir bijuši vairāki vīrieši. 40% gadījumu – pasniedzējs vai lektors. Visbiežāk uzmākšanās notikusi lekciju telpā un augstskolas teritorijā. Tikai 6% cietušo ziņojuši par notikušo, un trešdaļā ziņoto gadījumu varmākam nebija seku.

Ieteikumi:

- **Stiprināt augstskolu un citu izglītības iestāžu spējas atpazīt un atbilstoši rīkoties seksuālās vardarbības un uzmākšanās gadījumos, kā arī rīkot informatīvas kampaņas studentiem un izglītības iestāžu audzēkņiem par to, kā rīkoties un kur ziņot šādās situācijās.**
- **Uzlabot datu vākšanu par vardarbības ģimenē gadījumiem.**
- **Nodrošināt atbalsta centru izveidi seksuālās vardarbības upuriem.**

Vārda brīvība

70% iedzīvotāju uzticas vai daļēji uzticas Latvijas medijiem. 1. oktobrī Ministru kabinets apstiprināja Kultūras ministrijas izstrādātās Mediju politikas pamatnostādnes 2024.–2027. gadam. Sākās Latvijas Radio un Latvijas Televīzijas apvienošana. Rezonansi sabiedrībā izraisīja SIF un Re:Baltica strīds par projekta finansējuma atmaksu, lsm.lv publicētais “Cūku komikss”, mākslinieka K. Brektes video performances, kā arī grāmatu saturs par dzimumaudzināšanu bērniem.

Plašsaziņas līdzekļi

Latvija [Preses brīvības indeksā](#) pakāpās par četrām pozīcijām – no 16. vietas 2023. gadā līdz 12. vietai 2024. gadā. Indeksa autors “Reportieri bez robežām” norāda, ka Latvijas žurnālisti lielākoties strādā drošā vidē, taču saskaras ar vārdiskiem uzbrukumiem publiskajā telpā un internetā. Ziņojumā ir norādīts uz bažām par pieaugošiem politiskiem centieniem diskreditēt medijus. “Reportieri bez robežām” norāda uz uzticamas un plurālistiskas informācijas pieejamības problēmu, īpaši krievvalodīgajiem iedzīvotājiem.

Oktobrī NEPLP publicēja pētījuma [“Par Latvijas iedzīvotāju medijpratību”](#) rezultātus. Pētījums parādīja, ka Latvijas sabiedrisko mediju informāciju par lielākoties ticamu uzskata tikai 32% sabiedrības, bet par daļēji ticamu – 48%. Komerčiālo mediju saturam lielākoties uzticas 30%, bet daļēji – 53%. Mazākumtautību iedzīvotāji nozīmīgi retāk uzskata mediju sniegto informāciju par lielākoties ticamu – sabiedriskajiem medijiem lielākoties uzticas tikai 15%, bet komercmedijiem – 16% mazākumtautību iedzīvotāju. Daļēji uzticas sabiedriskajiem medijiem 48%, bet komercmedijiem 56% mazākumtautību iedzīvotāju.

Vairāk nekā puse sabiedrības uzskata, ka medijiem trūkst neatkarības – 60% uzskata, ka valdība nosaka un kontrolē, kā ziņu medijiem atspoguļot notikumus. Savukārt 46% piekrīt, ka ir normāli, ja mediju īpašnieki drīkst noteikt, par ko un kā jāstāsta viņu medijā strādājošajiem žurnālistiem.

Latvija preses brīvības indeksā

2020. gads – 22. vieta

2021. gads – 22. vieta

2022. gads – 22. vieta

2023. gads – 16. vieta

2024. gads – 12. vieta

Mediju atbalsta fonda ietvaros ir atbalstīti 102 projekti 4,2 miljonu eiro vērtībā

3. februārī stājās spēkā [grozījumi](#) Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumā, kas paredz vienota sabiedriskā medija izveidi. Latvijas Radio un Latvijas Televīzijas apvienošana [sākās](#) aprīļa sākumā.

1. oktobrī Ministru kabinets apstiprināja Kultūras ministrijas (KM) izstrādātās [Mediju politikas pamatnostādnes 2024.–2027. gadam](#). To mērķis ir stiprināt Latvijas mediju vides noturību, neatkarību, drošību un kvalitāti. Pamatnostādnes ietver četrus rīcības virzienus: stipras mediju vides attīstīšanu ar kvalitatīvu un daudzveidīgu sabiedrisko mediju saturu; drošas vides veidošanu, kur medijiem ir darbības nepārtrauktības plāni arī krīzes situācijai, bet sabiedrībai – augsta medijpratība; neatkarīgu mediju vides nodrošināšanu, tostarp stiprinot mediju vidi uzraugošo institūciju politisko neatkarību, un veicot pasākumus, lai attīstītu nozares pašregulāciju un informācijas pieejamību žurnālistiem; kā arī kvalitatīva satura un profesionālu žurnālistikas standartu veicināšanu, tostarp žurnālistu mūžizglītību un izaugsmi.

2024. gadā [Mediju atbalsta fonda](#) (turpmāk – MAF) ietvaros tika atbalstīti 102 projekti 4,2 miljonu eiro vērtībā. No tiem reģionālajiem medijiem kopā piešķirti 1,965 miljoni eiro, bet Latgales medijiem 658 727 eiro. Fonda mērķis ir atbalstīt medijus sabiedriski nozīmīga satura veidošanā un stiprināt nacionālo kultūrtelpu latviešu valodā, atbalstot nekomerciālas, sabiedriski nozīmīgas žurnālistikas radīšanu medijos, kuras uzdevumi ir stiprināt Satversmē noteiktās vērtības, valstisko apziņu, latvisko kultūrtelpu, kritisko domāšanu, veicināt mediju atbildīgumu un kvalitāti, kā arī sabiedrības saliedētību uz latviešu valodas pamata. Fonda finansējums tiek piešķirts konkursa kārtībā.

2024. gada aprīlī Sabiedrības integrācijas fonds, kurš pārvalda MAF finansējumu, pieprasīja pētnieciskās žurnālistikas centram “Re:Baltica” atmaksāt gandrīz 36 000 eiro no viņiem 2023. gadā piešķirtā finansējuma “Šķelšanās”⁴⁴ projekta īstenošanai. “Re:Baltica” ziņoja, ka kopš projekta apstiprināšanas pastiprinātu interesi par to izrādīja politiķi. SIF [lēmums](#) bija saistīts ar to, ka projekta izveidotā [seriāla “Šķelšanās”](#) epizodes krievu valodā tika titrētas, nevis ieskaņotas latviešu valodā. SIF argumentēja, ka tādējādi tika pārkāpts MAF mērķis – satura radīšana un veidošana valsts valodā. “Re:Baltica” apstrīdēja lēmumu. 4. decembrī [SIF padome atcēla sekretariāta lēmumu](#). Padomes lēmumā uzsvērts, ka, ņemot vērā projekta saturu un mērķi, tulkojuma neesamība valsts valodā nav šķērslis nacionālās kultūrtelpas stiprināšanai, bet gan nepieciešama esošās situācijas izzināšanai, lai veicinātu sabiedrības saliedētību.

2024. gada jūlijā Edmunds Apsalons nomainīja Andu Rožukalni sabiedrisko mediju ombuda amatā. Kopumā ombuds 2024. gadā sniedza 32 atzinumus.⁴⁵ Piecos no deviņpadsmit atzinumiem ombuds vērtēja pārkāpumus sabiedriskā medija saturā vai sabiedriskā medija darbinieku rīcībā. Aptuveni puse no iesniegumiem, ko ombuds saņēma 2024. gada otrajā pusē, bija saistīti ar jautājumiem par krievu valodas izmantošanu sabiedriskajā medijā vai krievu valodā publiskoto saturu tajos.

⁴⁴ Seriāls “Šķelšanās” atspoguļoja Latvijas sabiedrībā notiekošo pēc Krievijas lielā iebrukuma Ukrainā personīgā, reģionālā, politiskā līmenī un internetā.

⁴⁵ Atzinumi pieejami: <https://www.seplp.lv/lv/atzinumi>

24. februārī vietnē LSM.lv tika publicēts mākslinieces Gundegas Evelones “Cūku komikss” ar nosaukumu “Ukrainai ir jāuzvar”, kas bija veltīts Krievijas sāktā kara Ukrainā gadadienai. Komikss izpelnījās plašu kritiku, jo tā aktuālu notikumu galvenie varoņi – Ukrainas kareivji – tika attēloti kā cūkas. LSM.lv galvenā redaktore Marta Cerava [skaidroja](#), ka šo autores rubriku publicē regulāri un komiksos cūku tēlos tiek attēloti to varoņi. Vienlaikus viņa atzina, ka netika pilnvērtīgi izvērtētas šī tēla plašākas nozīmes un interpretācijas iespējas kara kontekstā. Latvijas sabiedrisko mediju ombude Anda Rožukalne, sniedzot [atzinumu](#) par komiksu, atzina, ka publikācijas veidotāju nolūks nebija aizskart, aizvainot vai izsmiet Ukrainas tautas pašreizējā drosmīgo cīņu pret Krievijas Federācijas iebrucējiem. Tomēr ombude atzina, ka, iecerot un plānojot publikāciju, netika pienācīgi novērtēti tajā attēloto dzīvnieku uztveres aspekti un publikācijas dienas konteksts. Ombude atzina, ka tika pārkāpti sabiedrisko mediju redakcionālo vadlīniju principi, kas attiecas uz atbildīgumu, tostarp, ka sabiedriskajiem medijiem ar īpašu uzmanību jāizturas pret mazaizsargātām un viegli ievainojamām sabiedrības grupām, lai ar savu darbību nenodarītu kaitējumu tām un veicinātu šo grupu pārstāvju drošības sajūtu.

Žurnālistu avotu aizsardzība

2024. gadā Latvijas Žurnālistu asociācija [zinoja](#) par diviem gadījumiem, kad policija pieprasīja žurnālistiem atklāt savus avotus. Vienā gadījumā pieprasījums atklāt avotus tika adresēts “Latvijas Avīzes” žurnālistam Ilmāram Randeram. Žurnālists izveidoja rakstu par to, ka “Rail Baltica” Rīgas Centrālās dzelzceļa stacijas pārbūves projekts laika gaitā mainīts 100 reizes. Raksts parādījās dažas dienas pirms Valsts kontrole publicēja savu ziņojumu, kam līdz tam bija piešķirts ierobežots pieejamības statuss. Žurnālists atteicās izpaust informāciju par saviem avotiem. Policija iesniedza pieprasījumu tiesai, lai tā uzdod žurnālistam atklāt avotu. Tiesa pieprasījumu noraidīja, taču policija to pārsūdzēja.

Otrais gadījums bija saistīts ar Jāzepa Vītola Mūzikas akadēmijā konstatētajiem seksuālajiem noziegumiem, kuru gadījumā policija gribēja panākt, lai tiek atklāti Latvijas Televīzijas raidījuma “Kultūršoks” informācijas avoti, kuri turklāt arī paši bija cietušie. Žurnāliste Anete Ašmane-Vilsone policijas prasību pildīt atteicās. Arī šajā gadījumā tiesa noraidīja policijas pieprasījumu par žurnālistu avota atklāšanu.

Tiesvedības

2024. gada 16. jūlijā SIA “TVNET GRUPA” iesniedza [sūdzību](#) Eiropas Cilvēktiesību tiesā (ECT) saistībā ar tai uzlikto administratīvo sodu par vārda “deportācijas” lietošanu vienā no tās programmām. Jau ziņots, ka 2023. gadā TVNET raidījumu ciklā “Кто вам платит?” (“Kurš jums maksā?”) intervējamais Saeimas deputāts Aleksejs Rosļikovs (partija “Stabilitātei!”) lietoja vārdu “deportācijas” attiecībā uz Krievijas Federācijas pilsoņu uzturēšanās atļauju anulēšanu un iespējamo izraidīšanu no Latvijas. NEPLP TVNET piemēroja administratīvo sodu 8 500 eiro apmērā, uzskatot, ka TVNET nav nodrošinājuši pienācīgas precizitātes un neitralitātes principu. NEPLP lēmums tika pārsūdzēts, taču arī administratīvā apgabaltiesa, kas ir pēdējā instance administratīvo pārkāpumu lietās, ar 2024. gada 22. marta spriedumu noraidīja TVNET sūdzību. ECT TVNET sūdzas par ECK 6. panta 1. daļas (tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu) un 10. panta (izteiksmes brīvība) pārkāpumiem.

2024. gadā turpinājās tiesvedība saistībā ar Krievijas neatkarīgā TV kanāla “Doždj” (Дождь) apraides atļaujas anulēšanu Latvijā. 2022. gada decembrī NEPLP anulēja TV kanāla apraides atļauju, pamatojoties ar to, ka kanāls apdraud valsts drošību un sabiedrisko kārtību. Pirmās instances tiesa NEPLP lēmumu atstāja negrozītu. TV kanāla pārstāvji pārsūdzēja spriedumu apgabaltiesā. Apgabaltiesas sprieduma pasludināšana tika atlikta divas reizes – sākotnēji tam bija jābūt pasludinātam 2024. gada 25. aprīlī, tad 20. jūnijā, bet vēlāk tiesa lēma atsākt skatīt lietu. Spriedums ir gaidāms 2025. gadā.⁴⁶

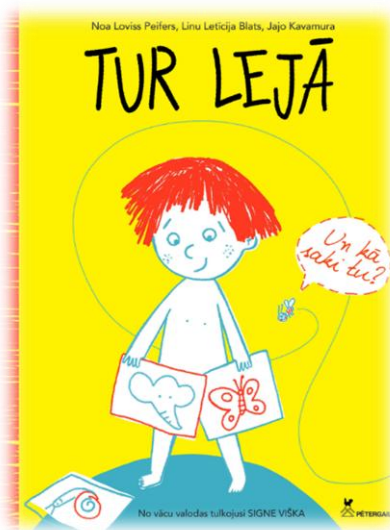
Māksla un literatūra

2024. gadā diskusijas sabiedrībā izraisīja divi Latvijas Mākslas akadēmijas profesora Kristiana Brektes sociālajā tīklā publicētie performances video. Viens no tiem tika publicēts Lieldienu nedēļā, un tajā viņš rāda dažādas olu pagatavošanas receptes, kas atgādina okultisma rituālu. Savukārt otrs video ir publicēts 17. novembrī – kā video sveiciens Latvijai neatkarības pasludināšanas dienā, kurā viņš ar jēlu liellopa gaļas gabalu redzams pie Mātes Latvijas Brāļu kapos. Par otro video vairāki Nacionālās apvienības deputāti sūdzējās policijā. NA deputāte Ilze Indriksone uzskatīja, ka Brektes video “skar mūsu nacionālās pamatvērtības, ir nevietā, nepieņemams un aizskarošs”. 2025. gada sākumā Valsts policija [ierosināja](#) kriminālprocesu pret Brekti pēc KL 229. panta – “kultūras priekšmeta iznīcināšanu, bojāšanu vai apgānīšanu”.

Avots: K. Brektes tiktok

2024. gada 7. februārī tiesībsargs publicēja [atzinumu](#) saistībā ar grāmatu saturu par seksuālo audzināšanu bērniem – “Tur lejā”, “Diena, kad tētis pārrunāja kutelīgus jautājumus”, “Rīta agrumā” un “Laiks gulēt iet” atbilstību bērnu tiesībām. Pārbaudes lieta tika ierosināta pamatojoties uz nevalstisko organizāciju, Latvijas Nacionālās bibliotēkas un Latvijas Bibliotekāru biedrības atklāto vēstuli, kā arī vecāku iesniegumiem. Tiesībsargs secināja, ka grāmatās “Rīta agrumā” un “Laiks gulēt iet”, kurās tiek attēlotas viendzimuma attiecības, nav bērniem kaitīgas informācijas. Tiesībsargs atzīmēja, ka šādas informācijas pieejamība bērniem, sevišķi tiem bērniem, kuri aug viendzimuma pāru ģimenēs, nodrošina tiesības uz vārda brīvību, tai skaitā saņemt vecumam atbilstošu informāciju par dažādām ģimenes formām. Attiecībā uz grāmatu “Tur lejā” ir secināts, ka tajā publicētā informācija par sarežģītu dzimumidentitātes traucējumu stāvokli pirmsskolas vecuma bērnam var radīt maldīgu priekšstatu gan par sieviešu un vīriešu dzimumu raksturīgām pazīmēm, gan par trešā dzimuma esamību. Vienlaikus tiesībsargs norādīja uz to, ka informācijas sniegšana par transpersonām pati par sevi nevar būt atzīta kā kaitīga, tā var veicināt izpratni un toleranci pret cilvēkiem, kuri piedzīvo dzimumidentitātes traucējumus. Attiecībā uz grāmatu “Diena, kad tētis pārrunāja kutelīgus jautājumus”, kurā ir norādīts, ka dzimumdzīve var notikt ar vairākiem partneriem vienlaicīgi un lai nodarbotos ar seksuālām attiecībām, nav obligāti jābūt savstarpējām mīlestības jūtām, tiesībsargs norādīja, ka seksuālās audzināšanas jautājumi ir saistīti ar vecāku dažādām vērtībām un

⁴⁶ LETA, Tiesa atsāks skatīt lietu par “TV Rain” apraides atļaujas anulēšanu Latvijā, 24.10.2024.

dzīves pārlicībām, taču bērnu seksuālās izglītības saturam, ko valsts īsteno izglītības iestādē, jābūt stingri noteiktam.

2024. gadā tiesībsargs pēc savas iniciatīvas ierosināja pārbaudes lietu par nodibinājuma “Centrs Dardedze” metodisko materiālu “Kaitējoša seksuāla uzvedība bērnu vidū: vispārīga rokasgrāmata speciālistiem” un biedrības “Papardes zieds” metodisko materiālu “SENSOA Karogu sistēma: kā reaģēt uz bērnu un jauniešu seksuālo uzvedību”. Savā [atzinumā](#) tiesībsargs secināja, ka “Dardedzes” rokasgrāmata atbilst Latvijas tiesību aktiem, bet “Papardes zieda” grāmata neatbilst un nav piemērota bērnu, kuri nav sasnieguši sešpadsmit gadu vecumu, seksuālās uzvedības izvērtēšanai. Piemēram, materiālā ir pornogrāfijas materiāli, noziedzīga nodarījuma pret bērnu attaisnošana un aicinājums pieaugušajam pavest netiklībā mazgadīgu bērnu, kaitējošas seksuālās uzvedības atbalstīšana. Biedrība “Papardes zieds” [nepiekrīt](#) Tiesībsarga biroja nostājai un tā rīcībā saskatīja centienus apšaubīt un kontrolēt profesionāļu darbu, tomēr materiāla izplatīšana tika apturēta.

Ieteikumi:

- **Garantēt žurnālistu avotu aizsardzību un nepieļaut politisku spiedienu pret žurnālistiem.**
- **Stiprināt sabiedrības medijpratību, t.sk. veidojot izpratni par to, kas ir neatkarīgs medijs.**
- **Ieviest efektīvus žurnālistu aizsardzības mehānismus pret vārdiskiem uzbrukumiem tiešsaistē un publiskajā telpā.**
- **Izglītēt tiesību aizsardzības iestādes, t.sk. policiju un prokuratūru vārda brīvības jautājumos, tostarp attiecībā uz mākslu; izbeigt kriminālprocesu pret K. Brekti.**

Reliģijas un pārliecības brīvība

Četrus gadus veca nevakcinēta zēna nāve no difterijas raisīja plašas diskusijas par pārliecības brīvību kontekstā ar obligāto vakcināciju. Vairāki mācītāji tika sodīti ar brīvības atņemšanu par seksuālu vardarbību pret bērniem. Ir ieviests kapelāna amats iekšlietu iestādēs, kur nav pieejams garīdznieks.

Pārliecības brīvība obligātās vakcinācijas kontekstā

2024. gada rudenī Latvijā, saistībā ar traģisku notikumu – četrus gadus veca nevakcinēta zēna nāvi no difterijas – raisījās plašas diskusijas par pārliecības brīvību kontekstā ar obligāto vakcināciju. Zēna ģimene bija atteikusies no vakcinācijas. Ģimene savu lēmumu [pamatoja](#) ar to, ka tai nebija pārliecinošas informācijas par vakcīnu sastāvu, kā arī ar saviem reliģiskajiem uzskatiem. Pēc bērna nāves viņa māte, neievērojot ārstu norādījumus, izņēma no slimnīcas arī pārējos divus bērnus, kuri slimoja ar difteriju, par spīti komplikācijām un nozīmīgai obligātai ārstēšanai. Par šo rīcību Valsts policija ierosināja kriminālprocesu, savukārt bāriņtiesa pārtrauca vecākiem aizgādības tiesības. Reaģējot uz notikušo, [tiesībsargs pielāva](#), ka gadījumos, kad vecāki atsakās no bērnu vakcinācijas, par to var lemt bāriņtiesa. Savukārt Veselības ministrs Hosams Abu Meri [aicināja](#) runāt par stingrāku vecāku atbildību, nevis ierobežojušo līdzekļu ieviešanu, piemēram, liedzot nevakcinētiem bērniem apmeklēt izglītības iestādes.

Baptistu mācītājs
notiesāts uz **10**
gadiem brīvības
atņemšanas par
pedofiliju

Baznīca un pedofilijas gadījumi

Pēdējos gados Latvijā ir izskanējušas trīs lietas, kurās mācītāji apsūdzēti seksuālā vardarbībā pret bērniem.⁴⁷

2024. gada pavasarī Kurzemes rajona tiesa bijušajam, 83 gadus vecajam Talsu baptistu mācītājam piesprieda 10 gadus cietumā un trīs gadus probācijas uzraudzībā. Viņš bija apsūdzēts par to, ka

⁴⁷ Lsm.lv, [Kad garīdznieku apsūdz seksuālā vardarbībā – Latvijā izskanējušās lietas](#), 18.10.2024.

laikā no 2018. gada augusta līdz 2022. gada aprīlim apmierinājis savu dzimumtieksmi ar piecām meitenēm, kuras tolaik bijušas vien 7–16 gadus vecas. Saskaņā ar apsūdzību, izmantojot bērnu uzticību un savu autoritāti, būdams draudzes mācītājs, vīrietis veicis seksuāla rakstura darbības, četros gadījumos tas noticis bērnu bezpalīdzības stāvoklī.

2024. gada septembra beigās Rīgas pilsētas tiesa katoļu priesterim P. Zeiļam piesprieda sešus gadus un desmit mēnešus cietumā, kā arī noteica probācijas uzraudzību uz četriem gadiem un sešiem mēnešiem. Zeiļa, kurš strādāja Rēzeknē, apsūdzēts par cilvēku tirdzniecību un dzimumtieksmes apmierināšanu pretdabiskā veidā personu grupā, izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli.

Kādā citā gadījumā Romas katoļu draudzes [prāvests K. Dambergs tiek apsūdzēts](#) seksuālā vardarbībā pret mazgadīgu bērnu. Apsūdzētais noliedzis savu vainu izvirzītajās apsūdzībās, un vēl notiek tiesas process. Saskaņā ar portālu “katolis.lv”, K. Dambergs ir atbrīvots no prāvesta pienākumiem.

2019. gadā, pēc tam, kad Romas pāvests Francisks izdeva dokumentu, kurā noteica jaunus standartus cīņai pret seksuālo vardarbību un nodrošināja, ka baznīcas kalpotāji tiek saukti pie atbildības par savām darbībām, vadlīnijas izstrādātas arī Latvijā.⁴⁸ Tiek īstenoti arī seksuālās vardarbības prevencijas kursi.

Jehovas liecinieki

2024. gada 10. oktobrī Rīgas apgabaltiesa noraidīja “Jehovas liecinieku” prasību pret izdevniecību “Rīgas vilņi”. Prasībā “Jehovas liecinieki” pieprasīja atsaukt portāla “Jauns.lv” publikāciju par ārvalstīs fiksētiem gadījumiem, kad Jehovas liecinieku kopienās notikusi seksuāla vardarbība pret bērniem. Tiesa norādīja – tas, ka publikācijā ietverta arī prasītājiem nepatīkama informācija, nav pietiekams iemesls, lai konstatētu viņu tiesību aizskārumu, ko vajadzētu kompensēt. Turklāt tiesa norādīja, ka žurnālista paļaušanās uz kompetentu amatpersonu vai speciālistu sniegto informāciju nevar tikt uzskatīta par pamatu viņa atbildībai, jo tas nepamatoti ierobežotu žurnālistu iespējas veikt izmeklējošu darbu un informēt sabiedrību, kas ir būtiski demokrātiskā sabiedrībā. Augstākās tiesas Senāts noraidīja prasītāju kasācijas sūdzību un spriedums ir stājies spēkā.⁴⁹

Saistībā ar obligātā valsts aizsardzības militārā dienesta ieviešanu Latvijā “Jehovas liecinieki” pauda kritiku par alternatīva dienesta iespējām. Organizācijas pārstāvji uzskata, ka pašlaik esošais alternatīva dienesta modelis neatbilst starptautiskajiem standartiem par civilo alternatīvo dienestu, jo tas tiek organizēts tiešā Aizsardzības ministrijas uzraudzībā un kontrolē un visas iespējas ir cieši saistītas ar militāro darbību.⁵⁰

2024. gada februārī “Jehovas liecinieki” ziņoja par incidentu, kas notika pret draudzes locekļiem, kuri sludināja Cibuļovkas ciemā netālu no Daugavpils. Divas Jehovas liecinieces saskarās ar agresīvu uzvedību no kādas mājas iemītnieka puses, kurš izteicis viņām mutvārdus aizskārumus un izteica draudus, ja viņas atgriezīsies ciemā.⁵¹

⁴⁸ Lsm.lv, [Katoļu baznīca strādā pie seksuālās vardarbības prevencijas](#), 18.02.2025.

⁴⁹ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2025. gada 5. februāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. C771207122; SKC-166/2025

⁵⁰ The European Association of Jehovah's Witnesses, Submission to the United Nations Human Rights Committee, Subsequent to the Adoption of the List of Issues 144th session (23 June–25 July 2025)

⁵¹ Turpat.

Pareizticīgo baznīca

2024. gadā nenotika nekāda attīstība saistībā ar Latvijas Pareizticīgo baznīcas koncila nosūtīto lūgumu Krievijas Pareizticīgās baznīcas patriarham Kirilam piešķirt baznīcai neatkarīgu statusu. 2022. gadā saistībā ar Krievijas Pareizticīgo baznīcas patriarhāta atbalstu Krievijas militārajam uzbrukumam Ukrainai Saeima pieņēma likuma grozījumus, nosakot, ka Latvijas Pareizticīgā baznīca ir pilnīgi patstāvīga un neatkarīga no jebkādas ārpus Latvijas esošas baznīcas varas. Grozījumus iesniedza toreizējais Valsts prezidents E. Levits, norādot uz riskiem, ka Krievijas Pareizticīgās baznīcas vadība varētu vienpusēji likvidēt Latvijas Pareizticīgās baznīcas pilnīgu patstāvību un neatkarību un *de facto* mainīt tās kanonisko statusu.⁵² 2022. gada oktobrī Latvijas Pareizticīgās baznīcas concils atbalstīja vēršanos pie Krievijas Pareizticīgās baznīcas patriarha Kirila ar lūgumu rast LPB statusa kanonisku risinājumu.⁵³

2024. gada beigās, īsi pirms Ziemassvētkiem, bijusī prezidente Vaira Vīķe-Freiberga aicināja neizvirzīt valsts valodas prasības 20 pareizticīgo mūķenēm – Krievijas pilsonēm, kuras dzīvo klosterī, lieto senslāvu valodu un palīdz trūcīgajiem Latvijā. Viņa norādīja uz viņu vecumu (virs 70 gadiem) un dzīvesveidu, kas būtiski ierobežo valodas apguvi, uzsverot, ka tās nerada draudus drošībai vai kultūrai. Viņa aicināja Saeimai un valdībai piešķirt mūķenēm dispensāciju. PMLP skaidroja, ka Imigrācijas likuma grozījumi neļauj atbrīvot nevienu personu kategoriju no valodas prasmes pierādīšanas un jautājums jārisina Saeimai.⁵⁴

Antisemītiski/islamofobiski incidenti

2024. gadā saistībā ar Izraēlas un Gazas konfliktu Latvijā netika oficiāli reģistrēti antisemītiski incidenti.

2024. gada 8. februārī Vidzemes rajona tiesa sodīja kādu personu ar brīvības atņemšanu uz diviem gadiem atbilstoši Krimināllikuma 79.⁶ panta pirmajai daļai par terorisma slavināšanu un uz terorismu aicinoša satura materiālu izplatīšanu. Notiesātā persona ievietoja Tiktok 18 video ar saturu, kas slavina teroristisko organizāciju "Islāma valsts", aicinājumus doties džihādā, mudinājumus uz vardarbību pret "Islāma ienaidniekiem" un citu t.ml. saturu.⁵⁵

2024. gada 8. novembrī prokuratūra cēla apsūdzību kādam koledžas studentam par teju puskilogramu sprāgstvielu glabāšanu un apmācīšanos terorismam. Saskaņā ar apsūdzību vīrietis līdz 2024. gada maijam glabāja 409 gramus trotila un sērskābi savā dzīvesvietā Rīgā. Apsūdzētais ieguva zināšanas par sprāgstvielu, šaujamieroču, kaitīgu un bīstamu vielu, bīstamu priekšmetu un līdzekļu izgatavošanu, praktisku izmantošanu, kā arī zināšanas par radikālā islāma ideoloģiskajiem un reliģiskajiem aspektiem.⁵⁶

⁵² LV portāls, [Par Latvijas Pareizticīgās Baznīcas statusu](#), 22.09.2022.

⁵³ Lsm.lv, [Latvijas Pareizticīgā baznīca prasa neatkarību no Krievijas baznīcas](#), 25.10.2024.

⁵⁴ Jauns.lv, ["Manuprāt, tas nav humāni" Vaira Vīķe-Freiberga aicina nepieprasīt valsts valodas prasmes no 20 pareizticīgo mūķenēm](#), 23.12.2024.

⁵⁵ 2024. gada 8. februāra Vidzemes rajona tiesas spriedums lietā Nr. K-71-0159-24/17

⁵⁶ LETA, Apsūdz koledžas studentu par teju puskilogramu trotila glabāšanu un apmācīšanos terorismam, 08.11.2024.

Grozījumi Reliģisko organizāciju likumā

Ar grozījumiem [Reliģisko organizāciju likumā](#) ir ieviests kapelāna amats iekšlietu iestādēs, kur nav pieejams garīdznieks. Grozījumi ir pamatoti ar nepieciešamību nodrošināt reliģisko aprūpi, garīgās konsultācijas un atbalstu iekšlietu iestāžu klientiem, nodarbinātājiem un viņu tuviniekiem.

Ieteikumi:

- **Nodrošināt alternatīva militāra dienesta iespēju arī ārpus iestādēm, kas saistītas ar Aizsardzības ministriju.**

Biedrošanās brīvība

Ir pieaudzis to iedzīvotāju īpatsvars, kuri ir iesaistījušies sabiedrisko organizāciju darbā. Stājās spēkā grozījumi Biedrību un nodibinājumu likumā, kas uzlabo biedrību un nodibinājumu klasifikāciju. NVO kritizēja likumprojektu, kas paredzēja NVO, kas veic saimniecisko darbību, aplikšanu ar uzņēmumu ienākuma nodokli (UIN). Ar tiesas spriedumu likvidēta biedrība “Latvijas Strādnieku fronte” saistībā ar komunisma ideoloģijas izplatīšanu un vēršanos pret Latvijas neatkarību.

Statistika

Uz pārskata sastādīšanas brīdi Latvijā bija reģistrētas 27 699 biedrības un nodibinājumi, 84 politiskās partijas un to apvienības, kā arī 1 269 reliģiskās organizācijas.⁵⁷

Latvijas Pilsoniskā alianse (turpmāk – LPA) [norādīja](#), ka ievērojams izaicinājums NVO sektorā ir darbinieku piesaiste, finanšu ilgtspēja un organizāciju aktivitāte. LPA norādīja arī uz ziedojumu apjomu un to saņēmēju skaita samazināšanos.

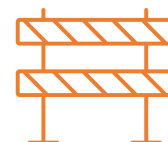
Pētījuma “[Sabiedrības integrācija Rīgā](#)” 2024. gada aptaujas dati uzrādīja, ka kopš 2021. gada ir pieaudzis to iedzīvotāju īpatsvars, kuri ir iesaistījušies sabiedrisko organizāciju darbā (no 12% 2021. gadā uz 17% 2024. gadā). Kā galvenais iemesls, kādēļ cilvēki iesaistās NVO darbā, aptaujā minēts tas, ka šis ir veids, kā kādam palīdzēt. Savukārt galvenais neiesaistīšanās iemesls ir aizņemtība.

Izmaiņas tiesiskajā regulējumā

2024. gada 20. martā stājās spēkā [grozījumi Biedrību un nodibinājumu likumā](#), kas uzlabo biedrību un nodibinājumu klasifikāciju. Sākot ar 2024. gada 1. jūliju, NVO obligāti jānorāda darbības joma saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu reģistra

Latvijā reģistrētas:
27 699 biedrības un
nodibinājumi
84 politiskās partijas
un to apvienības
1269 reliģiskās
organizācijas

ievērojami izaicinājumi
NVO sektorā ir darbinieku
piesaiste, finanšu
ilgtspēja un organizāciju
aktivitāte

861 582 EUR bija “NVO
fonda” 2024. gada
projektu pieteikumu
konkursā pieejamais
finansējums

⁵⁷ Aktuālā Uzņēmumu reģistra statistika pieejama: <https://www.ur.gov.lv/lv/jaunumi/statistika/>

klasifikatoru.⁵⁸ NVO var izvēlēties līdz 5 darbības jomām no piedāvātajām 22. Tajā pašā laikā NVO var jebkurā brīdī mainīt norādītās darbības jomas, informējot par to Reģistru. Jaunizveidotās NVO darbības jomu norāda reģistrācijas procesā, savukārt pārējās – iesniedzot 2024. gada pārskatu Valsts ieņēmumu dienestam. Klasifikatora mērķis ir sniegt visaptverošu pārskatu par NVO sektoru, lai analizētu tendences, organizāciju darbības jomas, finanšu un citus rādītājus. Nepieciešamību ieviest klasifikatoru iepriekš bija aktualizējusi LPA, secinot, ka vienota klasifikatora trūkums negatīvi ietekmē NVO sektoru, jo kavē visaptverošu datu iegūšanu par NVO darbību. Tas savukārt palielina riska novērtējumu NVO attiecībā ar finanšu iestādēm un apgrūtina mērķēta atbalsta piešķiršanu situācijās, kad tas nepieciešams, piemēram, lai identificētu iespējamās atbalsta saņēmējus.⁵⁹ Iepriekš darbības joma saskaņā ar klasifikatoru nebija jānorāda obligāti, kā arī daudzas NVO to nevarēja izdarīt, jo klasifikatorā trūka atbilstošas kategorijas.

Pieņemtie grozījumi Biedrību un nodibinājumu likumā paredz arī iespēju Uzņēmumu reģistram un VID izslēgt no reģistra neaktīvās organizācijas, tādējādi mazinot neaktīvo biedrību īpatsvaru valsts uzturētajos reģistros. Tāpat likuma grozījumi paredz iespēju rīkot attālinātas sēdes un elektronisku balsošanu, pielāgojoties mūsdienu darbības formām.

2024. gada augustā [LPA kopā ar vairāk nekā 120 citām nevalstiskajām organizācijām](#) pauda bažas par Finanšu ministrijas izstrādāto likumprojektu, kas paredzēja, ka NVO, kas veic saimniecisko darbību, būtu jāmaksā uzņēmumu ienākuma nodoklis (UIN). LPA argumentēja, ka NVO nav peļņas gūšanai orientētas organizācijas, bet gan izmanto saimniecisko darbību kā papildu finansējuma avotu savas pamatdarbības īstenošanai. LPA uzsvēra, ka UIN uzlikšana NVO radītu finansiālu un administratīvu slogu, apgrūtinātu to mērķu sasniegšanu un nostādītu tās nevienlīdzīgā pozīcijā salīdzinājumā ar uzņēmumiem. 2024. gada 28. novembrī valdība apturēja tālāko darbu pie šī likumprojekta, reaģējot uz NVO iebildumiem un nepieciešamību turpināt diskusijas par piemērotākiem risinājumiem.

2024. gadā Rēzeknes rajona tiesa uzsāka krimināllietas iztiesāšanu, kurā apsūdzība ir celta pret biedrības “Gribu palīdzēt bēgļiem” darbinieci Ievu Raubiško (Sk. sadaļā **Patvēruma meklētāju un bēgļu tiesības**).

Darbības ierobežojumi

2024. gadā stājās spēkā tiesas spriedums par biedrības “Latvijas Strādnieku fronte” darbības izbeigšanu. 2022. gadā ar attiecīgu prasību tiesā vērsās Ģenerālprokurors, atsaucoties uz VDD izvērtējumu par biedrības darbību. VDD konstatēja, ka biedrības organizē regulāras sanāksmes jeb “marksisma pulciņus”, kur dalībnieki tiek indoktrinēti ar komunisma ideoloģiju. Tāpat biedrība aktīvi darbojas interneta vidē, tai skaitā sociālajos tīklos, kur publicē saturu, kas atbilst Krievijas retorikai pret Latviju — izplatot apgalvojumus par fašismu, ksenofobiju un cenzūru, kā arī kritizējot Latvijas valdību. Biedrība bija izveidojusi arī laikrakstu, kurā, piemēram, tiek attaisnots Sarkanās armijas iebrukums Latvijā un izteikti netieši aicinājumi uz vardarbīgu revolūciju pret Latvijas valsts institūcijām. Tajā sludināta marksisma-ļeņinisma ideoloģija, kas ir cieši saistīta ar komunisma atbalstīšanu — ideoloģiju, kuras paušana Latvijā ir ierobežota. VDD norādīja, ka šādā veidā biedrība izplata saturu, kas kalpo Krievijas ārpolitiskajām interesēm un mēģina attaisnot komunisma režīma

⁵⁸ Ministru kabinets, noteikumi Nr. 398 “[Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi](#)”, pieņemts 25.06.2024.

⁵⁹ Latvijas pilsoniskā alianse (2021), [Pētījums par pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektoru Latvijā 2020-2024: Latvijas biedrību un nodibinājumu klasifikācijas problēmas un risinājumi](#), p.7

pastrādātos noziegumus pret Latvijas iedzīvotājiem. Turklāt organizācijas darbība veicina šķelšanos sabiedrībā, sludinot “šķiru cīņu”.

Ar 2024. gada 22. janvāra spriedumu apgabaltiesa atzinusi, ka biedrība pārkāpj Biedrību un nodibinājumu likuma [10. panta 1.¹ daļā](#) noteikto aizliegumu.⁶⁰ Tiesa atzina, ka biedrības vēršas pret Latvijas Republikas neatkarību, izplata priekšlikumus par Latvijas valsts iekārtas vardarbīgu grozīšanu, sludina klaju komunisma ideoloģiju, veic darbības, kas vērstas uz nesaticības izraisīšanu, tādējādi apdraud valsts un sabiedrības drošību, kas ir pamats biedrības darbības izbeigšanai.⁶¹ Augstākās tiesas Senāts atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību.⁶²

NVO finansējums

“NVO fonda” 2024. gada [projektu pieteikumu konkursā](#) pieejamais finansējums bija 861 582 EUR (makroprojektiem 391 582 EUR, mikroprojektiem 470 000 EUR). Atbalstu saņēma 55 NVO, lai realizētu projektus, kuru mērķis ir stiprināt pilsoniskās sabiedrības ilgtspējīgu attīstību un demokrātiju Latvijā. Finansējums bija pieejams arī citu SIF grantu ietvaros, piemēram, pasākumu Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam, mazākumtautību un sabiedrības saliedētības īstenošanai u.c.

NVO varēja pieteikties arī projektu līdzfinansējuma saņemšanai ārvalstu fondu (Eiropas Savienības, Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumentu vai citi OECD ārvalstu fondi) finansētiem projektiem, kas vērsti uz saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstību. To [sanēma](#) 9 organizācijas – kopsummā gandrīz 99 000 EUR.

Ieteikumi:

- **Palielināt finansējumu biedrībām un nodibinājumiem un samazināt nodokļu un administratīvo slogu NVO pārvaldībai.**

⁶⁰ Biedrību un nodibinājumu likuma [10. panta 1.¹ daļā](#): Biedrībai un nodibinājumam savā darbībā vērsties pret Latvijas Republikas neatkarību, teritoriālo nedalāmību, izteikt vai izplatīt priekšlikumus par Latvijas valsts iekārtas vardarbīgu grozīšanu, aicināt nepildīt likumus, ja to nepildīšana apdraud valsts drošību, sabiedrisko drošību vai kārtību, sludināt vardarbību vai terorismu, klaju nacisma, fašisma vai komunisma ideoloģiju, propagandēt karu, veikt darbības, kas vērstas uz nacionālā, etniskā, rasu, reliģiskā naida vai nesaticības izraisīšanu, slavēt vai aicināt izdarīt noziedzīgus nodarījumus.

⁶¹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2024. gada 22. janvāra spriedums lietā Nr. C771046922.

⁶² Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2024. gada 25. aprīļa rīcības sēdes lēmums lietā Nr. C771046922; SKC-466/2024

Pulcēšanās brīvība

Pieteiktu publisku pasākumu skaits samazinājās. Pieauga ārpus galvaspilsētas Rīgas notikušo piketu, gājienu skaits. VDD ieteica aizliegt piecu publisku pasākumu norisi, tostarp vienu piketu solidaritātei ar palestīniešiem. Policija pastiprināti uzraudzīja pulcēšanos 9. maijā. AT Senāts atzina par pamatotiem divu protesta akciju aizliegšanu saistībā ar padomju pieminēkļu nojaukšanu.

Protesta un atbalsta akcijas

Saskaņā ar Latvijas Pilsoniskās alianses apkopoto informāciju Latvijas pašvaldības 2024. gadā saņēma 411 pieteikumus piketiem, gājieniem un sapulcēm, no kuriem 7 tika atteikti. Tas ir ievērojams kritums salīdzinājumā ar 2023. gadu, kad bija 636 pieteikumi un tikai viens atteikums. Dati par 2024. gadu aptver periodu līdz oktobrim vai novembrim, bet 2023. gada dati—par visu gadu. Rīgā piketu skaits samazinājās no 507 2023. gadā līdz 266 līdz 2024. gada oktobrim.⁶³

Daļa pasākumu bija saistīti ar atbalstu Ukrainai un protestiem pret Krievijas agresiju, atbalstu Gruzijas sabiedrībai, atbalstu "Faluṅgun" praktizētāju nevardarbīgo pretošanos pret Ķīnā izvērstajām vajāšanām (Rīga, Kuldīga). Piketi skāra arī aktuālus cilvēktiesību jautājumus Latvijā, 8. martā apmēram 150 dalībnieku pulcējās sieviešu solidaritātes gājienā pret vardarbību; pie Saeimas notika kvīru kora "dziedošie" protesti par laulību vienlīdzību un pret naida runu pret LGBT+. 6. jūnijā "Baltic Pride 2024" ietvaros notika gājiens "Līdz mēs visi būsīm vienlīdzīgi", kurā piedalījās aptuveni 7000 dalībnieku. 20. maijā ap 100 cilvēkiem piketēja pret priekšvēlēšanu debatēm krievu valodā. Krievu mācībvalodas skolu

411 pieteikumi piketiem, gājieniem, sapulcēm saņemti pašvaldībās.

7 gadījumos publiskie pasākumi netika saskaņoti

⁶³ Latvijas Pilsoniskā alianse (2024). [Latvijas Pilsoniskās sabiedrības monitoringa un pilsoniskās telpas ziņojums. Līmenrādis](#), 16.lpp.

atbalsta asociācija (LAŠOR) rīkoja piketu pret mācību pārtraukšanu krievu valodā pirmsskolā un vispārējā izglītībā.

Protestus organizēja arī vairākas partijas un deputāti. Piemēram, Jaunā konservatīva partija organizēja piketu pret mazo lauku skolu likvidēšanu, Latvijas Krievu savienība - pret Barklaja de Tolli pieminējamā aizvākšanu un pret vairāku ielu pārdēvēšanu Rīgā. Arvien biežāk protesta izpausmes ir saistītas ar vides jautājumiem, pret koku izciršanu. Pieaudzis ārpus galvaspilsētas Rīgas notikušo piketu, gājienu skaits.

Skaitliski lielākie bija lauksaimnieku organizētie protesti, kas 5. februārī norisinājās 16 Latvijas pilsētās, tostarp Liepājā, Saldū, Talsos, Tukumā, Kuldīgā, Jelgavā, Dobelē, Bauskā, Jēkabpilī, Aizkrauklē, Daugavpilī, Rēzeknē, Valmierā, Gulbenē, Limbažos un Ogrē. Protestos piedalījās ap 2 000 lauksaimnieku, kuri izvirzīja prasības valdībai, tostarp par birokrātijas mazināšanu un pārtikas importa ierobežošanu no Krievijas un Baltkrievijas. Notika piketi pret tirdzniecības centra būvniecību (Jelgava), pret koku izzāgēšanu autostāvvietas izbūvei (Liepāja), pret skolu slēgšanu (Rāmuļi, Cēsu novads).

Publisko pasākumu ierobežojumi

2024. gadā VDD ieteica aizliegt piecu publisku pasākumu norisi. VDD to pamatoja ar riskiem par totalitāro padomju varu slavinošu atribūtu izmantošanu, iespējamo kara noziegumu vai terorisma attaisnošanu un slavināšanu, aicinājumiem uz agresiju un vispārējās drošības un sabiedriskās kārtības apdraudējumu saistībā ar augstu fizisku konfliktu iespējamību. VDD vērtējumā konkrētie pasākumi varēja veicināt Latvijas sabiedrības šķelšanos, etniskās spriedzes pieaugumu un starptautisko attiecību saasināšanos.⁶⁴

2024. gada 5. janvārī Rīgas pašvaldība aizliedza piketu solidaritātei ar palestīniešiem, ko plāvoja rīkot neregistrēta grupa "Par brīvu Palestīnu." Lēmums par pasākuma aizliegšanu tika pieņemts, pamatojoties uz VDD izvērtējumu, kurā tika norādīti potenciāli draudi sabiedriskajai drošībai. Drošības dienests minēja vairākus riskus, tostarp: starptautisko attiecību saasināšanos un valsts starptautisko interešu apdraudējumu; sabiedrības sašķeltības un viedokļu polarizācijas pieaugumu saistībā ar notiekošo militāro konfliktu Tuvajos Austrumos; iespējamus noziedzīgus nodarījumus; draudus vispārējai drošībai un sabiedriskajai kārtībai iespējamu konfliktu dēļ pasākuma laikā, kas varētu pāraugt no vārdiskiem strīdiem līdz fiziskai vardarbībai. Papildu bažas izraisīja tas, ka organizators nespēja sniegt aplēses par dalībnieku skaitu, informāciju par drošības nodrošināšanu, kā arī norādīt, kādi saukļi tiks izmantoti pasākuma laikā. Pašvaldība arī norādīja, ka sauklis "No upes līdz jūrai – Palestīna būs brīva!", ko organizatori izmantoja sociālajos tīklos, bija izraisījis negatīvas un agresīvas reakcijas internetā un varētu provocēt līdzīgas reakcijas arī piketa laikā. Organizators pārsūdzēja aizliegumu tiesā, taču pirmās instances tiesa atstāja pašvaldības lēmumu negrozītu.⁶⁵ Tiesas nolēmums tika pārsūdzēts kasācijas kārtībā AT Senātam.

Tikmēr 2024. gada 17. februārī, 27. aprīlī un 5. oktobrī tika apstiprināti un notika trīs citi piketi palestīniešu atbalstam, katrā no tiem pulcējoties aptuveni 100 dalībniekiem.

⁶⁴ Valsts drošības dienests (2025). [Publiskais pārskats 2024](#). 40. lpp.

⁶⁵ Administratīvās rajona tiesas 2024. gada 30. maija spriedums lietā Nr. A420108224

Ņemot vērā 2023. gadā ar likumu noteikto aizliegumu pulcēties, rīkot izklaides pasākumu un gājienus 9. maijā saistībā ar t.s. "Uzvaras dienu", 2024. gada 9. maijā policija pastiprināti uzraudzīja šādu pulcēšanos nepieļaujamību. Ņemot vērā ierobežojumus, tika fiksēta cilvēku individuāla ziedu nolikšana apbedījuma vietās. Valsts policija ziņoja par 65 administratīvo pārkāpuma procesu un divu kriminālprocesu uzsākšanu, kā arī 19 personu aizturēšanu. Kriminālprocesi tika uzsākti par genocīda, nozieguma pret mieru, kara noziegumu attaisnošanu - Daugavpilī un Jelgavā. Savukārt, administratīvie pārkāpumi visbiežāk bija saistīti ar militārās agresijas un kara noziegumu slavināšanu - aizliegto simbolu izmantošanu publiskā vietā, ziedu nolikšanu vietās, kur atradās demontētie padomju pieminekļi. Tāpat arī Georga lentu izmantošana, Krievijas kara dziesmu publiska atskaņošana, dažādi uzraksti un piespraudes pie apgērbiem, kas saistīti ar agresorvalsti.⁶⁶

Tiesu prakse

2024. gadā AT Senāta Administratīvo lietu departaments izskatīja divas lietas saistībā ar pulcēšanās brīvības ierobežojumiem. 25. novembrī Senāts pasludināja spriedumu, ar kuru noraidīts privātpersonas pieteikums par aizliegumu rīkot gājienu 2022. gada 28. maijā ar mērķi "paust protestu pret Latvijas valdošo partiju rīcību, iznīcinot pieminekļus, aizliedzot tradīcijas un mazākumtautību dzimtās valodas pielietošanu izglītībā." Gājiena aizliegums tika pamatots ar nepieciešamību aizsargāt valsts demokrātisko iekārtu un sabiedrisko drošību.

Senāts atzina, ka apstākļos, kad Krievija realizē agresiju pret citām valstīm, Latvijai savas valsts suverenitātes, teritoriālās integritātes un demokrātiskas iekārtas saglabāšanai ir īpaši rūpīgi jāattiecas pret to, ka varētu tikt radīta augsne agresiju pamatojošiem viedokļiem vai citādi veicināta agresijas atbalstīšana. Senātam neradās šaubas, ka pieteiktais gājiens sniegtu platformu sabiedrību šķeļošu un Krievijas agresiju vai to pamatojošo naratīvu atbalstošu viedokļu paušanai. Attiecīgi Senāts piekrita, ka gājiena aizliegšana konkrētajā gadījumā bija samērīga.⁶⁷

2024. gada 28. decembrī Senāts pasludināja otru spriedumu⁶⁸ saistībā ar aizliegumu rīkot protestu 2022. gada 22. augustā Uzvaras parkā, Rīgā ar mērķi ir paust protestu "pret varas amorālo rīcību, iznīcinot vēsturisko mantojumu – pieminekļus cilvēkiem, kuri sagrāva nacismu un saglabāja dzīvību Eiropas tautām." Arī šajā spriedumā Senāts lika uzsvāru uz esošo ģeopolitisku kontekstu un riskiem sabiedrības drošībai, kas izriet no tādiem pasākumiem, kuros var notikt sabiedrības dezinformēšana un šķelšanās, tostarp arī netieši Krievijas īstenoto noziegumu pret Ukrainu attaisnošana un slavināšana. Šajā spriedumā Senāts arī norādīja, ka tā saucamā Uzvaras pieminekļa jeb „Pieminekļa Padomju Armijas karavīriem – Padomju Latvijas un Rīgas atbrīvotājiem no vācu fašistiskajiem iebrucējiem” simbolisms Latvijas vēsturiskajā kontekstā nav šauri aplūkojams tikai kontekstā ar uzvaru pār nacismu, ignorējot, ka Latvijā padomju armijas militāro spēku ienākšana nozīmēja 1940.gadā PSRS īstenotās okupācijas atjaunošanu.

⁶⁶ Valsts policijas, [9. maijs 2024. gads: Valsts policijas aktuālā informācija](#), 09.05.2024.

⁶⁷ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024.gada 25.novembra spriedums lietā Nr. A42020992, [SKA-112/2024](#)

⁶⁸ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024.gada 28.decembra spriedums lietā Nr. A420247322, SKA-135/2024.

Mazākumtautību tiesības un sabiedrības saliedētība

Latvijas iedzīvotāju skaits pēc tautības¹

	2025	%
Latvieši	1 182 008	64
Krievi	434 243	23
Baltkrievi	53 207	3
Ukraiņi	52 266	3
Poļi	35 140	2
Lietuvieši	19 809	1
Citas tautības, ieskaitot neizvēlētu un nezināmu	80 259	4
Pavisam	1 856 932	100

Satversmes tiesa atzina 2022. gadā apstiprināto pāreju uz mācībām tikai valsts valodā gan valsts un pašvaldību, gan privātajās izglītības iestādēs par atbilstošu Satversmei. Turpinājās diskusijas par sabiedriskā medija satura veidošanas pieļaujamību mazākumtautību valodās. Sabiedriskās televīzijas ēterā tika pārtraukta programmu veidošana krievu valodā, savukārt “LSM+” platformā vienkopus ir pieejams sabiedrisko mediju saturs angļu, krievu, ukraiņu, baltkrievu un poļu valodās. Vairākums iedzīvotāju atbalstīja ukraiņu bēgļu uzņemšanu Latvijā.

Statistika

Uz 2025. gada sākumu Latvijā dzīvoja 1 182 008 (63,65%) latviešu, 434 243 (23,38%) krievu, 53 207 (2,87%) baltkrievu, 52 266 (2,81%) ukraiņu, 35 140 (1,89%) poļu, 19 809 (1,07%) lietuviešu, 4 812 (0,26%) romu, 4 168 (0,22%) ebreju, 1 366 (0,07%) igauņu, kā arī 69 913 (3,76%) citu tautību pārstāvji.⁶⁹

Vislielākais mazākumtautību skaita īpatsvars ir Daugavpilī 79% (no tiem – 47% ir krievi, 13% ir poļi, kā arī 8% ir citas tautības, ieskaitot neizvēlētu un nezināmu), Rīgā 52% (no tiem – 34% ir krievi, 5% ir ukraiņi, 3% ir baltkrievi), Rēzeknē 52% (no tiem – 40% ir krievi, kā arī 6% ir citas tautības, ieskaitot neizvēlētu un nezināmu) un

84% rīdzinieku uzskatīja, ka Latvijā kopumā ir jāciens mazākumtautību tradīcijas un paražas

58% respondentu atbalsta Ukrainas bēgļu palikšanu dzīvot un strādāt Latvijā ilgtermiņā

⁶⁹ Oficiālais statistikas portāls. [Iedzīvotāju skaits un īpatsvars pēc tautības un valstiskās piederības gada sākumā](#), 20.11.2024.

Jūrmalā 47% (no tiem – 32% ir krievi, 3% ir baltkrievi, 3% ir ukraiņi, kā arī 5% ir citas tautības, ieskaitot neizvēlētu un nezināmu).

Integrācija

2024. gadā tika publicēts kārtējais Rīgas domes pētījums [“Sabiedrības integrācija Rīgā”](#). Pētījuma dati liecina, ka Rīgā ir samazinājusies iedzīvotāju gatavība tuviem kontaktiem starp dažādu tautību pārstāvjiem. 48% aptaujāto iedzīvotāju atzina, ka ir gatavi kontaktēties līdz tuvai radniecībai ar latviešiem (2021. gadā bija 57%). Ar krieviem kontaktēties līdz tuvai radniecībai ir gatavi 34% iedzīvotāju (iepretim 51% 2021. gadā). Līdz tuvai radniecībai ar citu tautību pārstāvjiem ir gatavi kontaktēties 25% iedzīvotāju (2021. gadā bija 34%), bet ar citas “rases” pārstāvjiem – 11% (2021. gadā bija 21%).

Gadu gaitā nedaudz samazinājusies rīdzinieku atvērtība mazākumtautību tradīcijām un paražām, taču tā joprojām saglabājas augsta. 2024. gadā 84% rīdzinieku uzskatīja, ka Latvijā kopumā ir jāciens mazākumtautību tradīcijas un paražas, kas ir par 7% mazāk nekā 2017. gadā, kad šādi uzskatīja 91%.

Domnīcas “Providus” 2024. gadā publicēts pētījums [“Ukrainas bēgļi Latvijā: pieejamie dati, pieredze un sabiedrības attieksme”](#) parādīja, ka lielākajai daļai Latvijas iedzīvotāju ir pozitīva attieksme pret Ukrainas bēgļiem, jo 58% respondentu atbalsta viņu palikšanu dzīvot un strādāt Latvijā ilgtermiņā. 59% Latvijas iedzīvotāju, tostarp 81% jauniešu, atbalsta jaunu Ukrainas kara bēgļu uzņemšanu. Iedzīvotāji, kuri ir negatīvāk noskaņoti pret Ukrainas bēgļiem, savas bažas saista ar bailēm par savām darba vietām, kā arī priekšstatu, ka ukraiņi saņem lielāku atbalstu nekā vietējie iedzīvotāji. Pētījuma dati liecina, ka krieviski runājošiem iedzīvotājiem daudz biežāk ir negatīva attieksme pret jaunu Ukrainas bēgļu uzņemšanu vai esošo bēgļu palikšanu uz dzīvi Latvijā. No kopējā respondentu skaita 36% uzskata, ka atbalsts Ukrainas bēgļiem būtu jāturpina sniegt tādā pašā apmērā kā līdz šim, savukārt 23% uzskata, ka atbalsts būtu jāsamazina, bet 20% – ka jāpalielina.

Pētījumā ir norādīts arī uz izaicinājumiem, ar kuriem saskaras ukraiņi un kas kavē viņu integrāciju Latvijas sabiedrībā. Piemēram, bieži Ukrainas bēgļi nezina, cik ilgi drīkstēs uzturēties Latvijā, viņu latviešu valodas zināšanas parasti ir pašā zemākajā līmenī, viņi saskaras ar diskrimināciju vai negatīvu attieksmi.

Plašsaziņas līdzekļu darbība mazākumtautību valodās

18. janvārī Saeima pieņēma [grozījumus](#) Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma 8. panta ceturtajā daļā, paredzot, ka gadījumā, ja Latvijas Sabiedriskais medijs veido vairākas programmas, tad vienu radio un vienu televīzijas programmu vai daļu vienas radio un vienas televīzijas programmas raidlaika var atvēlēt raidījumiem svešvalodās, šajā raidlaikā ieskaitot arī valsts valodā subtitrētas kinofilmas vai teātra izrādes.

Vienlaikus 2024. gadā aktualizējās jautājums par satura mazākumtautību valodās sabiedriskajā medijā pieļaujamību. Tas bija saistīts ar to, ka Saeimas apstiprinātajā [“Nacionālās drošības koncepcijā 2023”](#) ir iekļauts uzstādījums, ka “no 2026. gada 1. janvāra arī sabiedrisko mediju veidotajam saturam jābūt tikai latviešu valodā un valodās, kas ir piederīgas Eiropas kultūrtelpai”.

SEPLP 2024. gada 28. martā pieņēma konceptuālu [lēmumu](#), ka no 2026. gada Latvijas Sabiedriskais medijs pielietos “jaunu pieeju dažādu mazākumtautību sasniegšanai, novēršot divkopienu sabiedrības pastāvēšanu.” Vienlaikus SEPLP lēmumā ir norādīts, ka Nacionālās drošības koncepcijas

uzstādījums par atteikšanos no mazākumtautību valodām burtiski nav izpildāms. SEPLP norādīja, ka tas radītu Satversmes pārkāpuma risku, jo tiktu liegta iespēja sabiedriskajiem medijiem veidot saturu vairāku Latvijas vēsturisko mazākumtautību valodās, tajā skaitā arī krievu, romu, ebreju, baltkrievu. SEPLP uzdeva Sabiedriskā medija valdei līdz 2025. gada 1. jūlijam izstrādāt ieviešanai no 2026. gada konceptuāli jaunu programmu un pakalpojumu piedāvājumu, nodrošinot saturu mazākumtautību valodās un par mazākumtautību vēsturi un ikdienu, kā arī padziļinot izpratni par Latvijas reģioniem un veicinot plašāku mazākumtautību kultūras pieejamību.

Vienlaikus 2024. gada vasarā tika mainīts “RUS.LSM.LV” zīmols, pārdēvējot to par “[LSM+](#)”. Šāds solis tika pamatos ar atteikšanos no agresorvalsts [Krievijas] nosaukuma pieminēšanas, tuvinoties mazākumtautību platformas stratēģiskajam mērķim. “LSM+” vienkopus ir pieejams sabiedrisko mediju saturs angļu, krievu, ukraiņu, baltkrievu un poļu valodās. Ir iecerēts pakāpeniski atteikties no redakciju dalīšanas pēc nacionālās vai valodas piederības, turpināt latviešu valodas apguves veicināšanu mazākumtautību multimediju platformā un “Latvijas Radio 4” programmā, bet mazākumtautību platformās adaptēt saturu no latviešu valodas, tādējādi mazinot nošķirtību divās kopienās.

Savukārt 2024. gada 5. septembrī SEPLP [apstiprināja](#) grozījumus Mazākumtautību multimediju platformas koncepcijā, nosakot, ka no 2025. gada 1. janvāra LTV7 saturu nodrošinās tikai valsts valodā. Tādējādi sabiedriskās televīzijas ēterā vairs netiek izplatītas programmas krievu valodā.

26. novembrī ST ierosināja [lietu](#) pēc “NA” un “AS” Saeimas frakciju deputātu pieteikuma par Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumā iekļauto normu par mazākumtautību valodu lietošanu sabiedriskajos medijos atbilstību Satversmei. Pieteicēji uzskata, ka likuma 3. panta septītā daļā, ar kuru noteikts, ka sabiedriskie mediji veido raidījumus mazākumtautību valodās un 8. panta ceturtajā daļā ietvertais pienākums veidot satur mazākumtautību valodās mazina latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas vērtību demokrātiskā sabiedrībā un ietekmē valsts drošību.

Satura pieļaujamību krievu valodā sabiedriskajos medijos, tostarp Latvijas Radio programmu “Latvijas Radio 4 - Doma laukums”, vērtēja arī sabiedrisko mediju ombuds Edmunds Apsalons. Ombuds [atzina](#), ka programmu veidošana krievu valodā nepārkāpj likuma prasības. Vienlaikus ombuds norādīja, ka likumu var interpretēt divējādi – ka satura veidošana ir sabiedriska medija tiesība vai pienākums. Ombuds norādīja, ka tiesisko vērtējumu attiecībā uz likuma normām ir jāsniedz Satversmes tiesai.

Priekšvēlēšanu aģitācija

2024. gadā asu kritiku izraisīja “RUS.LSM.LV” plānotās Eiropas Parlamenta priekšvēlēšanu debates krievu valodā. Bija paredzēts, ka debašu dalībniekiem būtu iespēja runāt latviski, un tam tiktu nodrošināts sinhronais tulkojums. 20. maijā ap 100 cilvēku piketēja pret priekšvēlēšanu debatēm krievu valodā. Vairāki politiķi pieprasīja atcelt debates, bet vairākas EP vēlēšanās startējošās partijas [pazīnoja](#), ka viņu kandidāti šādās debatēs nepiedalīsies. [Valsts valodas centrs](#) paziņoja, ka debates krievu valodā ir pretrunā ar Satversmē nostiprināto valsts valodas statusu un tās lomu sabiedrības integrācijā. SEPLP ārkārtas sēdē izskatīja tās locekļa Jāņa Eglīša priekšlikumu mainīt sabiedrisko mediju pasūtījuma vadlīnijas, nosakot, ka EP priekšvēlēšanu debates var rīkot tikai latviešu valodā vai kādā no Eiropas Savienības valodām. Taču viņa [ierosinājums](#) neguva padomes atbalstu.

Sākotnēji LTV Redakcionālā padome uzskatīja, ka nav pamata plānoto priekšvēlēšanu debašu atcelšanai, nosaucot spiedienu to atcelšanai [par mērktiecīgiem centieniem ietekmēt](#) ne tikai

redakcionālos lēmumus, bet arī mazināt sabiedrības uzticību sabiedriskajam medijam. Tomēr vēlāk LTV lēma par debašu atcelšanu. Savā [pazinojumā](#) LTV ir teikusi, ka tā “ir ieklausījusies sabiedrības grupu paustajos viedokļos un ekspertu argumentos, vēlreiz iekšējās diskusijās izvērtējusi situāciju un debašu rīkošanas praktiskos aspektus, un lēmusi, ka debates ar Eiropas Parlamenta deputāta amata kandidātiem krievu valodā jāatceļ.”

Valsts valodas prasmes pārbaudes

Valsts valodas centrs (turpmāk – VVC) veica divu Saeimas frakcijas “Stabilitātei” deputātu valsts valodas prasmes pārbaudi. Sākotnēji VVC veica Jefimija Klementjeva (Stabilitātei!) valsts valodas prasmes pārbaudi un uzlika viņam administratīvo sodu, konstatējot nepietiekamas zināšanas. Savukārt oktobrī pēc vairāku Saeimas deputātu pieprasījuma Mandātu, ētikas un iesniegumu komisija piekrita nosūtīt valsts valodas pārbaudei deputātu Viktoru Pučku (Stabilitātei!).⁷⁰

2024. gada jūlijā VVC ziņoja, ka par valsts valodas nelietošanu profesionālo un amata pienākumu veikšanai nepieciešamajā apmērā 2023./2024. mācību gadā administratīvi sodīti 107 pedagogi. Visvairāk administratīvi sodīti pedagogi vispārējās vidējās izglītības iestādēs – 51 pedagogs. Pirmsskolas izglītības iestādēs sodu saņēmuši 24 pedagogi, profesionālās ievirzes izglītības iestādēs 17, bet vispārējās pamatizglītības iestādēs – 13 pedagogi. Tāpat administratīvo sodu saņēmuši divi profesionālās izglītības iestādes pedagogi. Nepietiekamas valsts valodas zināšanas konstatētas galvenokārt pedagogiem no Rīgas, Liepājas un Daugavpils – attiecīgi 52, 18 un 16 pedagogiem.⁷¹

Izglītības reforma

Ar 2024. gada 1. septembrī iesākās izglītības reforma, kas paredz vienotās skolas izveidi, otrais posms⁷² – uz mācībām latviešu valodā pilnībā pārgāja 2., 5. un 8. klases skolēni. Saskaņā ar IZM Valstspilsētu un novadu izglītības pārvalžu [aptaujas rezultātiem](#) par vienotas skolas pieejas īstenošanu pirmsskolā, 1., 4. un 7. klasē (izglītojamiem, kuri iepriekšējā mācību gadā apguva kādu no mazākumtautību izglītības programmām) 54% izglītības pārvalžu novērtēja pašvaldības darbu saistībā ar pārejas īstenošanas norisi uz vienotu skolu kā labu, 38% kā diezgan labu un 8% apmierinošu.

Lai atbalstītu skolu pāreju uz valsts valodu Konsultatīvā padome mazākumtautību izglītības jautājumos nodrošināja mentoru grupu skolām un organizēja pedagogiem un izglītības iestādēm pieredzes apmaiņas seminārus. 15 semināros dažādos Latvijas reģionos piedalījās vairāk nekā 3 600 pedagogu, metodiķu, izglītības iestāžu un pašvaldību pārstāvu. Izglītības iestādēm ir pieejams arī IZM, Latviešu valodas aģentūras un Izglītības kvalitātes valsts dienesta ekspertu grupas atbalsts un izstrādātie metodiskie materiāli.⁷³ Britu Padomes pārstāvniecība Latvijā sadarbībā ar IZM īstenoja pilotprojektu [“Izglītības iestāžu partnerības kā atbalsts pārejai uz mācībām latviešu valodā \(atbalsts Vienotai skolai\)”](#). Projekta mērķis bija sniegt atbalstu skolu pārejai uz vienotu izglītības sistēmu un mācībām latviešu valodā.

⁷⁰ Ziņu aģentūra LETA, 23.10.2024. Saeimai būs jālemj par “Stabilitātei” deputāta Pučkas nosūtīšanu uz valodas pārbaudi.

⁷¹ Ziņu aģentūra LETA, 02.07.2024. Par valsts valodas nelietošanu pietiekamā apmērā aizvadītajā mācību gadā sodīti 107 pedagogi.

⁷² Pirmajā posmā – 2023. gada 1. septembrī uz mācībām tikai latviešu valodā pārgāja pirmsskolas izglītības iestādes, kā arī 1., 4. un 7. klases skolēni. Trešajā posmā no 2025. gada 1. septembra pāries 3., 6. un 9. klase.

⁷³ IZM prezentācija, [“Ceļā uz vienotu skolu: paveiktais 2023./2024. mācību gadā un ceļakarte turpmākajam”](#)

Izvērtējot izglītības reformas procesu, IZM [identificēja](#) nepieciešamību nodrošināt atbalstu skolēniem ar zemām latviešu valodas prasmēm un plašāku mācību un metodisko materiālu darbam ar bērniem ar speciālām vajadzībām, stiprināt sadarbību ar augstskolām attiecībā uz pedagogu sagatavošanu, ieviest atbalsta mehānismus visām skolām, kurās ir lingvistiski daudzveidīga mācību vide, kā arī stiprināt sadarbību ar vecākiem (nodrošinot atbalstu bērnam, skolēnam, kā arī iesaistot vecākus vietējās kopienas norisēs).

Līdz 2024. gada beigām interešu izglītības programmu īstenošanu mazākumtautību valodas un kultūrvēstures apguvei pašvaldības nodrošināja sava budžeta ietvaros un no valsts budžeta mērķdotācijai izglītībai.⁷⁴

Tiesu spriedumi

2024. gadā Satversmes tiesa pasludināja divus spriedumus saistībā ar 2022. gada apstiprināto pāreju uz mācībām tikai valsts valodā izglītības iestādēs. 10. jūlijā ST pasludināja spriedumu lietā Nr. [2022-45-01](#), kas skar privātās izglītības iestādes. Savukārt 12. jūlijā ST pasludināja spriedumu lietā Nr. [2023-15-01](#), kas skar valsts un pašvaldību izglītības iestādes. Abās lietās tiesa secināja, ka regulējums atbilst Satversmei.

Abās lietās ST īpaši uzsvēra Latvijas vēsturisko kontekstu, norādot uz PSRS okupācijas laikā veiktās rusifikācijas sekām un izglītības sistēmas segregāciju, kā arī uz šīs divplūsmu sistēmas mērķtiecīgu pārveidi kopš neatkarības atjaunošanas. Tāpat tika ņemti vērā arī pašreizējie ģeopolitiskie apstākļi, tostarp Krievijas agresija Ukrainā un dezinformācijas izplatība krievu valodā, kas pastiprina nepieciešamību veicināt valsts valodas lietojumu.

Privāto izglītības iestāžu lietā ST atzina, ka apstrīdētās Izglītības likuma un citas normas ir vērstas uz valsts valodas aizsardzību, nodrošinot pie mazākumtautībām piederošu personu iespējas visās izglītības pakāpēs paaugstināt valsts valodas prasmju līmeni. ST uzsvēra, ka mazākumtautību pienācīgai spējai komunicēt valsts valodā ir neatsverama nozīme demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzības kontekstā, un tā ir vienlīdz nozīmīga gan pašām pie mazākumtautībām piederošajām personām, gan sabiedrībai kopumā. ST atzina, ka apstrīdētās normas ir vērstas uz to, lai mazinātu izglītības iestāžu segregāciju un pie mazākumtautībām piederošu personu pašsegregāciju.

Vērtējot, vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp valsts valodas lietojuma veicināšanu un mazākumtautību tiesību īstenošanu privātās izglītības iestādēs notiekošā izglītības procesā, tiesa atzina, ka valsts privātajām izglītības iestādēm ir sniegusi metodoloģisku un finansiālu atbalstu mazākumtautību interešu izglītības programmu īstenošanai. ST arī secināja, ka ar mazākumtautības valodu, kultūru un etnisko savdabību saistīto saturu var iekļaut izglītības iestāžu īstenojamās interešu izglītības programmās. Tiesa norādīja arī uz pašvaldības pienākumu nodrošināt iespēju mazākumtautību izglītojamiem bez maksas apgūt arī mazākumtautību izglītības saturu mazākumtautību valodas un kultūrvēstures interešu izglītības programmās.

⁷⁴ LV.lv, [Valsts nodrošina finansējumu mazākumtautību valodas un kultūrvēstures apguvei interešu izglītībā](#)

Lietā, kas skar valsts un pašvaldību izglītības iestādes, ST secināja, ka Satversmes 112. pantā noteiktās tiesības uz izglītību un 114. pantā noteiktās mazākumtautību tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu un kultūru neuzliek valstij pienākumu nodrošināt izglītību mazākumtautību valodās valsts un pašvaldību izglītības iestādēs. Tiesa norādīja, ka valsts var citos veidos nodrošināt mazākumtautību valodas un kultūras saglabāšanu, tostarp caur interešu izglītību, kas pašlaik⁷⁵ ir trīs stundas nedēļā. Arī šajā lietā ST norādīja, ka pašvaldībām ir ilgtermiņa pienākums nodrošināt interešu izglītības programmas bezmaksas pieejamību ikvienam bērnam, kura vecāki vai likumiskie pārstāvji ir iesnieguši attiecīgu iesniegumu. ST norādīja arī uz pienākumu nodrošināt bērniem ar speciālām vajadzībām individualizētu un personalizētu atbalstu valsts valodas efektīvai apguvei, kas var ietvert arī dzimtās valodas lietojumu, kad tas atbilst bērna vislabākajām interesēm.

Privāto izglītības iestāžu lietā trīs ST tiesneši publicēja savas atsevišķās domas. Tiesnesis [A. Kučs uzskatīja](#), ka, pieņemot attiecīgas normas, likumdevējs ir pārkāpis labas likumdošanas principu, jo reformas ietekme uz izglītības kvalitāti netika pienācīgi izvērtēta. Tiesnesis arī norādīja, ka regulējums neatbilst samērīguma principam un nenodrošina pietiekamu līdzsvaru starp valsts valodas lietojuma veicināšanu un pie mazākumtautībām piederošu izglītojamo tiesībām uz savas valodas, kā arī etniskās un kultūras savdabības saglabāšanu un attīstīšanu privātajās izglītības iestādēs. Tiesnesis norādīja, ka reforma reducē mazākumtautību valodas lietošanu izglītības iestādēs tikai līdz interešu izglītības līmenim. Tas savukārt apdraud mazākumtautību dibinātu privāto izglītības iestāžu būtību, kuru sākotnējais mērķis atbilstoši Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 13. pantam ir valodas, kultūras un etniskās savdabības saglabāšana.

Arī [tiesnesis J. Neimanis](#) pauda, ka ar šādu tiesisko regulējumu pie mazākumtautībām piederošām personām nemaz nav jēgas dibināt privātu izglītības iestādi, jo tajās nav iespējams iegūt izglītību mazākumtautību valodā. Tiesnesis arī norādīja, ka spriedums rada nevienlīdzību starp dažādām mazākumtautībām, ļaujot tām mazākumtautībām, ar kuru izcelsmes valstīm ir noslēgts starpvalstu līgums, iekļaut daļu priekšmetu mazākumtautību valodā, piemēram, poļu, savukārt pārējiem šādu tiesību nav, piemēra, krieviem, baltkrieviem vai romiem, kuriem vispār nav “pārstāvniecības” valsts.

2024. gada 18. jūlijā ECT pasludināja spriedumu lietā [Djeri un citi pret Latviju](#). Spriedums attiecas uz 2018. gadā īstenoto izglītības reformu mazākumtautību skolās, kas paredzēja latviešu valodas kā mācību valodas proporcijas palielināšanu pirmsskolas izglītības posmā. Iesniedzēji apgalvoja, ka reforma skārusi viņu kā mazākumtautībām piederošo ģimeņu tiesības uz izglītību mazākumtautību valodā. Iesniedzēji arī apgalvoja, ka reforma ierobežoja iesniedzēju bērnu tiesības uz pieeju izglītībai un diskriminēja viņus valodas dēļ. ECT neatzina ECK pārkāpumu.

Vērtējot Konvencijas 1. protokola 2. pantu (tiesības uz izglītību) iespējamo pārkāpumu, ECT secināja, ka valsts ir tiesīga īstenot pasākumus, lai labotu vēsturisku apstākļu rezultātā radītās faktiskās nevienlīdzības latviešu valodas lietojumam izglītībā, vienlaikus nodrošinot mazākumtautību tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, kultūru un identitāti. ECT norādīja, ka reforma nebija neparedzama un pēkšņa un neatcēla krievu valodas kā mācību valodas lietojumu pilnībā. Attiecībā uz divu iesniedzēju sūdzībām saistībā ar bērnu ar īpašām vajadzībām, kuru dzimtā valoda ir krievu valoda, iespējamu diskrimināciju, ECT norādīja, ka var būt īpaši apstākļi, kuros valstij būtu pienākums nodrošināt bērniem ar īpašām vajadzībām pirmsskolas izglītību viņu dzimtajā valodā. Tomēr ECT atzina, ka Latvijas izglītības sistēma nodrošina iekļaujošu izglītību bērniem ar īpašām vajadzībām gan

⁷⁵ Attiecas uz lietas izskatīšanas laiku, t.i. uz 2024. gadu.

speciālās pirmsskolas izglītības programmās, gan vispārējās izglītības programmās. Turklāt abās programmās bērni varēja turpināt apgūt savu dzimto valodu.

Romi Latvijā

Romi joprojām ir viena no vismazāk sociāli aizsargātajām grupām Latvijā. Saskaņā ar CSP 2025. gada sākumā Latvijā dzīvoja 4 812 romi.⁷⁶ To vidū ir augstāks īpatsvars ar personām, kas nav ieguvušas obligāto pamatzglītību, salīdzinot ar pārējiem Latvijas iedzīvotājiem – vecumā virs 25 gadiem pamatskolas izglītību nav ieguvuši 1,1% visu Latvijas iedzīvotāju un 32,5% romu.⁷⁷ Atbilstoši [pētījuma par romu situāciju Latvijā](#) 2023. gadā ietvaros veiktajai aptaujai 47,7% romu bērni nevēlas apmeklēt skolu negatīvas attieksmes no citiem skolēniem dēļ, 44% agras ģimenes veidošanas prakses dēļ, 41,4% tādēļ, ka bērnam ir grūtības mācībās.⁷⁸ Romu vidū arī nodarbinātības līmenis būtiski atšķiras no vidējā Latvijas iedzīvotāju nodarbinātības līmeņa. 2024. gada sākumā Latvijas iedzīvotāju vecumā no 15 gadiem nodarbinātības līmenis bija 55 %, bet romu vidū tas bija 22,2 %. Pretēji Latvijas iedzīvotāju nodarbinātības rādītāju tendencei, tieši sieviešu romu nodarbinātības līmenis ir augstāks par vīriešu nodarbinātību (attiecīgi – 22,4 % un 20,2 %).⁷⁹ Galvenie romu bezdarba iemesli ir izglītības trūkums un diskriminācija.⁸⁰

Romu kopienas mājokļu apstākļi ir vieni no sliktākajiem Latvijā. Piemēram, trīs no pieciem romu iedzīvotājiem dzīvo mājās bez centrālās apkures, kamēr valstī kopumā šādos apstākļos dzīvo tikai viens no pieciem iedzīvotājiem. Turklāt 45,3% romu mājoklī nav pieejama vannas istaba vai duša, salīdzinot ar vidējo rādītāju valstī – 13,8%.⁸¹

27. augustā valdība apstiprināja KM izstrādāto [“Plānu romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2024. – 2027.gadam.”](#) Plāna mērķis ir veicināt Latvijas romu līdztiesību, iekļaušanu un līdzdalību. Plāns sagatavots, lai nodrošinātu Eiropas Savienības 2021. gada 12. martā apstiprinātā Eiropas Padomes ieteikuma par romu līdztiesību, iekļaušanu un līdzdalību izpildi. Plāns paredz dažādu pasākumus, tostarp ikgadējus informatīvus pasākumus par dažādiem romu kopienai aktuāliem jautājumiem, projekta “Latvijas romu platforma”⁸² turpināšanu, atbalstu romu NVO, romu skolēnu izglītības monitoringu, romu nodarbinātības veicināšanu, ar romu kultūru saistītus pasākumus, u.c.

KM publicēja iepriekšējā “Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023. gadam” [ietekmes izvērtējumu](#). Ziņojums nosauc romu mediatoru iniciatīvu un izveidoto tīklu par visnozīmīgāko un efektīvāko pierādījušo iniciatīvu romu kopienas atbalstam. Izvērtējumā vienlaikus uzsvērts, ka šis nav Plānā iekļautais atbalsta pasākums un nepieciešamie finanšu resursi to darba nodrošināšanai ir ierobežoti un ir pieejami tikai no dažādu projektu līdzekļiem.

Ziņojumā norādīts, ka uz 2024. gada maiju 24% romu bērnu izglītības iestādēs apguva speciālās pamatzglītības programmas (2017. gadā tādu bija 34,2%). Ziņojumā ir norādīts, ka IZM ir jāuzņemas vairāk atbildības par Plānā ietvertu pasākumu īstenošanu un intensīvāku uzraudzību pār atbalsta pasākumu īstenošanas kvalitāti izglītības iestādēs. Ziņojuma autori norādīja, ka izvērtējuma veikšanu

⁷⁶ Centrālā statistikas pārvalde, [Romu \(čigānu\) īpatsvars un raksturojošie rādītāji](#)

⁷⁷ Centrālā statistikas pārvalde, Sociālā iekļaušanās. Izglītība.

⁷⁸ Centrālā statistikas pārvalde, Sociālā iekļaušanās. Nodarbinātība.

⁷⁹ Oficiālās statistikas portāls (2024). [Sociālā iekļaušanās. Nodarbinātība](#).

⁸⁰ SIA “Civitta Latvija” (2023), PĒTĪJUMS PAR ROMU SITUĀCIJU LATVIJĀ 60.l p.

⁸¹ Centrālā statistikas pārvalde, Sociālā iekļaušanās. Mājokļa apstākļi.

⁸² Tiek īstenots ar ES līdzfinansējumu.

apgrūtināja datu trūkums, kas ļautu analizēt piedāvāto atbalsta pasākumu pieejamību romu tautības griezumā un salīdzinājumā ar citiem pasākuma labuma guvējiem. Tādēļ ir norādīts uz nepieciešamību Centrālās statistikas pārvaldei paplašināt datu uzkrāšanu specifiski par romu mērķa grupas situāciju.

2024. gadā projekta "[Latvijas romu platforma VII](#)"⁸³ ietvaros darbojās astoņi romu mediatori – Rīgā, Ventspilī, Jūrmalā, Jelgavā, Balvu novadā, Daugavpilī, Krāslavā un Augšdaugavas novadā. No 2023. gada 1. oktobra līdz 2024. gada 30. jūnijam romu mediatori sniedza atbalstu 433 romu pārstāvjiem un viņu ģimenēm. Savukārt laika posmā no 2024. gada 1. augusta līdz 2025. gada 30. aprīlim romu mediatoru pakalpojumus saņēma 431 persona.⁸⁴ Projektā ir organizēti dažādi pasākumi. Piemēram, romu mediatoru piedalījās [mācībās](#) komunikācijas prasmju uzlabošanai, lai veidotu labāku dialogu un sadarbību starp romu kopienu un valsts institūciju un pašvaldību iestāžu speciālistiem. Romu kopienas pārstāvji paši organizēja vairākas iniciatīvas – [iekļaujošu futbola turnīru Jūrmalā](#), [labdarības akciju "Prieks vairo prieku!"](#), veicot mantiskos ziedojumus Valmieras dzīvnieku patversmei, kā arī dažādas aktivitātes [Latvijas romu jauniešu praktiskajā darbnīcā "SĀRE KHETENE"](#).

2024. gada 10. decembrī [valdība atbalstīja](#) nepieciešamā līdzfinansējuma un priekšfinansējuma piešķiršanu nākamā projekta posmam "Latvijas romu platforma VIII" īstenošanai no 2025. gada 1. maija līdz 2027. gada 30. aprīlim. 90% projekta jeb 199 491 eiro finansē Eiropas Komisija. Lai gan projekts sedz romu mediatoru darba izmaksas, tomēr mediatori norāda, ka finansējums jau ilgstoši ir ļoti mazs.⁸⁵

Lai gan sākotnējā mediatoru ieviešanas ideja bija saistīta ar to, ka ar laiku mediatorus finansēs pašvaldības, tomēr praksē tas gandrīz nemaz nenotiek. Laba prakse ar mediatora darba atbalstu ir izveidojusies Viļakas pašvaldībā. Tā apmaksā mediatora darbu vienu mēnesi gadā, kad projektā ir plānotais mediatoru darba pārtraukums, lai neveidotos pārrāvumi mediatora darbā. Viļakas pašvaldība atbalsta savu mediatoru arī citos veidos – nodrošina transportu tālākiem izbraucieniem, telpas mediatoru birojam, pasākumiem un sapulcēm, bet pašvaldību speciālisti piedalās ikmēneša informatīvajos pasākumos, kurus mediatore organizē romu kopienas pārstāvjiem. Pastāvīgās telpas mediatoru darbam nodrošina arī Ventspils sociālais dienests.⁸⁶

Ieteikumi:

- Turpināt un stiprināt sabiedrības saliedētības pasākumu īstenošanu dažādu tautību pārstāvjiem, jo sevišķi pašvaldību līmenī, izvērtējot līdz šim īstenoto iniciatīvu efektivitāti.

⁸³ Projekts "Latvijas romu platforma VII" norisinājies 01.09.2023. –30.04.2025.

⁸⁴ Kopsavilkums par projekta "Latvijas romu platforma VII" ietvaros īstenotajiem pasākumiem un sasniegtajiem rezultātiem laika posmā no 2023. gada 1. septembra līdz 2025. gada 30. aprīlim.

⁸⁵ Informācija izskanēja Latvijas romu platformas koordinācijas sanāksmē 2025. gada 29. aprīlī.

⁸⁶ Kultūras ministrijas informācija.

- Turpināt satura veidošanu mazākumtautību (krievu, ukraiņu, baltkrievu, poļu) un angļu valodā Latvijas sabiedriskajā medijā, tostarp “mazajās” valodās, piemēram, romu valodā, tādējādi nodrošinot kvalitatīva satura pieejamību dažādām sabiedrības grupām un mazinot dezinformācijas riskus.
- Turpināt nodrošināt skolu pedagogus ar valsts valodas pilnveides kursiem un atbilstošu metodoloģiju, nodrošinot kvalitatīvu mācību procesu vienotās skolas modeļa izveidē.
- Izglītības un zinātnes ministrijai veikt regulāru romu skolēnu izglītības monitoringu.
- Uzlabot datu vākšanu par romiem dažādās valsts un pašvaldību iestādēs, lai precīzāk identificētu romu problēmas un vajadzības.
- Pašvaldībām atbalstīt romu mediatoru darbu, paredzot viņu darbam atbilstošu finansējumu.
- Ieviest mērķētus pasākumus, kas vērsti īpaši uz romu nodarbinātības un izglītības iespēju uzlabošanu.

Pilsonība un uzturēšanās tiesības

Naturalizēto personu skaits – kopš Pilsonības likuma stāšanās spēkā 1995. gadā – 2024. gadā sasniedza 150 tūkstošus. Samazinājās naturalizācijas iesniegumu skaits, savukārt palielinājās 2024. gadā naturalizēto personu skaits. Jauni Imigrācijas likuma grozījumi paplašināja to Krievijas Federācijas pilsoņu loku, kuriem pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanai ir nepieciešamas latviešu valodas zināšanas A2 līmenī. Satversmes tiesa atzina 2022. gadā pieņemtos Imigrācijas likuma grozījumus, kas skāra izmaiņas prasībās par KF pilsoņu (bijušo LR pilsoņu un nepilsoņu) uzturēšanās atļauju saņemšanu, par atbilstošu LR Satversmei.

Statistika

Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes [datiem](#) 2025. gada sākumā Latvijā dzīvoja 1 856 932 iedzīvotāju.⁸⁷ Tas ir par 18 384 cilvēkiem mazāk nekā uz 2024. gada sākumu. 1 630 841 jeb 87,82% iedzīvotāju ir LR pilsoņi, kas ir par 1,72% vairāk nekā 2023. gadā. 165 871 jeb 8,93% iedzīvotāju ir LR nepilsoņi, kas ir par 0,37% mazāk nekā 2023. gadā. 60 220 jeb 3,24% ir iedzīvotāji ar citu valstisku piederību.

No LR pilsoņiem 1 181 145 jeb 72,4% ir latvieši, 300 085 jeb 18,4% – krievi, 28 116 jeb 1,72% – poļi, 25 224 jeb 1,55% – baltkrievi, 16 257 jeb 1% – ukraiņi, un 80 014 jeb 4,9% – citas tautības.

2024. gadā Latvijā dzīvoja:
1 630 841 jeb 86,1% Latvijas pilsoņi,
165 871 jeb 8,93% nepilsoņi,
60 220 jeb 3,24% citu valstu pilsoņi

Naturalizēto personu skaits
sasniedza **150 tūkstošus**

Naturalizēto pilsoņu skaits:

2020. gadā – 725 personas
2021. gadā – 419 personas
2022. gadā – 518 personas
2023. gadā – 595 personas
2024. gadā – 694 personas

⁸⁷ 2025. gadā CSP ir mainījusi iedzīvotāju novērtēšanas metodi, kopš 2012. gada tika izmantots loģistikās regresijas modelis, turpmāk tiks izmantots Sol-Logit modelis. 2023. un 2024. gada sākuma iedzīvotāju skaits pārrēķināts pēc jaunās

Starp LR nepilsoņiem 109 232 jeb 66% ir krievi, 23 410 jeb 14% – baltkrievi, 16 515 jeb 10% – ukraiņi, 6 043 jeb 4% – poļi, un 6823 jeb 3% – citu tautību pārstāvji.

Vecuma grupā no 0-4 gadiem nebija neviena nepilsoņa, no 5-17 gadiem – 1 580 bērni nepilsoņi (no tiem vecumā no 5-14 gadiem – 893 bērni nepilsoņi).

Savukārt saskaņā ar PMLP datiem uz 2025. gada 1. janvāri Latvijā bija 2 024 584 iedzīvotāji, no kuriem 1 706 482 bija LR pilsoņi, 173 729 – nepilsoņi, 47 654 – iedzīvotāji, kuriem piešķirta Latvijas pagaidu aizsardzība, 643 – bēgļi, 482 – personas, kurām piešķirts alternatīvais statuss, 156 – bezvalstnieki, 95 438 – pārējie. PMLP dati ir balstīti [Fizisko personu reģistra datos](#).

Saskaņā ar CSP datiem uz 2025. gada sākumu Latvijā dzīvoja 144 bezvalstnieki. Savukārt saskaņā ar PMLP [datiem](#) uz 2025. gada 1. janvāri Latvijā bija 159 bezvalstnieki, no kuriem – 166 Latvijas bezvalstnieki, 3 – Igaunijas bezvalstnieki, 2 – Baltkrievijas bezvalstnieki, 1 – Lietuvas bezvalstnieks, 1 – Lielbritānijas bezvalstnieks, 1 – Somijas bezvalstnieks, 1 – Uzbekistānas bezvalstnieks.

Naturalizācija un pilsonības zaudēšana

Kopš Pilsonības likuma stāšanās spēkā 1995. gadā naturalizēto personu skaits 2024. gadā sasniedza **150 119**, to skaitā 14 678 nepilngadīgie bērni, kas naturalizējas kopā ar vecākiem.⁸⁸

Saskaņā ar PMLP [datiem](#) 2024. gadā tika saņemti 774 naturalizācijas iesniegumi, kas ir par 476 iesniegumiem mazāk nekā 2023. gadā un par 401 mazāk nekā 2022. gadā. 2024. gadā 694 personas tika uzņemtas LR pilsonībā naturalizācijas kārtībā, kas ir vairāk nekā 2023. gadā (535 personas) un 2022. gadā (518 personas). Latviešu valodas prasmes pārbaudījumus nokārtoja 45,3% Latvijas pilsonības pretendenti, bet vēstures zināšanu pārbaudi – 77,9%.

	2022. gads	2023. gads	2024. gads
Naturalizācijas pieteikumu skaits	1175	1250	774
Naturalizēto personu skaits	518	535	694

2024. gadā 350 personas zaudēja LR pilsonību. No tiem 202 personas atteicās no pilsonības, bet 148 personām tā tika atņemta uz PMLP lēmuma pamata. 213 personām tika atņemts nepilsoņa statuss.⁸⁹

Tiesu prakse

Pilsonības esība kā šķērslis bezvalstnieka statusa piešķiršanai⁹⁰

2024. gada 15. janvārī LR Augstākās tiesas Senāts pieņēma lēmumu lietā saistībā ar citas valsts pilsonības esību kā šķērslī bezvalstnieka statusa piešķiršanai. Šajā lietā pieteicējs – Kubas pilsonis – vērsās PMLP ar iesniegumu par bezvalstnieka statusa piešķiršanu. Pieteicējs dzīvoja Latvijā kopš bērnības, viņam bija nopietnas veselības problēmas, kuru dēļ viņš nespēja strādāt. Pieteicējam nebija personu apliecinoša dokumenta, un viņš nevarēja saņemt uzturēšanas atļauju. Pieteicējs apgalvoja,

iedzīvotāju skaita novērtēšanas metodes, tāpēc atšķiras no iepriekš publicētā; Statistika pieejama: <https://data.stat.gov.lv:443/sq/26032>

⁸⁸ PMLP, [Informācija par naturalizācijas iesniegumu skaitu un uzņemšanu LR pilsonībā līdz 2024. gada 31. decembrim](#)

⁸⁹ PMLP, [Personu tiesiskais statuss](#)

⁹⁰ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024. gada 15. janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. A420153122, SKA-327/2024, [ECLI:LV:AT:2024:0115.A420153122.12.L](#)

ka ir mēģinājis atteikties no Kubas pilsonības, taču Kubas konstitūcijā nav paredzēta atteikšanās no pilsonības. Pieteicējs nevēlējās uzturēt saikni ar Kubu un saņemt Kubas pilsoņa pasi. Gan PMLP, gan tiesa noraidīja pieteicēja pieteikumu par bezvalstnieka statusa piešķiršanu. Izskatot pieteicēja kasācijas sūdzību, Senāta Administratīvo lietu departaments atzina, ka kādas valsts pilsonība ir šķērslis bezvalstnieka statusa piešķiršanai. Lai persona tiktu atzīta par bezvalstnieku, jākonstatē negatīvs fakts – piederības citai valstij neesība (persona nav citas valsts pilsonis vai viņai netiek garantēta šīs citas valsts pilsonība). Turklāt ne starptautiskās, ne nacionālās tiesību normas, lemjot par bezvalstnieka statusa piešķiršanu, neprasa vērtēt pilsonības saiknes kvalitāti, personas saistību ar savu pilsonības valsti vai atteikšanās iespējas no pilsonības. Latvijai saistošais starptautiskais regulējums ir vērsts ne tikai uz personu, kas ir bezvalstnieki, aizsardzību, bet arī uz bezvalstniecības gadījumu skaita samazināšanu. Tādējādi, lai gan katrai personai pēc iespējas jānodrošina piederība kādai valstij, kā arī tiesības šo piederību mainīt, tomēr šīs tiesības nav pielīdzināmas personas tiesībām kļūt par bezvalstnieku.

Senāts atzina, ka bezvalstnieka statusu nevar piešķirt arī humānu apsvērumu dēļ. Turklāt apgabaltiesa, izvērtējot pieteicēja individuālo situāciju, secināja, ka pieteicējam bija izsniegts ceļošanas dokuments, lai vērstos Kubas vēstniecībā Somijā, risinātu jautājumu par atteikšanos no Kubas pilsonības vai arī par Kubas pilsoņa pases saņemšanu un pēc tam tālāk kārtotu jautājumu par uzturēšanās atļaujas saņemšanu Latvijā. Tomēr pieteicējs šādu iespēju nav izmantojis.

Bāriņtiesai ir pienākums gādāt par Latvijas pilsonības piešķiršanu bērnam, kas ir valsts aizbildniecībā⁹¹

2024. gada 25. jūnijā LR Augstākās tiesas Senāts pieņēma lēmumu lietā saistībā ar adoptētā bērna, kuram ir Latvijas nepilsoņa statuss, atzīšanu par Latvijas pilsoni. Ar attiecīgu pieteikumu PMLP bija vērsies bērna likumiskais pārstāvis, taču pārvalde atteica atzīt bērnu par Latviju pilsoni, argumentējot, ka viņš ir zaudējis radniecības attiecības ar bioloģiskajiem vecākiem – Latvijas nepilsoņiem. Vecāki, kas adoptēja bērnu, ir citas valsts pilsoņi.

Pieteicējs vērsās tiesā, kura apmierināja pieteikumu un uzlika par pienākumu pārvaldei izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru pieteicējs tiktu atzīts par Latvijas pilsoni. Tiesa atzina, ka pieteicējam līdz viņa adopcijai bija tiesības kļūt par Latvijas pilsoni, bet tas netika izdarīts bāriņtiesas bezdarbības dēļ. Tiesa secināja, ka PMLP formāla Pilsonības likuma normu piemērošana, neatzīstot pieteicēju par Latvijas pilsoni, ir nesamērīga un netaisnīga, kā arī nenodrošina bērna tiesību un interešu prioritāti tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu.

Arī LR Senāta Administratīvo lietu departaments, izskatot PMLP kasācijas sūdzību, atzina, ka adopcija neietekmē jautājuma par personas tiesībām kļūt par Latvijas pilsoni izlemšanu. Senāts atzina, ja bērns atrodas valsts aizbildniecībā un par viņa personiskajām un mantiskajām tiesībām ir atbildīga bāriņtiesa, tieši bāriņtiesai, īstenojot bērna tiesības uz pilsonības iegūšanu, ir jāvēršas PMLP ar attiecīgu iesniegumu. Pārbaudot jebkura lēmuma, kas pieņemts attiecībā uz bērnu, tiesiskumu, tas jāvērtē caur bērna labāko interešu prizmu. Tostarp tas nozīmē, ka formāli apsvērumi nav pamats liegt bērnam Latvijas pilsonību.

⁹¹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024. gada 25. jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. A420176223, SKA-621/2024

Prasība būt deklarētam Latvijā un faktiski dzīvot Latvijā kā priekšnoteikums naturalizācijai⁹²

2024. gada 9. jūlijā LR Augstākās tiesas Senāts pasludināja spriedumu saistībā ar priekšnoteikumiem naturalizācijai. Šajā lietā pieteicējs – Latvijas nepilsonis, kurš ir dzimis un uzaudzis Latvijā – vēlējas tikt uzņemts Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā. Taču viņš saņēma PMLP atteikumu, jo tika konstatēts, ka uz naturalizācijas iesnieguma iesniegšanas dienu viņa pastāvīgā dzīvesvieta nav bijusi Latvijā vismaz piecus gadus, kā to nosaka Pilsonības likuma 12. panta pirmās daļas 1. punkts. Pieteicējs nepilnus trīs gadus ir studējis citā valstī, deklarējot tajā savu dzīves vietu.

Administratīvā apgabaltiesa apmierināja pieteicēja pieteikumu, secinot, ka pieteicēja prombūtne ir objektīvi attaisnojama un tās laikā viņam nav izveidojusies pastāvīga saikne ne ar vienu citu valsti.

LR Senāta Administratīvo lietu departaments, izskatot PMLP kasācijas sūdzību, secināja, ka apgabaltiesas spriedums ir nepareizs. Senāts atzina, ka likumdevējs ir apzināti izvēlējis ņemt vērā personas pastāvīgo dzīvesvietu Latvijā tieši pēdējos piecos gados pirms naturalizācijas iesnieguma iesniegšanas, tostarp attiecībā uz nepilsoņiem. Tādiem apstākļiem kā personas piedzimšana, izaugšana un izglītības iegūšana Latvijā, kā arī Latvijā dzīvojošiem personas tuviniekiem nav tiesiskas nozīmes tiesību normas piemērošanas kontekstā. Likumdevējs ir noteicis nepieciešamību būt juridiski deklarētam dzīvesvietā Latvijā, papildus tam prasot arī faktisku dzīvošanu (atrašanos) šajā dzīvesvietā, ko persona var apliecināt, iesniedzot attiecīgus pierādījumus. Senāts norādīja, ka likumdevējs pieļāvis īslaicīgi izbraukt no Latvijas (tostarp arī saistībā ar studijām vai zinātnisko darbību), ja tādējādi netiek mainīta pastāvīgā dzīvesvieta, kā arī nepieciešamības gadījumā uz laiku līdz vienam gadam mainīt pastāvīgo dzīvesvietu uz citu valsti.

Senāts arī norādīja, ka personai apzinoties, ka tā nākotnē vēlēties iegūt Latvijas pilsonību naturalizācijas kārtībā, ir laikus jāplāno sava rīcība tā, lai izpildītu likumā noteiktos naturalizācijas noteikumus.

Krievijas Federācijas pilsoņi

Vairāki KF pilsoņi, kuru tiesības skāra 2022. gadā pieņemtie Imigrācijas likuma grozījumi,⁹³ iesniedza pieteikumus ST. Pieteikumu iesniedzēji uzskatīja, ka Imigrācijas likuma normas neatbilst Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās palāvības aizsardzības principam, Satversmes 91. panta pirmajam teikumam (tiesiskā vienlīdzība), 96. pantam (tiesības uz privāto dzīvi), kā arī ECK 4. protokola 4. pantam (ārzemnieku kolektīvas izraidīšanas aizliegums).

2024. gada 15. februārī [ST](#) atzina apstrīdētās normas atbilstību Satversmei. Tā norādīja, ka valstij ir rīcības brīvība izvērtēt valsts drošības riskus un attiecīgi mainīt savu imigrācijas politiku, lai uz tiem

⁹² Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024. gada 9. jūlija spriedums lietā Nr. A420263120, SKA-138/2024

⁹³ Lai stiprinātu valsts drošību, 2022. gada rudenī aizejošā Saeima steidzamības kārtībā pieņēma Imigrācijas likuma [grozījumus](#), kas skāra Krievijas Federācijas (turpmāk – KF) pilsoņus, kuri iepriekš bija Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi. Grozījumi pēc būtības atcēla šai KF pilsoņu kategorijas atvieglotus noteikumus, lai saņemtu pastāvīgas uzturēšanas atļauju, salīdzinājumā ar citiem KF un citu valstu pilsoņiem. Likuma pārejas noteikumi noteica, ka, lai pagarinātu pastāvīgu uzturēšanas atļauju, KF pilsoņiem ir jāiesniedz apliecinājums par valsts valodas prasmēm vismaz A2 līmenī, kā arī jāatbilst citām prasībām, tostarp par nepārtrauktu uzturēšanos Latvijas teritorijā, ienākumiem vismaz minimālās algas līmenī vai pensiju. Papildus, iesniedzot dokumentus PMLP, personām bija jāaizpilda anketa ar detalizētu informāciju par radiniekiem un personīgo attieksmi, piemēram, pret Krimas okupāciju un Krievijas karu pret Ukrainu. Personām, kas neiesniedz attiecīgos dokumentus, uzturēšanās atļauja 2023. gada 1. septembrī tiktu anulēta un līdz 2. decembrim Latvija būtu jāatstāj.

reagētu. Ja persona pat nemēģina kārtot valsts valodas prasmes pārbaudi, tad pastāvīgās uzturēšanās atļaujas anulēšanu un iespējamo personas izraidīšanu no valsts nevar uzskatīt par nesamērīgiem pasākumiem. ST norādīja, ka citu ārzemnieku pilsonības valstis neatrodas Latvijai kaimiņos un vēsturiski nav apdraudējušas Latvijas valsts drošību. Apstrīdētā norma neparedz ārzemnieku automātisku izraidīšanu no Latvijas teritorijas.

ST spriedumā norādīja, ka pastāv cita KF pilsoņu grupa, uz kuriem apstrīdētas normas neattiecas un tiem nevajadzēja kārtot latviešu valodas prasmes pārbaudi. Tie ir KF pilsoņi, kuriem pirms KF pilsonības iegūšanas Latvijā ir bijusi pastāvīgā dzīvesvieta un kuri saņēma pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saskaņā ar likuma [“Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā”](#) 23.¹ pantu.⁹⁴ Saskaņā ar Ārlietu ministrijas informāciju daudzi no šīs KF pilsoņu grupas ir Krievijas militārie pensionāri un viņu ģimenes locekļi.⁹⁵

Lai attiecinātu valsts valodas prasmju prasības arī šai KF pilsoņu kategorijai, Saeima 2024. gada 20. jūnijā pieņēma jaunus [grozījumus](#) Imigrācijas likumā. Tie paredz, ka šiem KF pilsoņiem līdz 2025. gada 30. jūnijam jāiesniedz PMLP dokumenti Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai, tostarp arī apliecinājums par sekmīgi nokārtotu valsts valodas pārbaudi A2 līmenī. Grozījumi stājās spēkā 18. jūlijā un tie skar ap 4 650 KF pilsoņus.

Grozījumi paredz, ka, ja pieteikums netiks saņemts līdz 2025. gada 30. jūnijam, no 2025. gada 15. jūlija pastāvīgās uzturēšanās atļauja zaudēs spēku, un personai līdz 2025. gada 13. oktobrim būs jāatstāj LR teritorija. Savukārt, ja persona līdz 2025. gada 16. jūnijam vismaz vienu reizi būs nesekmīgi kārtojusi valsts valodas prasmes pārbaudi un ir reģistrējies atkārtotai pārbaudei, kas paredzēta līdz 2025. gada 30. septembrim, dokumenti jāiesniedz līdz 2025. gada 31. oktobrim.

Šiem KF pilsoņiem latviešu valodas pārbaudes paredzētas no 2025. gada 1. aprīļa līdz 15. maijam, atbilstoši VISC norādītajam pārbaudes laikam un vietai. Valsts valodas pārbaudes pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanai varētu būt nepieciešams kārtot 2 494 Krievijas pilsoņiem. Līdzās latviešu valodas prasmei, KF pilsoņiem ir arī jāiesniedz dokuments, kas apliecina regulārus finanšu līdzekļus vismaz minimālās algas mēnesī – 700 eiro no 2024. gada 1. janvāra, 740 eiro no 2025. gada 1. janvāra (pēdējo 12 mēnešu laikā vai apliecinājums par to, ka piešķirta pensija).

Iepriekš saskaņā ar 2022. gada Imigrācijas likuma Pārejas noteikumu 58. punktu valsts valodas prasmes pārbaude vismaz A2 līmenī bija jānokārto tiem KF pilsoņiem, kuri pirms KF pilsoņa statusa iegūšanas bija Latvijas pilsoņi vai Latvijas nepilsoņi. Divu gadu termiņš valsts valodas prasmes apguvei un pārbaudes kārtošana ir dots 4 460 Krievijas Federācijas pilsoņiem.

Līdz 2024. gada decembra vidum PMLP bija izdevusi 76 izbraukšanas rīkojumus KF pilsoņiem, kuri nav izpildījuši Imigrācijas likuma grozījumu prasības un nav iesnieguši nekādus dokumentus uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai dzīvošanai Latvijā.⁹⁶ 2024. gadā no Latvijas piespiedu kārtā tika

⁹⁴ Konkrētie Krievijas Federācijas pilsoņi jau bija saņēmuši pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā, jo 1992. gada 1. jūlijā bez termiņa ierobežojuma bija pierakstīti Latvijas Republikā un reģistrēti Latvijas iedzīvotāju reģistrā.

⁹⁵ PMLP, [Jaunākie Imigrācijas likuma grozījumi attiecas uz aptuveni 4650 Krievijas Federācijas pilsoņiem](#), 17.07.2024.

⁹⁶ LETA, PMLP līdz decembra vidum izdevusi 76 izbraukšanas rīkojumus Krievijas pilsoņiem, 21.12.2024.

izraidīti 19 Krievijas pilsoņi. Baltkrievijas pilsoņi piespiedu kārtā 2024. gadā no Latvijas netika izraidīti.⁹⁷

Ārvalstnieku skaits, kurus skāruši Imigrācijas likuma grozījumi⁹⁸

Grozījumu datums	Grozījumu skarto personu skaits	Iesniegumu par uzturēšanās atļaujām skaits	Izsniegtas atļaujas	Izraidītās personas	Personu skaits, kuras izbraukušas no valsts pēc savas iniciatīvas
2022. gada 22. septembris	25 316	24 035	23 003	0	2221
2024. gada 20. jūnijs	4 650	150	Iesniegumi iesniegšanas procesā	92 (tostarp 76 izceļoja brīvprātīgi, 16 - piespiedu kārtā) Līdz 2024.gada decembra vidum	Nav datu

Avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

Ieteikumi:

- Grozīt likumu, lai nodrošinātu, ka visi nepilsoņu vecākiem Latvijā dzimušie bērni vecumā no 6 līdz 15 gadiem, kuri citādi paliktu bez pilsonības, automātiski iegūst Latvijas pilsonību.
- Turpināt nodrošināt un paplašināt atbalstu latviešu valodas apguves un naturalizācijas kursiem.

⁹⁷ Lvportals.lv, [2024. gadā no Latvijas piespiedu kārtā tika izraidīti 19 Krievijas pilsoņi](#), 08.02.2024. pieejams:

⁹⁸ Annexes to the replies to the list of issues in relation to the fourth Periodic report of Latvia on the implementation of the International Covenant on Civil and Political Rights of 16 December 1966. (Pielikums Latvijas atbildēm uz ANO Cilvēktiesību komitejas izvirzītajiem jautājumiem par Starptautiskā pakta par pilsoniskām un politiskām tiesībām izpildi).

- **Nodrošināt, lai pirms lēmuma pieņemšanas par to KF pilsoņu, kuriem netika pagarinātas uzturēšanās atļaujas, piespiedu izraidīšanu no Latvijas, tiktu izvērtētas katras personas individuālā situācija, tostarp humānie apsvērumi.**

Patvēruma meklētāju un bēgļu tiesības

Patvēruma meklētāju skaits Latvijā

2020. gadā	– 147
2021. gadā	– 582
2022. gadā	– 546
2023. gadā	– 1 624
2024. gadā	– 801

Bēgļa statuss piešķirts **104** personām un alternatīvais statuss **88** personām

6 333 Ukrainas civiliedzīvotājs saņēma Latvijas pagaidu aizsardzību

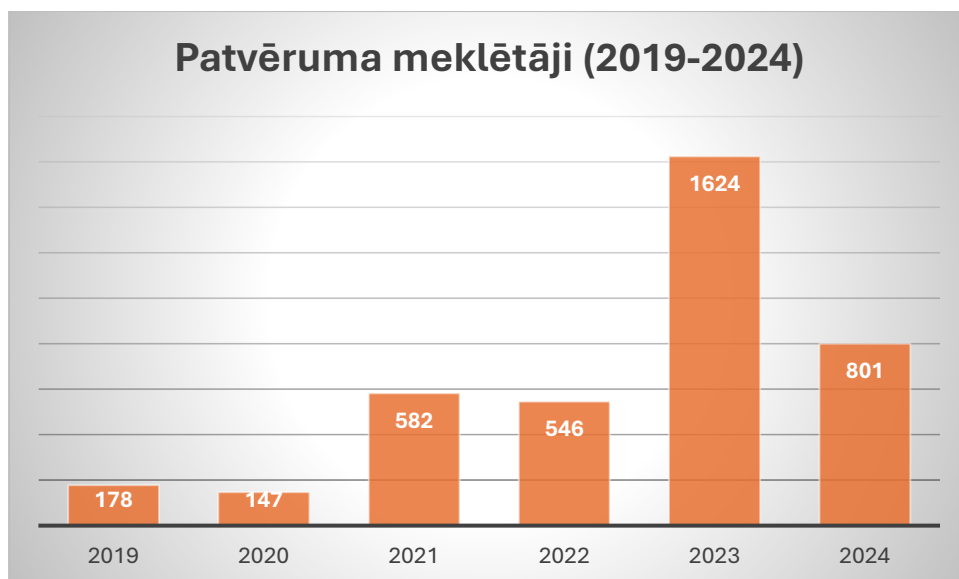
Valsts robežsardze novērsa **5 388** cilvēku mēģinājumu šķērsot nelegāli Latvijas-Baltkrievijas robežu

Patvēruma meklētāju skaits 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu samazinājās uz pusi. ECT lietā *H.M.M. pret Latviju* kā trešās puses iesaistījās četras starptautiskās organizācijas un deviņas ES dalībvalstis. Tika pastiprināta Austrumu robežas apsardzība. Tiesa turpināja iztiesāt cilvēktiesību aktīvistes I. Raubiško lietu. “Gribu palīdzēt bēgļiem” ziņoja, ka pēc Latvijas-Baltkrievijas robežas šķērsošanas Latvijas Republikā bojā gājuši un apbedīti kā neidentificēti 9 cilvēki.

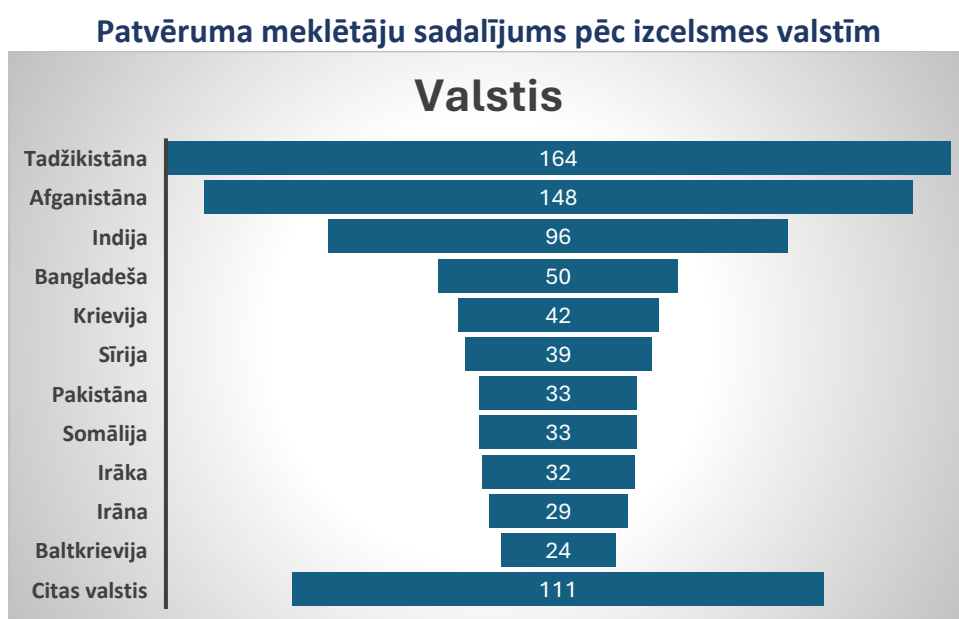
Patvēruma meklētāji – statistika

2024. gadā Latvijā patvērumu meklēja 801 patvēruma meklētājs.⁹⁹ Vislielākais patvēruma meklētāju skaits bija no Tadžikistānas – 164, Afganistānas – 149, un Indijas – 96. Patvērumu meklēja arī no daudzām citām valstīm: Krievija, Sīrija, Pakistāna, Somālija, Irāna, Irāka, Baltkrievija, Šrilanka, Uzbekistāna, Nepāla, Kamerūna, Maroka, Ukraina, Kirgizstāna, Kongo Demokrātiskā Republika, Alžīrija, Kuba, Turcija, Etiopija, Zimbabve, Nigērija, Moldova, Gambija, Centrālāfrika, Čīle, Gruzija, Jemena, Izraēla, Meksika, Palestīna, Sudāna, Venecuēla, Azerbaidžāna.

⁹⁹ Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde: [Patvēruma meklētāju statistika](#).

Avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

Avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

Situācija uz Austrumu robežas

Pamatojoties uz [LR valsts robežas likuma](#) 35.¹ pantu, lai nodrošinātu valsts robežas neaizskaramību un valsts apdraudējuma novēršanu, 2024. gada 12. martā tika pieņemts un stājās spēkā Ministru kabineta rīkojums [Nr. 184 "Par pastiprināta robežapsardzības sistēmas darbības režīma izsludināšanu"](#). Pastiprinātas robežapsardzības sistēmas darbības režīms tika izsludināts uz laika

periodu no 2024. gada 13. marta līdz 2025. gada 12. septembrim¹⁰⁰ Ludzā, Krāslavas un Augšdaugavas novada pagastos, Daugavpils valstspilsētā un Rēzeknes novada Kaunatas pagastā. Lēmums par to tika pieņemts, pamatojoties uz VRS prognozēm par nelikumīgas valsts robežas šķērsošanas skaita atjaunošanu saistībā ar klimatisko apstākļu maiņu un to, ka Somija ir slēgusi robežkontroles punktus ar Krievijas Federāciju.¹⁰¹

No Latvijas-Baltkrievijas valstu robežas nelikumīgas šķērsošanas tika atturēti 5 388 cilvēki, bet humānu apsvērumu dēļ tika uzņemti 26 cilvēki.¹⁰² 2025. gada februārī vairākas Eiropas nevalstiskās organizācijas publicēja ziņojumu "[Pushed, beaten, left to die. European Pushback report 2024](#)" ("*Atgrūsti, sisti, atstāti nomirt. Ziņojums par atgrūšanu Eiropā*"), kurā apkopota informācija par vairāk nekā 120 000 atgrūšanas gadījumu uz robežām. Ziņojumā detalizēti tiek aplūkotas ne tikai Latvijas, bet arī citu ES dalībvalstu – Lietuvas, Polijas, Ungārijas, Horvātijas, Bulgārijas un Grieķijas 2024. gada tendences atturēšanas politikā. Biedrība "Gribu palīdzēt bēgļiem" [zinoja](#), ka laika periodā no 2023. gada oktobra līdz 2024. gada jūnijam pēc Latvijas-Baltkrievijas robežas šķērsošanas Latvijas Republikā bojā gājuši un apbedīti kā neidentificēti 9 cilvēki.

Statuša noteikšanas process

Latvijā starptautiskās aizsardzības statuss tika piešķirts 192 personām: 104 personām – bēgļa statuss (100 personām ar PMLP lēmumu un 4 personām, pamatojoties uz Administratīvās rajona tiesas spriedumu); 88 personām – alternatīvais statuss (82 personām ar PMLP lēmumu un 6 personām, pamatojoties uz Administratīvās rajona tiesas spriedumu).¹⁰³ Kopumā starptautiskā aizsardzība tiesvedības procesā tika piešķirta 10 personām.

PMLP **bēgļa statusu** piešķīra 61 Afganistānas pilsonim (23 vīriešiem, 20 sievietēm un 18 nepilngadīgajiem), 23 Krievijas pilsoņiem (11 vīriešiem, 9 sievietēm, 3 nepilngadīgajiem), 11 Baltkrievijas pilsoņiem (7 vīriešiem, 2 sievietēm un 2 nepilngadīgajiem), 3 Azerbaidžānas pilsoņiem (vīriešiem), 1 Irākas pilsonim (vīrietim), 1 Uzbekistānas pilsonim (vīrietim).

PMLP **alternatīvo statusu** piešķīra 29 Sīrijas pilsoņiem (28 vīriešiem un 1 nepilngadīgajam), 28 Afganistānas pilsoņiem (vīriešiem), 7 Ukrainas pilsoņiem (5 vīriešiem un 2 sievietēm), 5 Eritrejas pilsoņiem (4 vīriešiem un 1 sievietei), 5 Jemenas pilsoņiem (vīriešiem), 2 nepilngadīgiem Krievijas pilsoņiem, 5 Sudānas pilsoņiem (vīriešiem), Uzbekistānas pilsonim (1 nepilngadīgā).

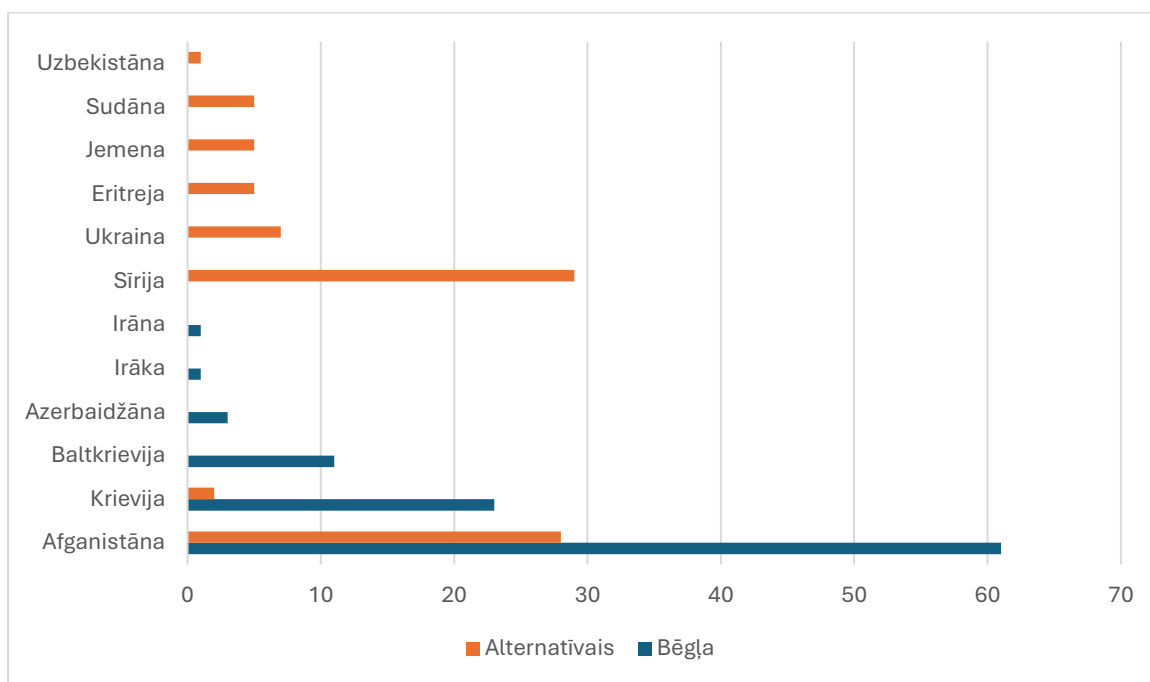
¹⁰⁰ 2024. gada 10. septembrī un 2024. gada 19. decembrī pastiprinātais robežapsardzības sistēmas darbības režīms tika [pagarināts](#) attiecīgi līdz 2024. gada 31. decembrim un 2025. gada 30. jūnijam.

¹⁰¹ Valsts kanceleja: [Tiesību akta projekta "Par pastiprināta robežapsardzības sistēmas darbības režīma izsludināšanu" sākotnējās ietekmes \(ex-ante\) novērtējuma ziņojums \(anotācija\)](#).

¹⁰² Valsts robežsardze, [2024. gada 31. decembris uz valsts robežas un valsts iekšienē](#).

¹⁰³ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes sniegtā rakstveida informācija Latvijas Cilvēktiesību centram 06.12.2024 un 06.03.2025.

PMLP piešķirto bēgļa un alternatīvo statusu skaita sadalījums pēc valstīm

Avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

Vairākos gadījumos personas pārsūdzēja PMLP atteikumu piešķirt bēgļa vai alternatīvo statusu.

2024. gada 1. martā Administratīvā rajona tiesa noteica, ka alternatīvais statuss ir piešķirams sievietei un nepilngadīgiem bērniem no Krievijas, bet vīram alternatīvo statusu nevar piešķirt, pamatojoties uz valsts drošības riskiem.¹⁰⁴ Šajā lietā tiesa tai skaitā vērtēja Krievijā ierosināto kriminālprocesu pret vīru un atzina, ka, tā kā sieva ar nepilngadīgiem bērniem jau bija saskārušies ar tiesībsargājošo iestāžu manipulāciju kriminālprocesuālo darbību veikšanas laikā, pastāv reāls risks, ka sieva ar bērniem var tikt pakļauta smagam kaitējumam saistībā ar šo kriminālprocesu pret viņas vīru.

2024. gada 30. aprīlī Administratīvā rajona tiesa, pretēji PMLP noteiktajam, [atzina](#), ka patvēruma meklētājs no Ganas atbilst bēgļa statusam, jo savā izcelsmes valstī patvēruma meklētājs var saskarties ar vajāšanu savas seksuālās orientācijas dēļ.¹⁰⁵ Tiesa noteica, ka patvēruma meklētāja stāsts ir ticams, tas nesatur pretrunas un ir ar augstu detalizācijas pakāpi.

2024. gada 25. jūlijā PMLP tika [uzlikts](#) pienākums piešķirt alternatīvo statusu Gambijas pilsonim saistībā ar to, ka izcelsmes valstī draud necilvēcīga vai pazemojoša attieksme Patvēruma likuma 41. panta 2. punkta izpratnē. Iepazīstoties ar publiski pieejamo informāciju, tiesa neguva pārliecību, ka Gambijā personai "būtu pieejama specifiski viņam nepieciešamā veselības aprūpe, lai sagatavotos protežēšanai, un tehniskie palīgīdzekļi protežēšanai".¹⁰⁶

¹⁰⁴ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 01.03.2024 spriedums, lietas arhīva Nr. [A42-00768-24/20](#).

¹⁰⁵ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 30.04.2024 spriedums, lietas arhīva Nr. [A42-00999-24/21](#).

¹⁰⁶ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 30.04.2024 spriedums, lietas arhīva Nr. [A42-01700-24/18](#), 13. punkts.

2024. gada 11. oktobrī bēgļa statuss [piešķirts](#) Baltkrievijas pilsoni. Kaut arī tika atzīts, ka pilsonē nav politiski aktīva, tomēr tiesa tiesiski svarīgu nozīmi piešķīra faktam, ka pilsonē beidzās pases derīguma termiņš, bet viņas vīram Latvijā ir piešķirts bēgļa statuss.¹⁰⁷ Tiesa šajā lietā uzsvēra, ka “šķērsojot robežu ar šādu pasi, pieteicēja ne tikai hipotētiski vien var saskarties ar pastiprinātu uzmanību no robežsardzes un, iespējams, arī tiesībsargājošo iestāžu amatpersonu puses. Pieteicējai ar lielu varbūtību varētu nākties atbildēt uz tādiem jautājumiem kā, piemēram, kur viņa ir pavadījusi pēdējos divus gadus, kurās valstīs dzīvojusi, ar ko nodarbojusies un kāpēc nav savlaicīgi izņēmusi jaunu personu apliecinošu dokumentu, kāpēc ieceļo Baltkrievijā no Latvijas, kur atrodas vīrs un līdzīgiem jautājumiem. Atbildot uz minētajiem jautājumiem, pieteicēja varētu būt spiesta atklāt faktus, piemēram, par dzīvi Latvijā, par vīram piešķirto bēgļa statusu un patvēruma meklēšanu Latvijā, kas ar lielu varbūtību piesaistītu arvien lielāku Baltkrievijas tiesībsargājošo iestāžu uzmanību, sākot pētīt sociālās saziņas kontos ievietoto informāciju, tādējādi neizslēdzot arī pret pieteicēju vērstos vajāšanas draudus.”¹⁰⁸

Lieta H.M.M. pret Latviju

2025. gada 12. februārī ECT notika mutvārdu procesi trīs lietās: *H.M.M. un citi pret Latviju* (Nr. 42165/21), kā arī līdzīgās lietās pret Lietuvu un Poliju. Visas trīs lietas saistītas ar notikumiem uz Baltkrievijas robežas, kas norisinājās no 2021. gada 10. augusta. Šajos procesos iesaistījies ievērojams skaits trešo pušu (*third-party interventions*) – četras organizācijas un deviņas Eiropas Savienības dalībvalstis (Bulgārija, Čehija, Dānija, Horvātija, Igaunija, Lietuva, Norvēģija, Polija un Somija).¹⁰⁹

2024. gada 11. oktobrī Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisārs kā trešā puse iesaistījās ECT lietā [H.M.M. un citi pret Latviju](#), [C.O.C.G. un citi pret Lietuvu](#) un [R.A. un citi pret Poliju](#).¹¹⁰ Katrā lietā komisārs iesniedza savus novērojumus, analizējot veikto izraidīšanu (*summary returns*) likumību un iespējamās cilvēktiesību pārkāpumus. Komisārs norādīja, ka kopš 2021. gada Latvija īsteno ārkārtas režīmu, kas ierobežo nelegālo robežšķērsotāju piekļuvi patvēruma procedūrām, kā rezultātā daudzi migranti tika atgriezti Baltkrievijā, neizvērtējot viņu individuālos apstākļus. Ziņojumi liecina par vardarbību, sliktu izturēšanos un piespiedu atgriešanu, ignorējot iespējamās riskus Baltkrievijā, tostarp spīdzināšanu. Komisārs uzsvēra, ka Latvijas rīcībai ir jāatbilst ECK normām, īpaši neizraidīšanas principam, kas aizliedz sūtīt personas uz valstīm, kur viņām draud spīdzināšana vai necilvēcīga izturēšanās. Komisārs brīdināja, ka sprieduma *N.D. un N.T. pret Spāniju* nepareiza interpretācija var novest pie patvēruma meklētāju tiesību ignorēšanas, piemēram, neveicot individuālu apstākļu izvērtēšanu. Komisārs kritizēja praksi, kur nelikumīga robežas šķērsošana tiek uzskatīta par pamatu aizsardzības liegšanai, un uzsvēra, ka arī ārkārtas situācijās cilvēktiesību normas ir pilnībā jāievēro. Komisārs norādīja, ka Latvijas pieeja ierobežo reālu piekļuvi patvēruma

¹⁰⁷ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 11.10.2024 spriedums, lietas arhīva Nr. [A42-01638-24/7](#).

¹⁰⁸ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 11.10.2024 spriedums, lietas arhīva Nr. [A42-01638-24/7](#), sprieduma 11. punkts.

¹⁰⁹ Ārlietu ministrija: [Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielā palāta mutvārdu sēdē izskatīs lietu H.M.M. un citi pret Latviju](#).

¹¹⁰ Third party intervention by the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe: [Application no. 42165/21 H.M.M. and Others v. Latvia](#)

Third party intervention by the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe: [Application no. 17764/22 C.O.C.G. and Others v. Lithuania](#)

Third party intervention by the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe: [Third Party Intervention RA and Others v Poland](#)

procedūrām, piemēram, nosakot piekļuves iespējas tikai robežpunktos, kas daudziem praktiski nav sasniedzami. Viņš aicināja nodrošināt, ka robežkontroles pasākumi tiek īstenoti, ievērojot cilvēktiesības, un brīdināja, ka migrācijas instrumentalizācija, piemēram, Baltkrievijas gadījumā, nedrīkst kļūt par attaisnojumu starptautisko saistību neievērošanai.

UNHCR [uzsvēra](#), ka Latvijā 2021. gadā ārkārtas situācijas laikā ieviestā prakse par personu atgriešanu uz Baltkrieviju bez individuālās risku izvērtēšanas pārkāpj starptautiskās aizsardzības normas un neizraidīšanas principu. UNHCR uzskatīja, ka vairākām personu grupām piekļuve teritorijai un patvēruma procedūrai tiek liegtas. UNHCR uzsvēra, ka valstis pat ārkārtas apstākļos nevar liegt patvēruma piekļuvi vai īstenot atgriešanu bez individuālās izvērtēšanas.

“Amnesty international” [norādīja](#), ka valstu ieviestais ārkārtējais stāvoklis nebija samērīgs un nepieciešams, kā to prasa starptautiskās tiesības. “Amnesty International” nosodīja patvēruma meklētāju atgrūšanas prakses un vardarbību pret patvēruma meklētājiem, kā arī uzskatīja, ka Latvija ir pārkāpusi ECK 4. Protokola 4. pantu, kā arī 2. un 3. pantu.

Centrāleiropas Universitātes Demokrātijas institūta Tiesiskuma klīnika (*Central European University Democracy Institute Rule of Law Clinic*) savos [paskaidrojumos](#) argumentēja, ka Latvijas normatīvie akti, kas tika pieņemti, reaģējot uz robežšķērsošanas skaita pieaugumu no Baltkrievijas puses, pieļāva personu piespiedu atgriešanu uz trešo valsti bez individuālām patvēruma iesniegumu izvērtēšanām. Tā uzskatīja, ka šāda prakse ir pretrunā ar neizraidīšanas principu, kas ir absolūts un izriet no ECK 3. panta. Tāpat paskaidrojumos sniegta argumentācija par jēdzienu “migrantu instrumentalizācija”. Tiesiskuma klīnika uzskatīja, ka Latvijas, Lietuvas, Polijas un arī Somijas varas iestādes izmanto šo jēdzienu, lai attaisnotu patvēruma tiesību ierobežošanu. Tā uzsvēra, ka jēdziens “migrantu instrumentalizācija” ir neskaidrs, tas neatbilst faktiskajai situācijai un apdraud tiesiskumu”.

LCC darbs ar patvēruma meklētājiem

2024. gadā LCC, ANO Bēgļu komisāra biroja (UNHCR) finansētā projektā “Juridiskā palīdzība patvēruma meklētājiem un starptautiskās aizsardzības saņēmējiem un iemaņu pilnveidošanas aktivitātes Latvijā”, sniedza juridiskās konsultācijas 77 personām no šādām valstīm: Ukraina, Afganistāna, Baltkrievija, Eritreja, Etiopija, Irāka, Irāna, Indija, Gambija, Maroka, Nigērija, Kamerūna, Kuveita, Krievija, Kongo Demokrātiskā Republika, Sīrija, Tadžikistāna, Turcija, Uzbekistāna. Juridiskā palīdzība tika sniegta patvēruma meklētājiem, personām ar bēgļa statusu, personām ar alternatīvo statusu, personām ar pagaidu aizsardzības statusu. Klientu vidū bija arī mazāk aizsargātās personas – 2 spīdināšanas upuri, 1 riskam pakļauta sievietē, 4 personas vecākas par 60 gadiem, 3 personas LGBTI+, 1 persona ar traumatisku pieredzi. LCC juristi juridisko palīdzību sniedza Administratīvajā rajona tiesā – gan sastādot pieteikumus, gan pārstāvēt personas mutvārdu procesā. Kopumā LCC juristi piedalījās četrās tiesas sēdēs, kas norisinājās mutvārdu procesā.

Ģimenes atkalapvienošanās lietas

2024. gadā turpinājās LCC darbs pie ģimeņu apvienošanas lietām. LCC sniegtās palīdzības rezultātā veiksmīgi atkalapvienojās ar saviem ģimenes locekļiem trīs personas, kurām Latvijā ir piešķirts bēgļa statuss (Krievija, Kuveita/Irāka, Afganistāna)¹¹¹ un viena persona, kurai Latvijā ir piešķirts alternatīvais statuss (Krievija).

¹¹¹ Kopā 11 personas.

Vienā ģimenes atkalapvienošanas (Krievijas pilsoņi) lietā palīdzība tika sniegta arī Administratīvajā rajona tiesā. Kaut arī šī tiesvedība neatviegloja ģimenes atkalapvienošanās procesu, tomēr Administratīvajā rajona tiesa atzina, ka Ārlietu ministrijas Konsulārais departaments nav informējis pieteicējus par pareizās procedūras izvēli, kā rezultātā lēmumi par atteikumiem izsniegt vīzas ģimenes locekļiem tika atzīti par prettiesiskiem.¹¹² Divām ģimenēm no Afganistānas un Krievijas atkalapvienošanās notika daudz ātrāk un bez īpašām grūtībām.

Ģimenes no Kuveitas/Irākas atkalapvienošanās process aizņēma trīs gadus. 2021. gada decembrī bezvalstniekam no Kuveitas tika piešķirts bēgļa statuss Latvijā, taču viņa sieva (Irākas pilsoņe) un divi nepilngadīgie bērni palika Irākā. Pirmā būtiskā problēma bija bērnu ceļošanas dokumentu iegūšana, kas prasīja gandrīz divus gadus ilgu saziņu ar PMLP, Ārlietu ministriju, Starptautiskā Sarkanā Krusta komiteju un Irākas institūcijām. Nespējot atrisināt šo jautājumu, persona devās uz Irāku, lai personīgi noformētu bērnu pases. Kad ceļošanas dokumenti tika iegūti, nākamais šķērslis bija vīzu izsniegšana ģimenei, ko, atsaucoties uz kompetences trūkumu, sākotnēji atteica Polijas konsulāts Erbilā, kurš pārstāvēja Latvijas intereses. Līdz ar to ģimenei bija jāceļo uz Latvijas vēstniecību Ēģiptē, kas radīja ievērojamus finansiālus izdevumus. Latvijas vēstniecībā Ēģiptē vīzas tika izsniegtas, un 2024. gada 7. novembrī sieva un bērni beidzot ieradās Latvijā.¹¹³

Krimināllietas pret I. Raubiško iztiesāšana

28. februārī notika [pirmā tiesa sēde](#), kur sāka skatīt krimināllietu, kurā apsūdzēta biedrības “Gribu palīdzēt bēgļiem” darbiniece Ieva Raubišo par tīšu nelikumīgas robežas šķērsošanas organizēšanu personu grupai. Apsūdzības izriet no viņas sniegtās palīdzības pieciem patvēruma meklētājiem, kuriem Eiropas Cilvēktiesību tiesa bija piemērojusi pagaidu aizsardzības pasākumu, uzdodot Latvijas valdībai atturēties no viņu atgrūšanas uz Baltkrieviju un nodrošināt pamata humāno palīdzību¹¹⁴. Kopumā 2024. gadā notika piecas tiesas sēdes. Bija paredzēts, ka tiesas izmeklēšana tiks pabeigta 2024. gada 30. oktobrī, taču tiesnesis pieņēma [lēmumu atsākt tiesas izmeklēšanu](#). Savu lēmumu tiesa pamatoja ar to, ka nepieciešams iegūt papildu informāciju par to, kādi statusi ir Sīrijas pilsoņiem, kuriem palīdzēja I. Raubiško. Tiesvedības process turpinās 2025. gadā.

Patvēruma meklētāju sodīšana par nelegālu ieceļošanu

LCC ir zināmi vismaz divi gadījumi, kad patvēruma meklētājiem tika piemēroti administratīvie sodi par nelegālu ieceļošanu valstī.

Patvēruma meklētājas no Pakistānas lietā tika pieņemts lēmums par administratīvā pārkāpuma procesa uzsākšanu, jo viņa ieradās Latvijā ar viltotu vīzu. LCC palīdzēja sagatavot rakstveida paskaidrojumus, kuros tika skaidrots, ka persona ieradās Latvijā meklēt patvērumu labā ticībā, pamatojoties uz viņas individuālajiem apstākļiem un piederību reliģiskai grupai (Ahmadiyya Jamaat), ko vajā Pakistānā. VRS tika arī lūgts sniegt skaidrojumu par to, kā persona tika informēta par administratīvā procesa uzsākšanu un ar kāda tulka starpniecību persona tika iepazīstināta ar procesuālām tiesībām un administratīvā pārkāpuma procesa iespējamām tiesiskām sekām. Rakstveida paskaidrojumi tika nosūtīti 2024. gada 17. septembrī, kad arī VRS amatpersona pieņēma

¹¹² Administratīvajā rajona tiesas Rīgas tiesu nama 04.04.2024. spriedums lietā Nr. [A42-00658-24/20](#).

¹¹³ Plašāk par ģimenes atkalapvienošanās procesu var lasīt [Apkārtrakstā Nr. 3 “Aktualitātes patvēruma tiesībās”](#).

¹¹⁴ ECtHR (2023). [M.A. and Others v Latvia](#), Application no. [1134/23](#), lodged on 6 January 2023, communicated on 16 October 2023

lēmumu par 400 eiro naudas soda piemērošanu. Pamatojoties uz rakstveida paskaidrojumos norādīto informāciju, 2024. gada 29. oktobrī VRS amatpersona pēc savas iniciatīvas atcēla lēmumu par naudas soda piemērošanu, atzīstot būtiskus procesuālos pārkāpumus un izbeidza administratīvā pārkāpuma procesu.¹¹⁵ Amatpersona norādīja, ka lietā nebija informācijas par to, vai patvēruma meklētājam bija paziņots par lietas izskatīšanu, kā arī trūka pierādījumu par tulka piedalīšanos. Tāpat amatpersona norādīja, ka ir apšaubāms, ka persona izprata savas tiesības, tostarp tiesības piedalīties lietas izskatīšanā un sniegt paskaidrojumus ar tulka palīdzību.

Otra lieta skar patvēruma meklētāju no Sīrijas, kas, lai ieceļotu Latvijā, izmantoja viltotu pasi. Šajā reizē patvēruma meklētājs saņēma paziņojumu no tiesu izpildītāja par pienākumu izpildīt nolēmumu, un piedziņas izdevumu kopsumma sastādīja 595,37 eiro. Kā noskaidrojās vēlāk, 2024. gada 28. jūnijā tika pieņemts lēmums par soda piemērošanu 450 eiro apmērā. VRS, atbildot uz iesniegumu par lūgumu sniegt informāciju par administratīvo pārkāpuma procesu un procesuāliem aspektiem, norādīja, ka persona šī procesa ietvaros tika pienācīgi informēta. 2024. gada 14. novembrī persona saņēma PMLP lēmumu par alternatīvā statusa piešķiršanu. 2025. gada 6. janvārī Siguldas tiesa pieņēma lēmumu pieņemt personas pieteikumu par VRS lēmuma atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Pieteikumā tika sniegta argumentācija, ka jaunatklātais apstāklis – PMLP lēmums par alternatīvā statusa piešķiršanu – pierāda, ka patvēruma meklētājs pamatoti meklēja patvērumu Latvijā un uz viņu attiecas bēgļu nesodišanas princips (1951. gada Konvencijas par bēgļa statusu un tās 1967. gada Protokola par bēgļa statusu 31. pants).

Pagaidu aizsardzība Ukrainas civiliedzīvotājiem

2024. gadā 6 333 Ukrainas civiliedzīvotājs saņēma Latvijas pagaidu aizsardzību.¹¹⁶ Uz [2025. gada sākumu](#) Latvijā dzīvoja gandrīz 17 tūkstoši Ukrainas kara bēgļu (2024. gada sākumā – 25,7 tūkst.).

2024. gada 25. jūnijā [Eiropas Savienības Padome](#) pieņēma lēmumu pagarināt pagaidu aizsardzību līdz 2026. gada 4. martam.¹¹⁷ Lai nodrošinātu sniegtā atbalstu nepārtrauktību arī pēc 2024. gada 31. decembra, 2024. gada 21. novembrī Latvijā ir pieņemti [grozījumi](#) Ukrainas Civiliedzīvotāju atbalsta likumā, tādējādi pagarinot atbalstu nodrošināšanu līdz 2025. gada 31. decembrim.

Ieteikumi:

- **Nodrošināt, patvēruma meklētājiem būtu efektīva piekļuve patvēruma procedūrai, kas ietver individuālu risku izvērtējumu par iespējamu necilvēcīgu izturēšanos, ja viņi tiktu atgriezti savā izcelsmes valstī vai trešajā valstī.**

¹¹⁵ Valsts robežsardzes Ludzas pārvaldes 2024. gada 29. oktobra lēmums Nr. 13071000159124-4 “Par prettiesiska lēmuma atcelšanu un administratīvā pārkāpuma procesa izbeigšanu”.

¹¹⁶ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes sniegtā rakstveida informācija Latvijas Cilvēktiesību centram, 06.03.2025.

¹¹⁷ Eiropas Savienības Padome: Ukrainas bēgļi: [Padome pagarina pagaidu aizsardzību līdz 2026. gada martam.](#)

- Tiesībsarga birojam: Stiprināt cilvēktiesību ievērošanas uzraudzību pie robežas, īpašu uzmanību pievēršot risku novēršanai, kas saistīti ar necilvēcīgu izturēšanos.
- Nepiemērot aizturēšanu attiecībā uz īpaši mazāk aizsargātām patvēruma meklētāju grupām, tostarp ģimenēm ar bērniem.
- Nodrošināt bēgļu nesodīšanas principa (Konvencijas par bēgļa statusu 31. pants) ievērošanu praksē un nesodīt patvēruma meklētājus par viņu nelegālu ieceļošanu valstī.
- Palielināt patvēruma meklētājiem piešķirtās dienasnaudas apmēru (šobrīd ir 3 euro dienā), nodrošinot tā atbilstību pamatvajadzību segšanai.